

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA GEOGRAFIJO

DIPLOMSKO DELO

**REGIONALNA GEOGRAFIJA OBČINE TREBNJE S Poudarkom NA
PRSTI IN RASTLINSTVU**

Študijski program:
GEOGRAFIJA – D
SOCIOLOGIJA – D

Mentor: dr. Franc Lovrenčak, red. prof.

LJUBLJANA, 2006

MOJCA NOSE

Izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom Regionalna geografija občine Trebnje s poudarkom na prsti in rastlinstvu v celoti moje avtorsko delo.

»...to je dežela mehke romanike z neštetimi cerkvicami in gradovi, z vinskimi goricami in zidanicami, z grički in dolinami, koder živi dobro ljudstvo lahko, brezskrbno življenje, pije cviček in prepeva, hodi po božjih poteh in lovi polhe. Neka dežela poezije, katero lahko zavidamo drugi Zemljani!«

Lovro Kuhar – Prežihov Voranc
(Od Mokronoga do Pijane gore)

Ob zaključku študija se zahvaljujem mentorju, red. prof. dr. Francu Lovrenčaku, za ideje, strokovne nasvete, naklonjenost in vzpodbude pri nastajanju diplomskega dela. Hvala tudi knjižničarkam oddelka za geografijo, ki so vedno pripravljene nuditi pomoč pri iskanju gradiva.

Hvala staršem, ker so me bodrili in hvala za sanje, kako bo vse lepše, ko bom končala študij.

Hvala tudi bratu Iztoku za mnoge hudomušne pripombe.

Hvala Ireni za lektoriranje in prijateljstvo.

Hvala Simonu, ki je ob meni prebil marsikatero geografsko uro in me prenašal takšno kot sem.

Navsezadnje pa hvala vsem ostalim, ker ste mi vsa ta leta stali ob strani.

REGIONALNA GEOGRAFIJA OBČINE TREBNJE S Poudarkom NA PRSTI IN RASTLINSTVU

IZVLEČEK:

Zbrana strokovna literatura, statistični podatki, osebni razgovori in tudi delo na terenu so omogočili izdelavo diplomskega dela, v katerem sem skušala predstaviti regionalno geografijo občine Trebnje, ki leži v jugovzhodnem delu Slovenije, meri 317,1 km² in ima cca 18453 prebivalcev (junij, 2005). Razgibanost površja in prehodnost občine v mnogih pomenih- geografsko, prometno, podnebno itd. močno vpliva na vse ostale naravnogeografske in družbene elemente. Večji poudarek je namenjen opisovanju prsti in rastlinstva. Poskušala sem podati razlago in povezavo med opisanimi tipi prsti, združbami rastlinstva in gospodarskimi dejavnostmi. V sklepu so podani nekateri pogledi na prihodnost in možne rešitve opisanih problemov.

KLJUČNE BESEDE:

regionalna geografija, Dolenjska, občina Trebnje

REGIONAL GEOGRAPHY IN THE TREBNJE COMMUNE WITH THE EMPHASIS ON SOIL AND VEGETATION

ABSTRACT :

The collected technical literature and statistical data, personal discussions and field work have enabled writing of the thesis where I have tried to present the regional geography of the Trebnje Commune that lies in the South-East part of Slovenia. It has a surface of 317.1 km² and about 18,453 inhabitants (June 2005). The diversification of the surface and transitional character of the Commune are under strong influences of geographic, traffic and climate phenomena that have an important impact on all other natural, geographic and social elements. An important emphasis is placed also on the description of soil and vegetation. I have tried to explain and find connection among the described types of soils, groups of vegetation and economic activities. Some views of the future and possible solutions of problems described are presented in the conclusion.

KEY WORDS:

regional geography, Dolenjska, the Trebnje Commune.

KAZALO

1	UVOD	3
1.1	NAMEN IN CILJI DIPLOMSKE NALOGE	3
1.2	METODE DELA	4
1.3	LEGA, MEJE IN UPRAVNA DELITEV OBČINE TREBNJE	5
1.4	ZGODOVINA OBČINE TREBNJE	8
2	NARAVNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI OBČINE TREBNJE	10
2.1	GEOLOŠKA ZGRADBA	10
2.1.1	Starost kamnin	13
2.1.2	Tektonske enote	15
2.2	RELIEFNE IN GEOMORFOLOŠKE ZNAČILNOSTI OBČINE TREBNJE 16	
2.2.1	Regionalizacije občine Trebnje	16
2.2.2	Delitev občine na reliefne enote	17
2.2.2.1	Posavsko hribovje	18
2.2.2.2	Mirnska dolina	18
2.2.2.3	Krško gričevje	18
2.2.2.4	Raduljsko hribovje	19
2.2.2.5	Dolenjsko podolje	20
2.2.2.6	Suha Krajina	21
2.3	PODNEBNE ZNAČILNOSTI (Sevno, Mirna)	22
2.3.1	Temperature zraka	22
2.3.2	Padavine	23
2.3.3	Veter	25
2.3.4	Snežna odeja	26
2.3.5	Klimatske razmere v občini Trebnje po Bernotu	26
2.4	ZNAČILNOSTI VODNEGA OMREŽJA	28
2.4.1	Večji vodotoki	29
2.4.1.1	Mirna	30
2.4.1.2	Temenica	31
2.4.1.3	Radulja	33
2.4.1.4	Stoječe vode	35
2.5	PEDOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI	36
2.5.1	Pregled tipov prsti	36
2.5.2	Pedosekvence	40
2.6	RASTLINSTVO	41
2.6.1	Gozdno rastlinstvo	41
2.6.1.1	Gozdne združbe	44
2.6.1.2	Funkcije gozda	51
2.6.1.3	Obremenjenost gozdnega prostora	54

2.6.2	Travniško rastlinstvo	54
2.6.3	Živalstvo	55
3	DRUŽBENO GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI	56
3.1	PREBIVALSTVO IN POSELITEV	56
3.1.1	Število in gostota prebivalstva	56
3.1.2	Selitveno spreminjanje števila prebivalcev	60
3.1.3	Spolna in starostna sestava prebivalstva	62
3.1.4	Izobrazbena struktura prebivalstva v občini Trebnje	64
3.1.5	Migracijska struktura prebivalcev občine Trebnje	65
3.1.6	Zaposlovanje	67
3.1.7	Dejavnostna struktura prebivalcev občine Trebnje	69
3.2	LEGA IN OPIS NASELIJ	70
3.2.1	Romska problematika	74
3.3	INFRASTRUKTURNA OPREMLJENOST OBČINE	76
3.3.1	Prometna povezanost in dostopnost	76
3.3.2	Oskrba z vodo	76
3.3.3	Odvajanje in čiščenje odpadnih voda	79
3.3.4	Odvoz in deponiranje odpadkov	79
4	GOSPODARSTVO	81
4.1.1	Kmetijstvo	81
4.1.1.1	Povezava med tipom prsti in zemljiškimi kategorijami	87
4.1.2	Industrija in rudarstvo	88
4.1.2.1	Industrija	88
4.1.2.2	Rudarstvo	92
4.1.3	Promet	92
4.1.4	Turizem	95
5	SKLEP	98
6	SUMMARY	100
7	LITERATURA IN VIRI	102
8	SEZNAM PRILOG	108

1 UVOD

1.1 NAMEN IN CILJI DIPLOMSKE NALOGE

Občino Trebnje sem izbrala za temo svojega diplomskega dela, ker v njej živim in sem domnevala, da jo zelo dobro poznam, vendar sem skozi pisanje naloge ugotovila, da temu ni tako. Marsikateri podatek ali dejstvo me je presenetilo, vendar mi je s tem obogatilo znanje o domači pokrajini.

Namen diplomskega dela je celovito predstaviti regionalno – geografsko podobo občine Trebnje – njene prehodne naravnogeografske razmere, ki dajejo pokrajini svojevrsten videz, ter vplivajo na poselitev in gospodarsko izrabo. Večji poudarek je na naravnogeografskih dejavnikih.

Cilji diplomskega dela:

- predstaviti naravnogeografske značilnosti občine Trebnje, še posebno značilnosti prsti in gozdnega rastja,
- predstaviti značilnosti poselitve na območju občine Trebnje,
- predstaviti poglobitve gospodarske dejavnosti na območju občine Trebnje,
- predstaviti možnosti za turistični razvoj občine Trebnje.

1.2 METODE DELA

Pri pisanju diplomskega dela sem se poslužila tako kabinetnega kot tudi terenskega dela. Najprej sem opravila kabinetni del, ki je obsegal iskanje literature po knjižnicah, iskanje virov po internetu, zbiranje in obdelavo statističnih podatkov.

Sledila je analiza, sinteza in vrednotenje virov ter izdelava tabel, grafov, diagramov in kart.

Pri iskanju literature sem naletela na kar nekaj težav. Naslovi knjig, člankov so »obljubljali« veliko podatkov, a ker gre za prehodno območje, je bilo v večini literature skopo obravnavano. Večjo raziskavo na tem območju je opravila dr. Maja Topole v svoji doktorski disertaciji z naslovom Mirnska dolina. Druge večje geografske raziskave niso bile opravljene. Tudi nekaj diplomskih del se navezuje na to območje in v njih sem našla nekaj uporabnih podatkov.

Osebnostno sem obiskala tudi nekatere institucije, da sem dobila potrebne podatke za svoje diplomsko delo. Pedološko karto sem dobila na Biotehniški fakulteti, saj v drugi literaturi nisem našla podrobnejšega opisa prsti na prostoru občine. Zelo so mi pomagali na gozdnogospodarskih službah v Trebnjem in v Mokronogu. V Mokronogu sem dobila podatke preko ustnega vira. Žal sem ugotovila, da se poimenovanje združb teh gozdnogospodarskih enot med seboj močno razlikuje, zato sem pozneje naletela na kar nekaj težav pri predstavitvi celotnega območja občine. Ugotovila sem tudi, da se na istih območjih v različni literaturi pojavljajo različne gozdne združbe, kar sem skušala v svojem diplomskem delu tudi prikazati. Na občini sem lahko pregledala nekatere uradne dokumente, ki (še) niso dosegljivi na internetu.

Statistične podatke sem pridobila predvsem na internetu na uradni strani Urada za statistiko, ostale podatke za starejše popise prebivalstva pa sem poiskala v knjižnici. Podatke sem statistično obdelala. Žal sem s tem (verjetno) izgubila nekaj na natančnosti, z gotovostjo pa lahko trdim, da sem pridobila na preglednosti.

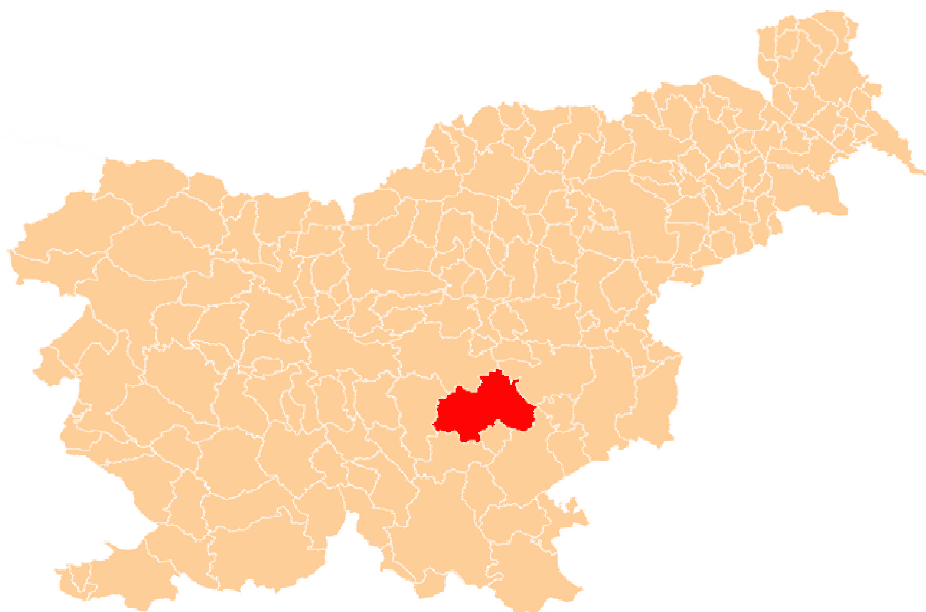
Res je, da se z osebnimi razgovori pridobijo mnogi podatki, ki drugače niso dostopni, vendar so tudi sogovorniki zelo različno podajali informacije – nekateri so bili zelo prizadevni in so z veseljem posredovali informacije (za kar se jim tudi iskreno zahvaljujem), nekateri pa so le opravili »nujno« delo. Pri osebnih virih pa tudi težko oziroma ne moremo preveriti verodostojnosti podatkov.

Opravila sem tudi terensko delo, ki je osnova za dobro geografsko preučitev pokrajine. Ogledala sem si teren in naredila nekaj posnetkov, opravila sem razgovore z nekaj ljudmi, saj so mi le ti lahko priskrbeli prepotrebne podatke, ki jih v ostali literaturi nisem našla.

1.3 LEGA, MEJE IN UPRAVNA DELITEV OBČINE TREBNJE

Občina Trebnje leži v jugovzhodnem delu Slovenije ob magistralni cesti Ljubljana (48km) – Novo mesto (20km) – Zagreb (87km). Meji na naslednje sosednje občine: Ivančno Gorico, Šmartno pri Litiji, Litijo, Sevnico, Škocjan, Novo mesto, Mirno Peč in Žužemberk.

Slika 1: Položaj občine Trebnje na ozemlju republike Slovenije

Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Obcine_trebnje.png

Občina Trebnje zavzema osrednji del Dolenjske in meri 317,1 km², ima cca 18453 prebivalcev (junij 2005) in 221 naselij, ki so razporejena v 16 krajevnih skupnosti (www.trebnje.si).

Naselja so: Čatež, Dolenja vas pri Čatežu, Goljek, Gorenja vas pri Čatežu, Kriška Reber, Križ, Razbore - del, Roje pri Čatežu, Sejenice, Trebanjski vrh, Zagorica pri Čatežu, Artmanja vas, Dobrava, Dobrnič, Gorenja vas, Korita, Lisec, Lokve pri Dobrniču, Podliseč, Preska pri Dobrniču, Reva, Stranje pri Dobrniču, Šahovec, Vavpča vas pri Dobrniču, Vrbovec, Zagorica pri Dobrniču, Železno, Češnjevček, Dečja vas, Dolenja Dobrava, Dol. Nemška vas, Dol. Ponikve, Dol. Podboršt pri Trebnjem, Gorenja Dobrava, Gor. Ponikve, Gradišče pri Trebnjem, Grm, Jezero, Lipnik, Lukovek, Meglenik, Rihpovec, Rodine pri Trebnjem, Dol. Kamenje pri Dobrniču, Dol. Selce, Gor. Kamenje pri Dobrniču, Gor. Selce, Knežja vas, Krušni vrh, Luža, Občine, Roženpelj, Brezovica pri Mirni, Cirknik,

Debenec, Glinek, Gomila, Gor. vas pri Mirni, Migolica, Migolska Gora, Mirna, Praprotnica, Ravne, Sajenice, Selo pri Mirni, Selska Gora, Stan, Stara Gora, Ševnica, Škrjanče, Trbinc, Volčje njive, Zabrdje, Zagorica, Blato, Hudeje, Mala Ševnica, Račje selo, Velika Ševnica. Arčelca, Babna Gora, Dol. Podšumberk, Gor. Podšumberk, Log pri Žužemberku, Orlaka, Replje, Sela pri Šumberku, Volčja Jama, Vrtače, Zavrh, Dol. vrh, Gor. vrh pri Dobrniču, Rdeči Kal, Svetinja, Šmaver, Dolga Njiva pri Šentlovrencu, Dolnje Prapreče, Gor. Prapreče, Krtina, Kukenberg, Mačji Dol, Mali Videm, Martinja vas, Muhabran, Potok, Šentlovrenc, Veliki Videm, Vrhovo pri Šentlovrencu, Žabjek, Bistrica, Brinje, Dol. Jesenice, Draga pri Šentrupertu, Gor. Jesenice, Hom, Hrastno, Kamnje, Kostanjevica, Okrog, Prelesje, Ravne nad Šentrupertom, Rakovnik pri Šentrupertu, Ravnik, Slovenska vas, Straža, Šentrupert, Škrljevo, Trstenik, Vrh, Zabukovje, Zaloka, Vesela Gora, Roženberk, Mali Cirknik pri Šentjanžu. Belšinja vas, Benečija, Breza, Gor. Nemška vas, Grič pri Trebnjem, Kamni Potok, Pluska, Rožni Vrh, Štefan pri Trebnjem, Zidani Most, Bitnja vas, Bogneča vas, Brezje pri Trebelnem, Brezovica pri Trebelnem, Cerovec pri Trebelnem, Cikava, Češnjice pri Trebelnem, Čilpah, Čužnja vas, Dol. Zabukovje, Drečji vrh, Gor. Zabukovje, Gor. Mokronog, Jelševce, Maline, Mirna vas, Ornuška vas, Podturn, Radna vas, Roje pri Trebelnem, Štatenberk, Trebelno, Velika Strmica, Vrh pri Trebelnem, Dol pri Trebnjem, Dol. Medvedje selo, Gor. Medvedje selo, Grmada, Odrga, Pekel, Primštal, Repče, Studenec, Trebnje z vsemi ulicami, Vrh trebnje, Bič, Cesta, Dobravica pri Vel. Gabru, Gombišče, Male Dole pri Stehanji vasi, Mali Gaber, Medvedjek, Pristavica pri Vel. Gabru, Stehanja vas, Stranje pri Vel. Gabru, Vel. Dole, Veliki Gaber, Zagorica pri Vel. Gabru, Žubina. Gor. Podboršt pri Veliki Loki, Igljenik pri Veliki Loki, Korenitka, Mačkovec, Mala Loka, Mrzla Luža, Škovec, Trnje, Velika Loka.

Karta 1: Občina Trebnje, razdeljena na krajevne skupnosti

Vir: www.trebnje.si

Leži na stičišču alpskega, dinarskega in panonskega sveta. Mejo med alpskim in dinarskim svetom nakazuje reka Temenica, ki je ponikalnica. Dalje proti jugu občina prehaja v Suho krajino. Mejo proti panonskemu svetu pa nakazuje Krško hribovje.

Pred 2. svetovno vojno je pripadalo to ozemlje občinam Mirna, Mokronog, Dobrnič, Sela pri Šumberku, Trebelno, Velika Loka, Veliki Gaber in Trebnje ter je bilo porazdeljeno med okraje Novo mesto, Krško in Litija. Z zakonom o območjih okrajev in občin v Sloveniji 1955 so se občine Dobrnič, Trebnje, Velika Loka in Veliki Gaber združile v občino Trebnje, Mirna in Šentrupert v občino Mirna, Trebelno in Mokronog pa v občino Mokronog (Pekolj, 1993).

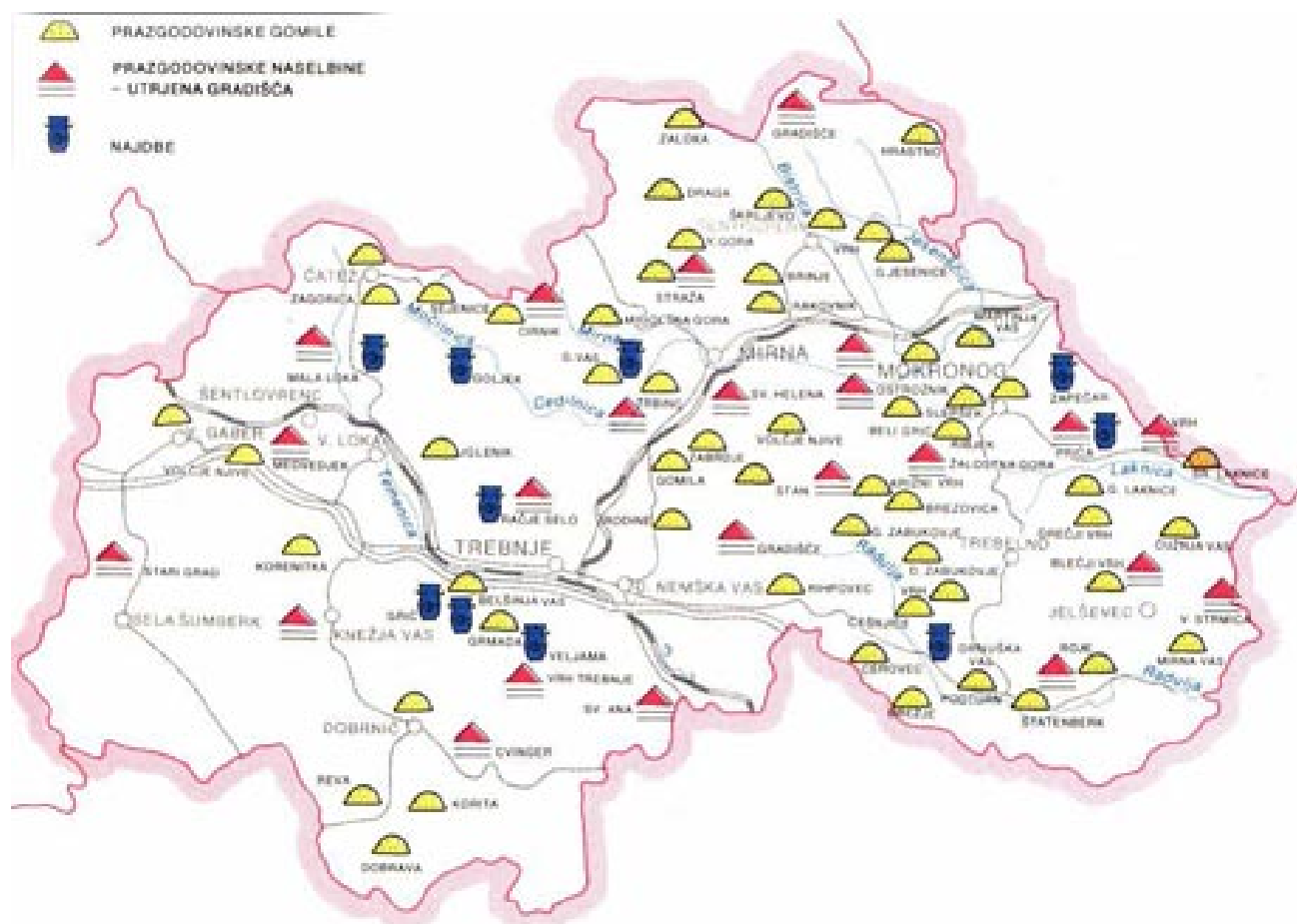
Sedanji obseg je občina dobila 1959 po priključitvi občin Mirna in Mokronog, oziroma leta 1965, ko ji je bila pridružena še občina Sela pri Šumberku, ki je do tedaj spadala k občini Novo mesto (Pekolj, 1993).

V začetku leta 2006 sta bila v občini izvedena dva posvetovalna referendum za ustanovitev novih občin. Novi občini naj bi nastali na območju krajevnih skupnosti Mokronog – Trebelno in na območju krajevne skupnosti Šentrupert. Prebivalci obeh referendumskih območji so se odločili za samostojne občine. Občino Mokronog – Trebelno je vlada že potrdila, vendar prebivalci Trebelnega ne želijo odcepitve od stare občine, tako, da nova občina ni še dokončno potrjena. Tudi občina Šentrupert s strani vlade še ni potrjena.

1.4 ZGODOVINA OBČINE TREBNJE

Občina ima pomemben geografski položaj, ki se je pokazal še posebej v času naseljevanja teh krajev.

Slika 2: Naseljenost občine v prazgodovini

Vir: http://www.trebnje.si/si/o_trebnjem/zgodovina/default.html (citirano 23.10.2005)

Območje današnje občine je bilo naseljeno že v kameni dobi. O tem nam pričajo številne najdbe: sledovi jamskega človeka v Veliki jami, prazgodovinske gomile in naselbine – gradišča v okolici Trebnjega, Medvedjeka, Čateža (najdba kamnitih neolitskih sekir) in še posebej v Mirnski dolini v okolici Mirne, Mokronoga in na področju Trebelnega. Ostanke mostiščarskih naselij v okolici Šentruperta, najdba drevaka pri Brezovici in skladi gline dokazujejo, da so tu še segali zalivi Panonskega morja. V bližini Ornuške vasi pa so našli tudi žlindro, ki kaže na prazgodovinsko fužinarstvo. Številni ostanke gomil in gradišč, o čemer še danes pričajo krajevna imena (Gradišče, Gomila) kažejo na poselitve iz ilirsko – keltskega obdobja. V Ajdovskih jamah, v okolici Mokronoga, so imeli že Kelti in za njimi Rimljani rudnik svinca, v okolici Dobrniča pa so topili železovo rudo. Rimljani so Trebnje poimenovali Praetorium Latobicorum. To ime nam pove, da je tu živelo tudi keltsko pleme Latobikov.

V rimskih časih je pridobila Temeniška dolina večji pomen, kot Mirnska, ki je bila bolj naseljena v prazgodovini. Skoraj ni kraja ali zaselka, kjer ne bi našli rimskih grobov, napisnih kamnov, ostankov zidov, kovancev ali stare posode. Glavni razlog goste naselitve je bila prav gotovo rimska cesta Emona – Siscia, od katere so se v Trebnjem odcepile ceste proti Litiji, Sevnici, Šmarjeti in Žužemberku. Na rimsko obdobje v občini Trebnje opozarjajo poleg materialnih virov, ki so bili v glavnem odneseni v muzeje, še nekatera druga pričevanja. Z odhodom rimskih legij in z delnim umikov romaniziranih prebivalcev se je naselitev močno zredčila in v ta razmeroma prazni prostor so začeli prihajati novi priseljenci Slovani in tu tudi ostali. Novi naseljenci so na območju Trebnjega znova skrčili gozd in ena od razlag za ime Trebnje domnevno izvira iz trebljenja gozda. Drobne najdbe na Belem Griču pričajo, da je bil Mokronog močno naseljitveno območje tudi v tem času (<http://www.trebnje.si/>). V srednjem veku sta bila pomembna kraja predvsem Šentrupert, na začetku tega obdobja bolj bližnji Škrljevo in edini večji trg na tem delu Dolenjske, Mokronog. V tem času so nastali mnogi gradovi, le redki pa so se ohranili do danes (Trebanjski grad, Mirenski grad, grad Mala Loka, grad Dob in Škrljevo, Mokronoški grad, grad Kozjek in Šumberk...).

Iz obdobja nemške kolonizacije v 14. stoletju so ostala v okolici Trebnjega imena vasi, kot so Gorenja in Dolenja Nemška vas, Kukenberg, Prudorf in Primštal.

V novejšem zgodovinskem obdobju so se nekateri kraji začeli intenzivno razvijati. Z uvedbo redne poštne zveze med Ljubljano in Karlovcem in kasneje z železnico, je Trebnje sicer nekaj pridobil, vendar je bil še vedno le manjše upravno in gospodarsko središče s številnimi obrtniki, parno žago, tovarno parketov, lekarno, z nekaj trgovinami in gostilnami (<http://www.trebnje.si/>). Mirna je postala živahno gospodarsko središče. Tu je bila predilnica platna in večja usnjarna, tovarna Beko (pile, kmetijsko orodje), parna žaga z lastno elektrarno, mlini in kovačije na reki Mirni. Kljub temu, da je izgradnja železnice Šentrupert pustila ob strani, le-ta ni nazadoval. Poleg razvitega kmetijstva in mlekarne so v kraju delovali številni obrtniki (čevljarji...). Mokronog je bil še vedno najpomembnejši kraj; tu so bili številni obrtniki, več trgovin in gostiln, večja tovarna usnja, parna žaga in strojno mizarstvo, elektrarna, pomembno je bilo tudi trgovanje z lesom. V kraju so delovala številna društva, notar, policijska postaja, zdravnik...

Po razpadu Kraljevine Jugoslavije so ozemlje današnje občine Trebnje okupirali Nemci in Italijani. Po vojni se je začel beg mladih ljudi s podeželja v mesta. V šestdesetih in sedemdesetih letih se je začela razvijati industrija zlasti v Trebnjem in na Mirni, kar je povzročilo ponovni napredek in razvoj (www.trebnje.si).

2 NARAVNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI OBČINE TREBNJE

2.1 GEOLOŠKA ZGRADBA

Najstarejše kamnine na obravnavanem območju izvirajo iz perma. Od tedaj je bilo več obdobij v zemeljski zgodovini, med katerimi je bilo to območje enkrat kopno, drugič pa je bilo pod plitvim morjem (konec karbona, spodnji in srednji perm, spodnji in deloma zgornji trias, jura, spodnja kreda, zgornja kreda in miocen). Tu je bilo robno območje panonskih morskih zalivov (Melik, 1962).

Današnje površje je začelo nastajati v mezozoiku. Na obravnavanem območju so bila tedaj robna območja panonskih morskih zalivov. Posledica dviganj in spuščanj ozemlja, in s tem napredovanja in umikanja morja, je menjavanje različnih usedlin, rečnih s kopnega, plitvomorskih in globjemorskih, neprepustnih in prepustnih. Največkrat je bilo območje pod plitvim morjem (Pleničar, Premru, Herak, 1976).

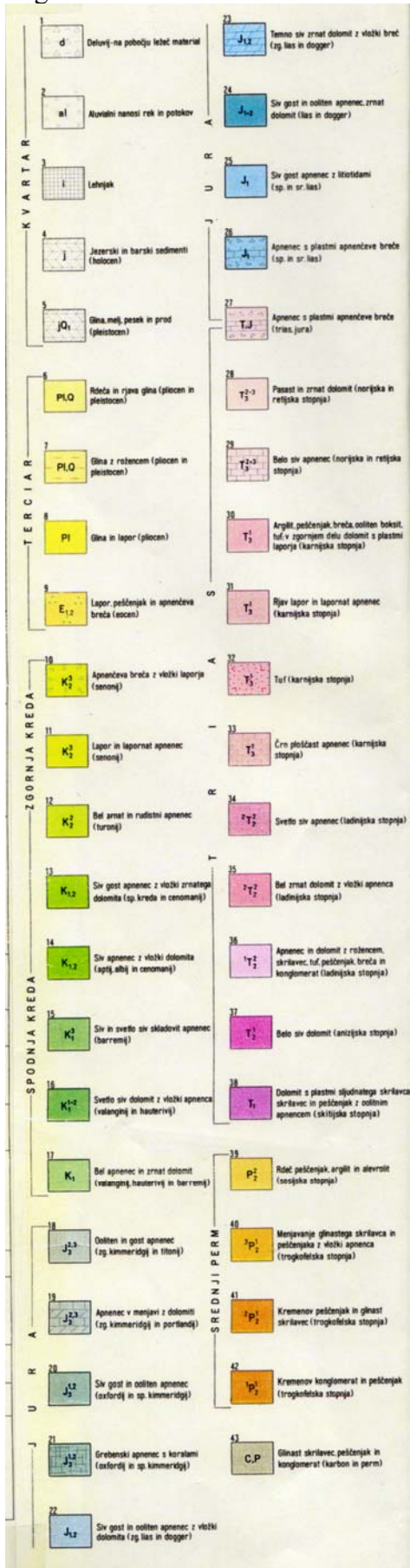
Miocenske kamnine (terciar) so v porečju Mirne prava redkost. Melik meni, da je sem segal le ozek zaliv miocenskega morja, in to vsaj do Čateža. Šifrer pa trdi, da je bila v miocenu preplavljena vsa Dolenjska, a zaradi slabe odpornosti so se iz takratnega morja izvirajoče kamnine po obdobju močnega mehanskega razpadanja v pleistocenski ledeni dobi ohranjale le na območjih podrivanja, močnejšega tektonskega zaostajanja in ugrezanja. V naši občini na območju Šentruperta in Gorenje vasi pri Mirni ponekod vsebujejo premog (Topole, 1998).

Tektonika je bila občasno živa v vseh dobah triasa, kasneje pa spet v miocenu.

V spodnjem pliocenu je prišlo do luskanja Posavskih gub, v vlažnem in zmernovlažnem tropskem podnebju pa zatem do močnega kemičnega preperevanja, katerega učinek je peneplenizacija in nastanek terciarnih ravnikov. Z nastopom sušnega podnebja se je v zgornjem pliocenu zniževanje in uravnavanje površja ustavilo. V zgornjem pliocenu so učinki tektonike spet očitni. Posledica tektonskih premikov so krajevna usločenja in prelomi dinarske smeri, ki so dotlej enoten ravnik razkosali v gube. Posavske gube so se začele narivati na Zahodne dolenjske mezozojske grude in na čelu velikih alpskih narivnih struktur je na alpsko-dinarsko-balatonski tektonski črti med drugim nastala tudi Mirnsko – Mokronoška kotlina. V tem času so nastale za Mirnsko dolino značilne kopaste reliefne oblike. Po Meliku je v tem času prišlo do obsežnih hidrografskih sprememb: do pretočitve Save s severa in do sprememb v mirnskem in temeniškem porečju (Topole, 1998).

Dokaz za neotektonska dogajanja v Mirnsko – Mokronoški kotlini so tudi potresi (v prejšnjem stoletju jih je bilo pet, 6. - 8. stopnje po EMS lestvici). Zaradi ugrezanja dna kotline težijo potoki k ponovni vzpostavitvi ravnotežnega profila in na široko poplavlajo. V zadnji in predzadnji ledeni dobi so dno zasuli s periglacialnim gradivom. V holocenu pa so se odložile debele plasti ilovnato-glinenih usedlin. Še trajajoče ugrezanje dokazujejo tudi koncentrično stekajoči se pritoki Mirne in v kotlini segajoča slemena, ki tonejo pod aluvialno dno. Podobno je tudi pri Vejarski kotanji (Pleničar, Premru, Herak, 1976).

Legenda h karti 2:

2.1.1 Starost kamnin

Na območju občine so prisotne kamnine vseh starosti od perma naprej. Vendar je njihov delež različen. Po deležu, ki ga zastopajo, močno prevladujejo kamnine mezozojske starosti, sledijo kamnine terciarne starosti, nekaj pa je tudi kamnin paleozojske in kvartarne starosti.

A paleozoik

Permske plasti so razvite severno od Mokronoga pri Bruni vasi in južno ter zahodno od Hrastnega ter severno od G. Jesenic. To sta srednjeperski kremenov peščenjak in kremenov konglomerat. Te kamnine so nepropustne.

B mezozoik

Triadni skladi so skoraj na vsem ozemlju občine, razen na jugovzhodnem in jugozahodnem delu občine. Bolj ko je bilo plitvo morje v katerem so nastajale, bolj so pisane po sestavi in manj propustne so. Sklade spodnjega triasa – skitske stopnje najdemo na območju med Hrastnim, Mirno, Trebelnim in Laknicami. Tu prevladuje predvsem zrnat rumenkast dolomit, ki se menjava z laporjem, alvrolitom in sludnatim peščenjakom, lapornatim apnencem in dolomitiziranim apnencem. V spodnjem delu so vložki rdečkastega oolitnega apnenca. Spodnji del dolomita je kristalast in pri Mokronogu vsebuje svinčevo in cinkovo rudo. V spodnjem delu skitskih plasti je značilen pojav sadre. Sadra je bila najdena le v vrtnah pri Mokronogu, na površju pa je ne opazimo. V anizični stopnji triasa prevladuje svetlo siv plastovit in neplastovit dolomit z vključki apnenca. Razširjen je predvsem na zahodnem delu občine. V ladiniju (zgornji del srednjega triasa) je prišlo na prostoru celotne Slovenije do intenzivnega tektonskega razlamljanja. Nekateri predeli so bili dvignjeni kot kopno, drugi pa zopet globoko pogreznjeni pod morje, tako so nastali globljemorski ploščati apnenci z roženci, laporji, glinavci in tufi (Dolenjska in Bela krajina, 1984). Na severnem delu obravnavanega območja prevladujejo siv dolomit z gomolji roženca in siv plastovit dolomit, tuf, tufit, argilit, apnenec in silificiran apnenec, dolomitna breča in konglomerat - pripadajo spodnjemu delu ladinjske stopnje. Najbolj zanimiva kamnina v ladinjskih sedimentih je tuf, ki kaže na vulkansko dejavnost v tem času. Na različnih krajih so različne tufske kamnine. Pri Homu je zelenkasto siv tufski peščenjak in zelenkasto siv steklasto-litoidni tuf. Pri Malem Cirkniku ležijo v spodnjem delu ladinjskih skladov dolomitna breča in konglomerat. Na jugovzhodnem delu občine prevladuje siv plastovit pasast in svetel neplastovit dolomit in siv neplastovit apnenec. Siv plastovit in svetel neplastovit dolomit zavzemata precejšen severozahodni del občine Trebnje.

Jurske kamnine so na celotnem jugozahodnem delu obravnavanega območja, manjše območje pa je tudi v okolici Blečjega vrha. Na območju od Velikega Gabra pa vse do Ponikev prevladuje siv, gost, skladovit apnenec s številnimi in debelimi vložki debelozrnate apnenečeve in dolomitne breče. Skladi zgornjega dela malma se pojavljajo v obliki krpe med Selami pri Šumberku, Knežjo vasjo, Volčjimi jamami in Dobrničem, pa tudi na območju od Dolenje Nemške vasi, preko Poljan pa vse do Karteljevega in še naprej proti jugovzhodu. Na tem območju so značilni skladoviti rjavkasti in sivkasti oolitni in psevdoolitni apnenci, ki navzgor preidejo v svetlo siv gost skladovit apnenec. V okolici Blečjega vrha se nahaja svetlo siv plastovit apnenec s kalpionelami (zgornja jura). Tu ni mogoče ločiti spodnje in zgornjemalmskih skladov.

Skladi spodnjega dela spodnje *krede* so razviti pri Dobrniču. Tu je bel apnenec in zrnat dolomit. Senonijske plasti krede so danes razvite v obliki majhnih in med seboj precej oddaljenih erozijskih krp. Ohranjene so v dveh ločenih pasovih jugovzhodno in severozahodno od Čateža in pri Dobrniču. Južno od Dobrniča senonijski stopnjo predstavljajo debelozrnate apnenečeve breče in brečasti konglomerati, ki ga sestavljajo kosi srednjekrednega in zgornjekrednega ter jurskega apnenca. Vezivo je zelenkast in sivkast lapor, ki predstavlja ponekod tudi večje samostojne vložke med brečo. V okolici Čateža ležijo senonijski skladi transgresivno na zgornjeladijskem dolomitu in apnencu karnijske stopnje. V spodnjem delu ponekod leži tudi pisana apnenečeva breča in sivkast peščen apnenec. Od okolice Stare gore preko Debenca pa vse do severno od Češnjic ter celoten jugovzhodni del občine, prekrivajo zgornjekredni pelagični sedimenti. Mestoma se prično s flišu podobnimi sedimenti, mestoma pa s ploščatim apnencem z rožencem. Ponekod lahko zasledimo tudi brečasti apnenec. Južno od Štatemberka je območje sivega in temno sivega ploščatega do plastovitega apnenca, ki navzgor in navzdol prehaja v pelagične zgornjekredne kamnine.

Slika 3: Lepo odkrita guba plastnatih zgornjekrednih apnencev z gomolji roženca, ki se menjavajo s tankimi polami skrilstega laporovca, južno od železniške postaje pri Mirni.

Foto: M. Nose

C Kenozoik (terciar, kvartar)

Miocenski skladi terciarja se pojavljajo v okolici Gorenje vasi pri Mirni (zgornji torton) - lapor, peščenjak, kremenov pesek in severozahodno od Šentruperta (spodnji torton) - litotamijski apnenec in kalcirudit. Miocenski skladi so se zaradi slabše odpornosti ohranili le na območju ugrezanja (Topole, 1998). V Gorenji vasi so v dnevnem kopu pridobivali lignit.

Pleistocenske in pliocenske sedimente predstavljajo razne gline. Glina z rožencem je delno primarna, delno pa je naplavljen (mestoma je produkt tistih sedimentov, ki so vsebovali rožence). Primarno ležeča in le malo prenesena glina z rožencem se nahaja na območju, ki

predstavlja dolino Mirne. Rdečo in rjavo glino najdemo v okolici Velike Loke. Gline med Šmarjami, Trebnjem in Novim mestom so vezane na nekakšno veliko podolje, ki danes nima več ravnica dna. Ni izključeno, da bi bile rdeče gline deloma nanesene v to »podolje« iz okoliškega karbonatnega ozemlja in so se v njem skoncentrirale ter s tem pokrile tukaj že prej primarno stvorjene rdeče gline. Na Kremenjeku pri Orlaki in na Medvedjeku pri Velikem Gabru nastopajo rjave peščene in mastne gline, ki vsebujejo velike količine roženca.

Med kvartarne sedimente štejemo aluvialne nanose in terasne sedimente reke Mirne. V manjših razsežnostih pa tudi ob drugih potokih. Najdemo jih tudi v okolici Dobrnica. Zgrajene so iz glinastega preperelega materiala z redkimi manjšimi prodniki.

2.1.2 Tektonske enote

Tektonska značilnost je v tem, da gre na obravnavanem območju za interferenco alpske in dinarske smeri.

Tektonsko območje občine Trebnje pripada dvema tektonskima enotama. To so posavske gube na skrajnem severnem delu, ostali del pa pripada dolensko-notranjskim grudam (Pleničar, Premru, Herak, 1976).

Severni del se prišteva k posavskim gubam zaradi prevladujočih struktur s smerjo vzhod – zahod. Meja z južneje ležečimi dolensko-notranjskimi grudami ni jasno izražena. Del posavskih gub, ki sega na obravnavano območje v okolici Mokronoga imenujemo mokronoško nagubano območje. To območje v pretežni večini gradijo močno nagubane triadne kamnine. Osi gub imajo smer vzhod – zahod, le v južnem delu imajo nekatere od gub že dinarsko smer (Pleničar, Premru, Herak, 1976).

Buser (1984) je mnenja, da Dolenjska tektonsko pripada Dinaridom. In sicer Notranjim in Zunanjim Dinaridom. Notranjim pripada tisti predel, ki ga sestavljajo globlje morske mezozojske plasti, Zunanjim pa pripada predel plitvomorskega sedimentacijskega bazena. Notranjim Dinaridom pripada ozemlje med Mirno, Krmeljem, Trebelnim, Bučko, Šentjernejem, Kostanjevico, Gadovo pečjo in Čatežem (Buser, 1984, str. 33).

2.2 RELIEFNE IN GEOMORFOLOŠKE ZNAČILNOSTI OBČINE TREBNJE

Površje je zelo razgibano in lahko prehodno. Prevladuje nizek gričevnat relief. Njegova tektonska značilnost je interferenca alpske in dinarske smeri. Zastopana sta dva tipa reliefa, normalen in kraški, ki prehajata drug v drugega ob reki Temenici.

Najvišja vzpetina je v okolici vasi Zaloka – 620 m, najnižje mesto pa je ob potoku Laknica na nadmorski višini 210 m.

2.2.1 Regionalizacije občine Trebnje

Melik je leta 1960 (v svoji drugi regionalizaciji) uvrstil občino Trebnje na območje Dolenjske. Njeno območje naj bi segalo v regije:

- Mirnska dolina z obrobjem,
- Temenica, Šentviška kotlina in Stiški kot,
- Suha krajina,
- Krške in Šmarješke gorice.

Ilešič (1958) je uvrstil severnejši del občine k Predalpskim pokrajinam, in sicer v Nizko posavsko hribovje, južni del pa je uvrstil h kraškim pokrajinam notranje Slovenije, bolj natančno v Nizki dolenski kras (Kladnik, 1996).

Gams jo je v svoji regionalizaciji leta 1986 uvrstil v:

- Srednje posavsko hribovje,
- Zahodno posavsko hribovje,
- Mirnsko – senovsko podolje,
- Severno dolenski fluviokras,
- Suha krajina in
- Krško-bizeljsko hribovje (Kladnik, 1996).

Gabrovec, *Kladnik*, *Orožen Adamič*, *Pavšek*, *Perko* in *Topoletova* so občino razdelili na Mirnsko dolino, Krško gričevje, Raduljsko hribovje, Dolenjsko podolje in Suho krajino (Slovenija – pokrajina in ljudje, 1998).

Plut pa je občino v svoji regionalizaciji po sonaravnih kriteriji uvrstil na območje Jugovzhodne Slovenije, bolj natančno v Srednjo Dolenjsko (Plut, 1999).

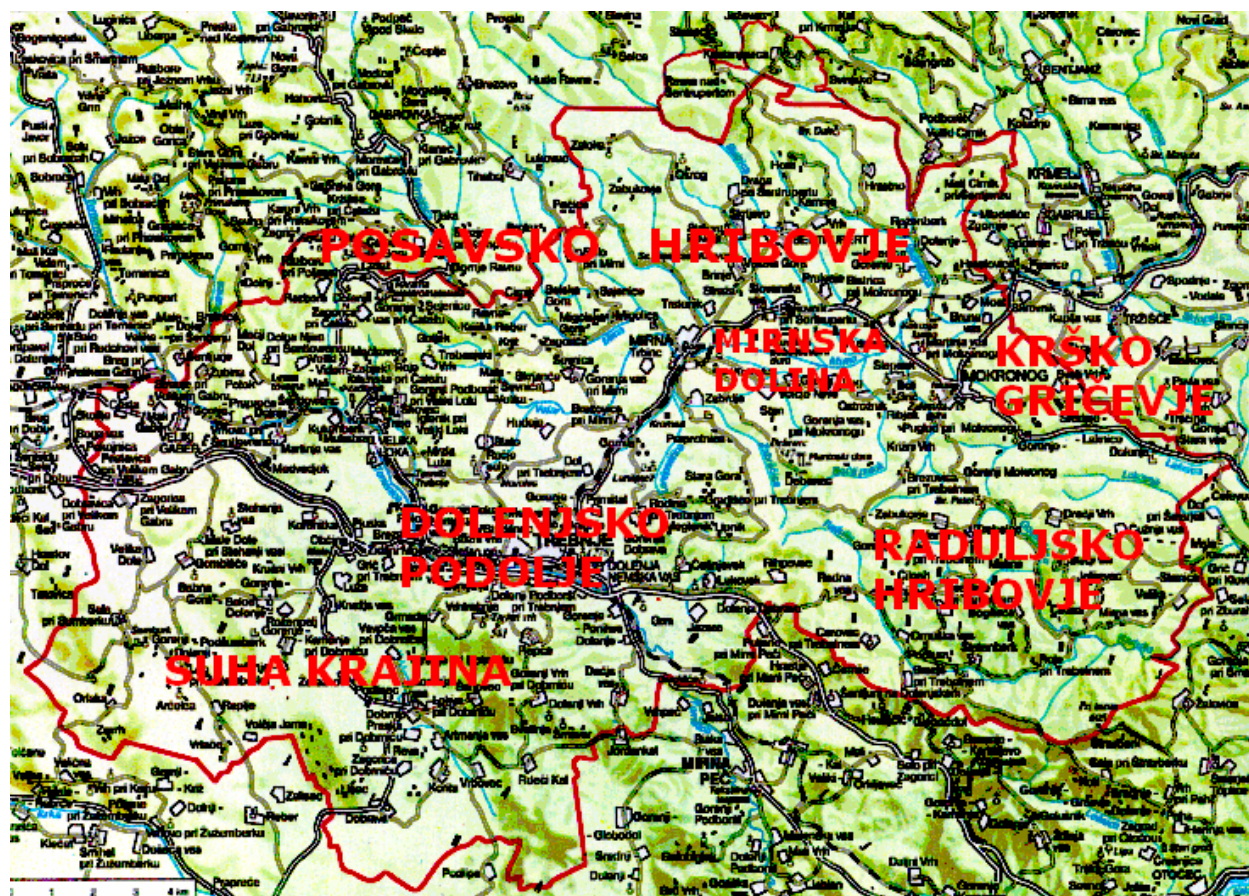
2.2.2 Delitev občine na reliefne enote

Pri členitvi občine Trebnje na posamezne enote, sem se oprla na regionalizacijo občine Trebnje po Gabrovcu, Kladniku, Orožen Adamičevi, Pavšku, Perku, Topoletovi, ki je predstavljena v knjigi Slovenija – pokrajine in ljudje. Kot posebno enoto pa sem dodala še Mirnsko dolino. Tektonsko Mirnska dolina spada k Posavskemu hribovju, vendar se v drugih pogledih (prebivalstvo, poselitev, gospodarstvo, večinoma ravninski rečni relief), toliko razlikuje od sosednjih območji, da sem jo izločila kot posebno enoto.

Reliefne enote v občini Trebnje:

1. Posavsko hribovje
2. Mirnska dolina
3. Krško gričevje
4. Raduljsko hribovje
5. Dolenjsko podolje
6. Suha krajina

Karta 3: Delitev občine na reliefne enote

Vir: Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 321

Avtor: M. Nose

2.2.2.1 Posavsko hribovje

Obsega severni del občine, do vstopa v Mirnsko dolino. Posavsko hribovje je sestavljeno iz gub, ki imajo pestro kamninsko zgradbo. Gube so nastale ob gubanju in narivanju v srednjem miocenu, v spodnjem pliocenu pa je bilo to površje še uravnano (pontska uravnava). V pliocenu in kvartarju so hribovje še dodatno oblikovali geomorfološki procesi, še posebej erozija, denudacija in zakrasovanje. Tako se je oblikoval težko prehodni svet podolžnih slemen in globoko zarezanih dolin (Slovenija – pokrajine in ljudje, 1998).

Večina hribovja leži na nadmorski višini 300 – 600 m, povprečni naklon pa znaša 12 - 30° (Slovenija – pokrajine in ljudje, 1998).

Posavsko hribovje je zaradi obilice nepropustnih kamnin prepredeno z gosto vodno mrežo.

2.2.2.2 Mirnska dolina

Mirnska dolina je del Posavskega hribovja. Dolga je 10 km (od Mirne do Pijavic). Njena največja širina je 5 km (Draga – Ostrožnik). Leži v nadaljevanju senovsko – sevniške sinklinale in široko območje mirnske kadunje se vleče med visoko litijsko antiklinalo ter antiklinalnim svodom Krškega hribovja. Domnevajo, da so gorotvorni pritiski mirnsko kadunjo stisnili, vendar ne tako močno kot druga podolja Posavskega hribovja (Melik, 1959). Dno je izrazito poplavna pokrajina s prevladujočim rečno - akumulacijskim tipom reliefa. Prekrito je z debelimi plastmi ob poplavah odloženih aluvialnih ilovnatih - glinenih usedlin Mirne in njenih pritokov. Glinene usedline sta izkoriščali opekarni v Prelesju in na Hudejah (Topole, 1998, str. 32).

Mirnska kotlina ima dokaj široko aluvialno ravnino, ki je široka 1 – 1,5 km. Pri Mirni se kotlina nahaja 238 metrov visoko. Aluvialna ravnica sega ob potokih navzgor, kjer se naglo zožuje. Aluvialno plosko dno obdajajo na levi in desni strani lepo razvite in na široko ohranjene terase. Spodnje so večinoma iz plasti rdeče ilovice, drugod pa iz tanke prepereline. V višjih nadmorskih višinah so še širše pliocenske terase. Med njimi je dobro razvita in ohranjena zlasti terasa v višini 300 – 320 m, nekako 70 – 80 m nad sedanjim dolinskim dnom (Melik, 1959).

2.2.2.3 Krško gričevje

Krško gričevje sega v SV del občine Trebnje. Meja s Posavskim hribovjem teče po reki Mirni. Meja z Raduljskim hribovjem pa sta potoka Laknica in Stajniški potok, ki se izliva v reko Mirno (Slovenija – pokrajine in ljudje, 1998).

Krško gričevje je postalo kopno verjetno že v začetku terciarja, pred približno 60 milijoni let. Zakrasovanje se je najprej začelo v osrednjem in najvišjem delu gričevja. Tu je veliko kraških izvirov; najbolj značilna kraška oblika so doli.

Krško gričevje sestavljajo tri tektonske enote:

- Na severozahodu je mokronoška tektonska enota, ki je sestavljena iz močno nagubanih triasnih kamnin. Večina prelomov in slemen ima tu alpsko smer (Z-V).
- južni rob (prelom Tržišče – Malkovec – Zbure)
- krška sinklinala, ki pa ne sega v obravnavano območje (Slovenija – pokrajine in ljudje, 1998).

2.2.2.4 Raduljsko hribovje

Ime je dobilo po reki Radulji. Na severu meji na Posavsko hribovje, na vzhodu na Krško gričevje in na vzhodu na Dolenjsko podolje. Na severu meja teče po reki Mirni in Stajniškem potoku, na vzhodu pa meja poteka po Laknici in potoku Zavetrščici, na jugozahodu vzdolž glavne ceste med Trebnjim in Novim mestom, na severozahodu pa po potoku Lanšpreščici, desnem pritoku Mirne.

Že v srednjem permu, pred približno 250 milijoni let, naj bi bil severni del Raduljskega hribovja kopno, kjer so v sušnem podnebju nastajale plasti rdečih kremenovih peščenjakov in konglomeratov. Na začetku triasa se je ozemlje ugreznilo, na začetku jure in sredi krede se je za kratek čas dvignilo nad morsko gladino in zopet pogreznilo. Na prehodu v terciar se je pojavilo obsežnejše kopno in ostalo do začetka miocena. Sredi miocena se je večina kopnega ugreznila in Krško hribovje je postalo otok ali celo polotok Panonskega morja. Konec miocena se je morje iz sosedstva umikalo proti vzhodu. Na začetku pliocena so reke zaradi tektonskega mirovanja uravnemale površje. Nastal je ravnik, ki je pri splošnem dvigovanju zaostajal za grudami v osrednjem Posavskem hribovju. Na karbonatnih kamninah se je začelo zakrasovanje. Sredi pliocena so dinarsko usmerjeni neotektonski prelomi razkosali ozemlje na več blokov, ob koncu pliocena pa so bili dejavni prelomi v alpski smeri, ob katerih se je ugreznila sosednja kraška udolina.

Na območju občine Trebnje je na območju Raduljskega hribovja ena tektonska enota – mokronoška tektonska enota, ki se nadaljuje iz Krškega gričevja. Zgrajena je iz močno nagubanih triasnih kamnin. Slemena imajo alpsko smer. V tej smeri pa poteka tudi večina prelomov. Na južnem robu, kjer so kredne kamnine, imajo nekatere gube že dinarsko smer.

Najbolj pogosta kamina Raduljskega hribovja je dolomit. Južno in vzhodno od Trebelnega, kjer so večje površine krednih lapornatih in apnenčasti usedlin, je svet zakrasel s številnimi vrtačami, uravnavicami, uvalami in suhimi dolinami.

Raduljsko hribovje je v uravnanih delih bolj podobno gričevju, nekateri deli pa so zaradi velikih višinskih razlik izrazito hriboviti. Največje višinske razlike so okoli Debenca. Najstrmejša pobočja ogroža erozija.

Pod najvišjimi vzpetinami so lepo ohranjene široke terase v zaporednih višinah 500 - 520 m, 480 - 490 m itd (Melik, 1959).

2.2.2.5 Dolenjsko podolje

Dolenjsko podolje leži na stiku panonskega, alpskega in dinarskega sveta. Velik del tega podolja spada v občino Trebnje – to sta Vejarska kotanja in podolje ob reki Temenici. V pokrajini prevladuje fluviokraški in kraški relief, rečni relief pa se uveljavlja le krajevno. Griči in planote, ki so ostanek pleistocenskega ravnika, se menjavajo s poplavnimi kotlinami, kraškimi polji in uvalami, ki jih obdajajo in sekajo prelomi dinarske smeri (Slovenija – pokrajine in ljudje, 1998).

Na severu pokrajine so odrastki posavskih gub. Skladi najstarejših kamnin so narinjeni na jug, na triasni dolomit. Dolomit prevladuje v osrednjem delu podolja, v najnižjem delu podolja, pa je bila nanj z višjega sveta nanesena debela plast pleistocenske rjavordeče gline. V južnem delu podolja je močno zakrasevanje. Dve uvali sta se razvili tudi na vzhodu, pri Malem in Velikem Gabru v Gabrskem ravniku, ki meji na Temeniško podolje (Slovenija – pokrajine in ljudje, 1998).

Med Ponikvami in naseljem Jezero je okrog 50 metrov višji, močno zakrasel ravnik iz čistega jurskega apnenca. Onstran tega poteka vzporedno s Temeniško kraško dolino, na vzhodnem robu omenjenega prelomnega območja, še ožje podolje. Od severovzhoda, z mirnskega razvodja, priteče vanj več kratkih potočkov, ki ob stiku s čistimi jurskimi apnenci pri naselju Jezero poniknejo. Ob obilnih vodah tam nastane jezerce.

Onstran nizkega prevala (320 m) severno od Trebnjega leži na nadmorski višini od 270 m do 310 m Vejarska kotanja, ki je del Mirnskega porečja. Od zgornjega pliocena se počasi ugreza, tako da se na dnu zaradi poplav Mirnskega pritoka Vejarja kopičijo ilovnati nanosi. Vzpeto obrobje je prekrto z ilovnato preperino, ponekod z roženci, zlasti na razvodju proti Temenici je zakraselo. Posebnost je krpa miocenskih kamnin nad Gorenjo vasjo, ki vsebuje plasti lignita. Sredi kotanje se 70 m nad dno dviga otok triasnega dolomita (Slovenija – pokrajine in ljudje, 1998).

Slika 4: Pogled na Vejarsko kotanjo iz južne strani

Foto: M. Nose

2.2.2.6 Suha Krajina

Suha krajina je ena najbolj kraških pokrajin v Sloveniji, njen severni del pa sega tudi v občino Trebnje.

Suha krajina je kraška pokrajina, ki sega od Višnjegorskega potoka in Šentviške kotline do spodnjega toka reke Temenice (Dolenjska in Bela krajina, 1996, str. 105).

Prevladujejo jurski in kredni apnenci, med katerimi se ponekod pojavljajo tudi dolomiti. V tem delu se v večjem obsegu pojavljajo tudi gline, ki so nastale s preperevanjem apnencev in dolomitov.

Nižji planotast svet prekine le Dobrniška uvala. Na zahodnem delu s 300 metrov visoke planote izraziteje izstopata hriba Šumberk in Lisec. Ravno v teh delih se pokaže, da je tu Suha krajina že mejno epirogenetsko območje.

Dobrniško – Vrbovska uvala je s 7-8 km² velikim dnom kljub vložkom dolomita večinoma suha.

Edini stalni izvir v Dobrniški uvali ima ponikalnica Žiberščica, ki ob deževju bruhne na dan in tudi večkrat poplavlja. Na tem območju je tudi veliko rup, od koder voda podzemeljsko odteka v 30 m nižje kraško polje Globodol in nato v Temenico. Na Dobrniškem polju je zelo plodna prst (Dolenjska in Bela krajina, 1996, str.126).

2.3 PODNEBNE ZNAČILNOSTI (Sevno, Mirna)

Po Köppenovi klasifikaciji Trebanjska občina spada v tip podnebja s kratico Cfb – zmernotopla vlažna podnebja s toplim poletjem. Značilnosti tega podnebja so, da so povprečne temperature najhladnejšega meseca med 0 in -3 °C, najtoplejšega pa med 15 in 20 °C.

Ogrin (1996) uvršča območje občine Trebnje v tip zmernocelinskega podnebja, natančneje v podtip podnebja osrednje Slovenije. Oktobrske temperature so višje kot aprilske, letno pade od 1000 – 1300 mm padavin. Največ padavin je v poletnih mesecih in najmanj pozimi. Značilen je sekundarni višek padavin v jeseni – tu se kaže vpliv submediteranskega podnebja (Ogrin, 1996).

Celotno območje Dolenjske je dokaj dobro odprto proti severovzhodu, zato do tu segajo vplivi panonskega podnebja.

Na območju občine Trebnje je bilo v preteklosti kar nekaj meteoroloških postaj, vendar so večinoma vse že ukinjene in tudi v preteklosti so delovale le v določenem obdobju. Na samem območju občine danes ne deluje nobena temperaturna postaja, deluje pa padavinska postaja v Mokronogu.

Zaradi lažje primerjave sem izbrala postajo Mirna (251m n.v.), ki je bila ukinjena 1975. leta in najbližjo stalno delujočo postajo v obdobju 1961 – 1991 Sevno na Dolenjskem (539 m n.v.), ki pa še deluje. Postaji se po legi precej razlikujeta. Postaja Mirna je bila locirana na dnu doline, postaja Sevno pa leži na pobočju 288 m višje od Mirnske postaje in ravno zato se podatki med seboj nekoliko razlikujejo, a nam podajajo tudi primerjavo med podnebnimi razmerami v dolini in na pobočju.

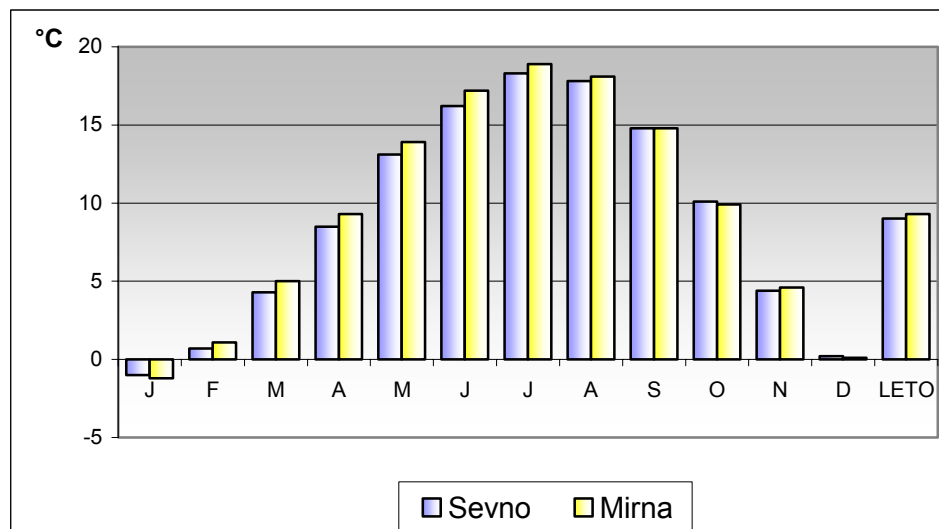
2.3.1 Temperature zraka

Povprečna letna temperatura zraka znaša na Sevnem 9°C, na Mirni pa je višja za 0,3 °C, kar lahko pripišemo višji nadmorski višini postaje na Sevnem.

Povprečne mesečne temperature merijo julija od 15 do 17°C, minimum, ki nastopi januarja pa znaša okrog - 1,5°C. Letno povprečje znaša približno 9°C. Na postaji Sevno je temperatura nižja zaradi višje nadmorske višine. V jesenskih mesecih pa je na Sevnem temperatura višja zaradi temperaturnega obrata v dolini.

Letna temperaturna amplituda znaša približno 19°C.

Graf 1: Povprečne mesečne in letne temperature v °C (postaji Sevno in Mirna; obdobje 1961 – 1991)

Vir: Klimatografija Slovenije..., 1995

Avtor: M.Nose

Preglednica 1: Povprečne mesečne in letne temperature v °C (obdobje 1961 – 1991)

	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	LETO
Sevno	-1	0,7	4,3	8,5	13	16	18	17,8	14,8	10,1	4,4	0,2	9
Mirna	-1,2	1,1	5	9,3	14	17	19	18,1	14,8	9,9	4,6	0,1	9,3

Vir: Klimatografija Slovenije..., 1995

Avtor: M. Nose

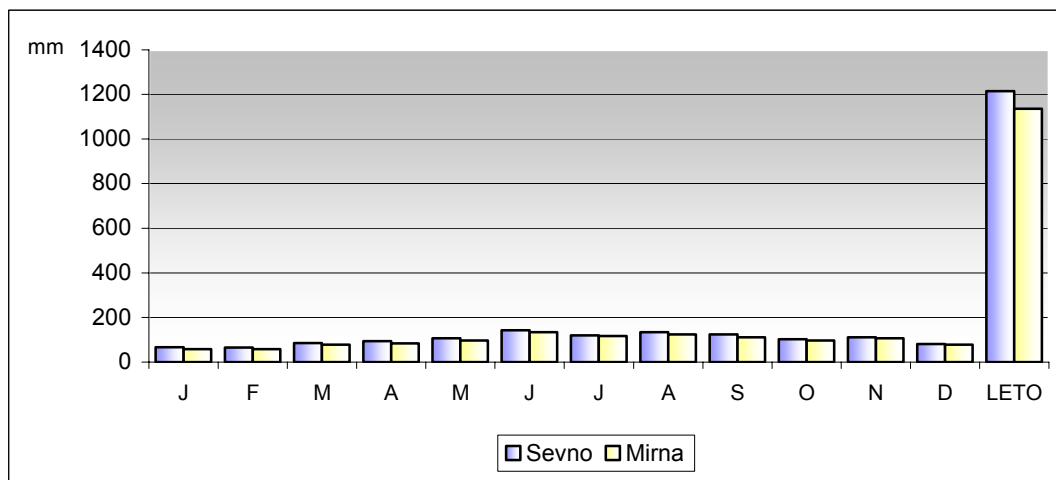
2.3.2 Padavine

Povprečna letna količina padavin znaša od 1100 do 1250 mm .

Sevno ima letno več padavin kot Mirna, to pa zato, ker količina padavin navadno raste z nadmorsko višino, vendar razlike niso velike. Padavin je najmanj v zimskih mesecih, največ pa poleti – avgusta.

Indeks mediteranskosti za padavinsko postajo Mirna znaša 2,46, kar kaže na to, da ima postaja submediteranski padavinski režim.

Graf 2: Povprečna mesečna in letna količina padavin v mm (postaje Seveno in Mirna; obdobje 1961 – 1991)

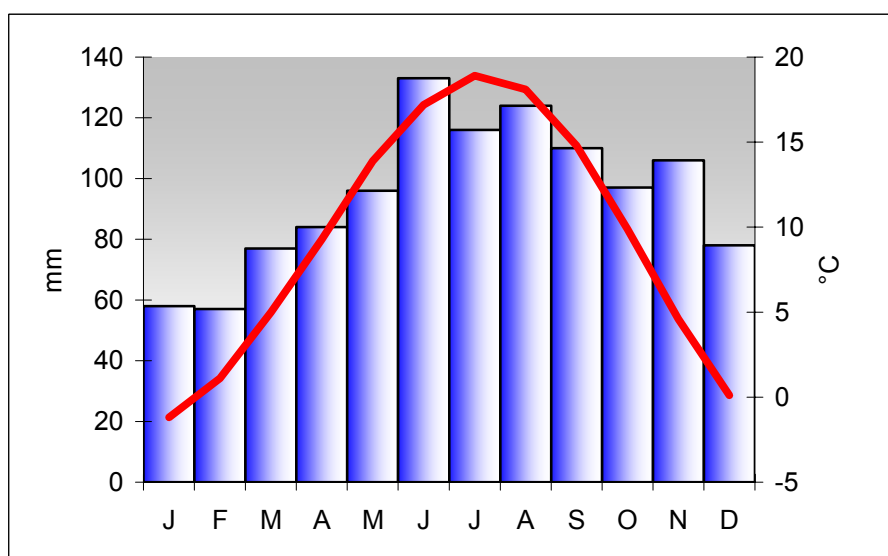
Vir: Klimatografija Slovenije..., 1995
 Avtor: M. Nose

Preglednica 2: Povprečna mesečna in letna količina padavin v mm (postaji Seveno in Mirna; obdobje 1961 – 1991)

	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	LETO
Seveno	66	64	85	93	106	142	119	134	123	102	111	81	1215
Mirna	58	57	77	84	96	133	116	124	110	97	106	78	1136

Vir: Klimatografija Slovenije..., 1995
 Avtor: M. Nose

Graf 3: Klimadiagram za meteorološko postajo na Mirni (obdobje 1961 – 1991)

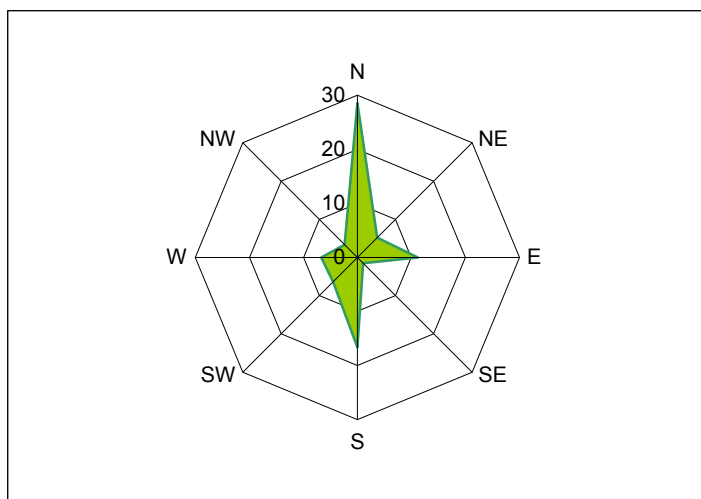

Vir: Klimatografija Slovenije..., 1995
 Avtor: M. Nose

V Temeniški dolini in v Dobrniški kotlini je pogost pojav temperature inverzije. Pogosta je tudi megla, najbolj v jeseni, zlasti septembra in oktobra. Na dnu dolin je večkrat slana, zato tu občutljive rastline, kot so sadje, vinska trta in ajda ne uspevajo (Režun,1992).

2.3.3 Veter

Graf 4: Pogostost vetra po smereh v % za meteorološko postajo Sevno

Vir: Klimatski podatki..., 1995

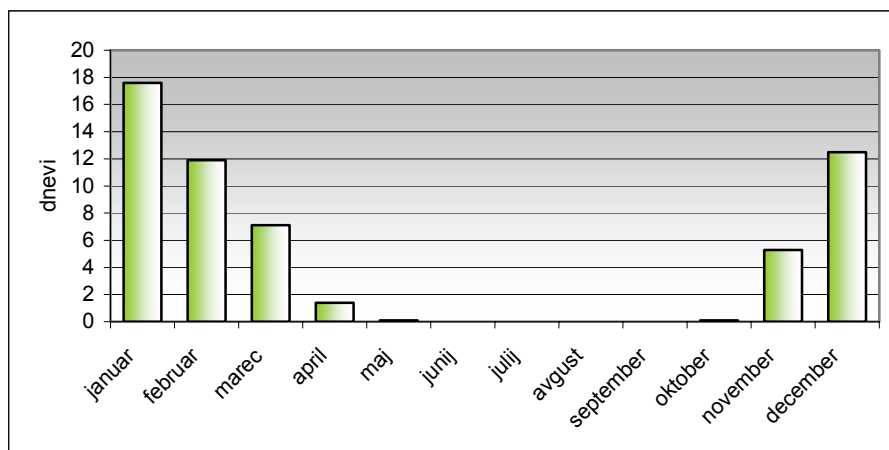
Avtor: M. Nose

Na klimatski postaji Sevno veter najpogosteje piha v severni smeri, sledi pa veter južnih smeri. Veter je najpogostejši v poletnih mesecih.

V občini naj bi bil prevladujoč jugozahodni in zahodni veter; oba največkrat prinašata dež (Režun,1992).

2.3.4 Snežna odeja

Graf 5: Število dni s snežno odejo ob 7 uri, postaja Sevno

Vir: Klimatski podatki..., 1995

Avtor: M. Nose

Na postaji Sevno je povprečno število dni s snežno odejo 54,1. Največ snega zapade januarja, decembra in februarja. Snežna odeja je v povprečju visoka 37,3 cm.

2.3.5 Klimatske razmere v občini Trebnje po Bernotu

Klimatske razmere za postaje Mirna, Malkovec in Sevno za obdobje 1951-1980 je opisal Bernot v svojem prispevku za 13. zborovanje slovenskih geografov v Dolenjskih Toplicah, leta 1984.

Na vseh postajah je bil v tem obdobju najhladnejši mesec januar. Temperature nato proti poletju naraščajo in dosežejo višek nekaj za poletnim solsticijem. Jesen je toplejša od pomladi, kar je normalno za to geografsko širino.

Na postajah Sevno in Malkovec sta bila po dva tropska dneva (max > 30°C), na postaji Mirna pa osem. Ti so bili v juliju in avgustu. Na Mirni je toliko več tropskih dni zaradi kotlinske lege opazovalnice. Ledenih dni (max > 0,0 °C) je bilo največ na postaji Sevno – kar 30, kar lahko pripišemo njeni višji nadmorski višini. Na Mirni jih je bilo 21, na Malkovcu pa 26. Mesec z največjim številom ledenih dni je januar.

Pretežni del padavin pade kot dež. Na obravnavanih postajah je letno povprečno 109-114 dni z dnevno višino padavin nad 1 mm. V hladnejši polovici leta zapade sneg, ki pa se ne obdrži ves čas, temveč vmes večkrat skopni. Povprečno število dni s snežno odejo nad 1 cm na leto je med 41 in 61 dnevi. Povprečna debelina snežne odeje je med 20 in 40 cm.

Bernot poimenuje tip podnebja z opisanimi značilnostmi, kot modificirana panonska klima (Bernot, 1984, str. 97).

Statistični podatki za obdobje, ki ga opisuje Bernot in obdobje 1961-1991 se bistveno ne razlikujejo.

Podnebne značilnost občine Trebnje so rezultat panonskih in celinskih vplivov, ki jih modificira relief (nadmorska višina, površinske oblike...).

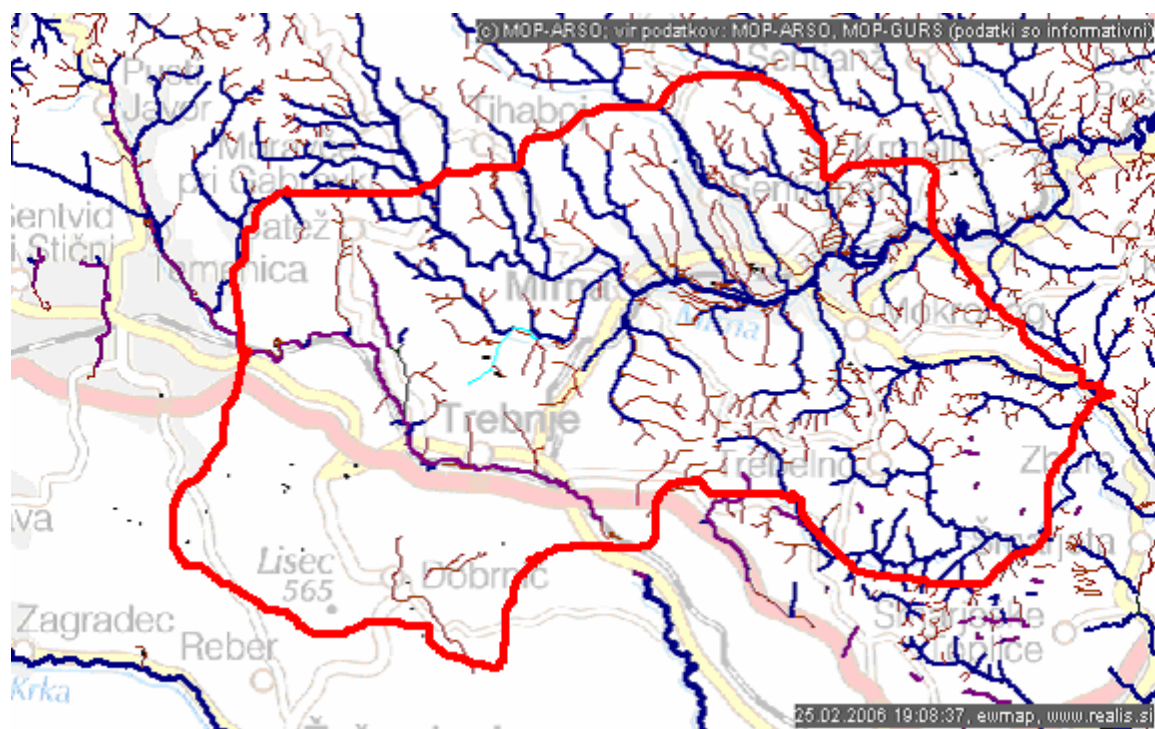
2.4 ZNAČILNOSTI VODNEGA OMREŽJA

Hidrografske razmere v občini so odraz površja – kraškost v njenem južnem delu, nepropustno površje, naklon...

Občina Trebnje pripada v celoti porečju Save. Večji vodni tokovi so: Mirna, Temenica in Radulja. Vodno omrežje ni enakomerno razvito. Vodna mreža je najbolj razvita na severnem delu občine, najmanj pa na jugozahodnem delu, kjer prevladuje kraško površje.

Karta 4: Hidrografska mreža¹

(Legenda: temno modra – širša: reka širša od 5m; temno modra – ožja: reka široka do 5 m; svetlo modra: kanal širine do 5m; vijolična: ponikalnica širša od 5 m; temno zelena: reka, kanal občasno brez vode, širine do 5m; rjava: nestalni vodotok; rdeča: meje občine Trebnje)

Vir: Naravovarstveni atlas Slovenije, 2005

¹ Meja občine je ročno vrisana, zato ni točna.

2.4.1 Večji vodotoki

Slika 5: Karta večjih vodotokov v občini Trebnje

Vir: Režun, 1992

2.4.1.1 Mirna

Dolga je 44 km in je najdaljši vodni tok v občini.

Slika 6: Reka Mirna teče skozi kraj Mirna pod znamenitim prekatnim mostom, ki ga je dala zgraditi že Marija Terezija. Struga je skoraj v celoti grobo regulirana.

Vir: <http://www2.arnes.si>

Njena dolžina (in porečje) je bila nekoč mnogo daljša. Njeno povirje je bilo med Stično, Višnjo goro in Muljavo in se je začelo spreminjati šele v pliocenu, ko jo je pretočila Temenica. Šele pozno si je Temenica na prelomnici vrezala svojo samostojno dolino, medtem ko se je Višnjanski potok pretočil v Krko. Porečje Mirne se je pri tem skrčilo skoraj za tretjino (Melik, 1959).

Mirna izvira v jugozahodnem delu Kumljanskega pogorja, pod Presko nad Moravčami. Njeno porečje je zelo nesimetrično. Z leve strani dobiva Mirna mnogo daljše pritoke, medtem ko z desne dobiva le krajše potočke. Pritok Cedilnice je pri tem izvzet, ker le-ta teče po dolgem po sredini doline in predstavlja stržen starega vodnega toka. Opazno je tudi, da se je reka veskozi prestavljala proti jugu (Melik, 1959). Pritok Cedilnice je tik pred izlivom v Mirno zajet v umetno kopališče.

Na območju občine teče Mirna večinoma v smeri vzhod-zahod. Pri Ravnah je v dvigajoče se površje vrezala do 90 m globoko dever. Takoj, ko vstopi v Mirnsko dolino, se ji pridruži Vejar oz. Cedilnica, ki izvira jugovzhodno od Čateža in se med vzpetinama Trbinc in Ključ prebije iz Vejarske kotanje. Mirna dobiva z leve strani močnejše pritoke – Bistrica, Jeseniščica... Večja desna pritoka sta Zabrščica in Bačji potok. Doline ob njihovih spodnjih tokovih so mokrotne in razširjene (Topole, 1998).

Mirna ima povprečno gostoto rečne mreže $1,90 \text{ km/km}^2$ (Površinski vodotoki..., 1998).

Z letnim pretokom $4,48 \text{ m}^3/\text{s}$ se uvršča med največje dolenske vodotoke. Maksimalni pretok je v marcu in aprilu. V teh dveh mesecih je pretok skoraj dvakrat večji kot v mesecih minimalnega pretoka (julij, avgust, september). Ima dežno - snežni (pluvio - nival) - kontinentalni rečni režim (Kolbezen, 1998).

Padavinsko zaledje reke Mirne je največje v občini, in znaša 3300 km^2 .

Mirna večkrat poplavlja. Mirnsko dolino prizadene na 4 % površine. Mirno so regulirali in jo v toku od Mirne pa do Pijavic preuredili v izravnani kanal. Z regulacijo so skušali omejiti (odpraviti) poplavljanje reke, saj je bila aluvialna ravnica v vsem njenem toku zelo vlažna. Aluvialno plosko dno na levi in desni obdajajo izredno lepo razvite rečne terase (Melik, 1959).

2.4.1.2 Temenica

Izvira v nepropustnih kamninah Posavskega hribovja (Javorje), na ozemlje občine Trebnje pa priteče severno od Velikega Gabra. Do tega naselja teče v smeri od severa proti jugu. Od tu naprej se dolina razširi, padec se zmanjša, rečica pa se vije dalje v številnih okljukih. Je plitvo vrezana in pogosto poplavlja. Mokrotno dno je travnato.

Temenica predstavlja nekakšno mejo med kraškim in nekraškim svetom.

Dolga je 35 km, od tega je 4,2 km njenega toka pod zemljo.

Vzpetinice na razvodju med Mirno in Temenico so pretežno na nadmorski višini 310 do 330 m, to je na višini Dolenjskega podolja zahodno od Velikega Gabra, kjer Temenica teče po 40 metrov globoki dolini. Tak gričevnat relief sega ob južnem obrobju Mirnsko - Mokronoške kotlinice do Mokronoga. Med njim je na n. v. okoli 325 m razvodje med Mirno in Laknico, ki je pritok Radulje. Zato ni izključeno, da se je Temenica prvotno odtekala čez današnjo razvodnico med Temenico in Mirno, naravnost proti srednji Krki. Po A. Meliku (1959) se je po Dolenjskem podolju od Višnje Gore naprej prvotno pretakala zgornja Mirna, dokler je ni obglavila Temenica (Gams, 2003, str. 400).

Med Trebnjem in Krško kotlino so v reliefu ostali sledovi prestavljanja Temenice proti jugu (suhe doline). Temenico je proti jugu potegnila ugrezajoča se Prečenska kotlina (imenovana tudi Zaloška ali Straška) (Gams, 2003, str. 400).

Reka ima zelo slabo razvejan rečni sistem. Temnica teče po pretežno kraškem svetu, predvsem njen južni del je kraški (pretežno lahko topljiv kredni apnenec), zato iz desne strani, dobi le en pritok, potok Bukovico, in to nedaleč od izvira. Z leve strani pa ima več pritokov (triasni in jurski apnenci, ki le malo podlegajo zakrasovanju), ki se vrstijo vse do Trebnjega: Meglenski potok, Češnjevček, Lukovski potok, Dobravski potok. Vsi ostali pritoki proti jugu Temenice ne dosežejo več. Povprečna gostota rečne mreže je $0,853 \text{ km/km}^2$ (Gognjavec, 2003).

Temenica se pri Ponikvah obrne proti jugovzhodu. Na stiku z močno prepustnimi jurskimi apnenci ponikne v številnih rupah (med njimi je najbolj znana Risavnica ali Risalnica). Temenica prvič ponikne že v Doljnih Ponikvah. Običajno pa nadaljuje svojo pot še 200 metrov nižje do obsežnega obzidanega požiralnika. Kadar dlje časa dežuje, ta dva požiralnika ne zadoščata, tako da voda nadaljuje pot po s travo zarasli strugi mimo naslednjih kraških požiralnikov daleč v kraški gozd. Tu je požiralnik Velbani kevder. Ob nenadnem katastrofalnem navalu voda, ki se morda zgodi le nekajkrat v sto letih, pa te dosežejo sklepni požiralnik, prepadno Risanico (Savnik, 1962). Končna dolina Temenice je največja Dolenjska slepa dolina. Voda znova izvira v Zijalu, ki pa je že izven meja občine Trebnje oz. je v občini Mirna Peč.

Slika 7: Rupe, april 2005

Foto: M. Nose

Na vzhodni strani Dolenje Nemške vasi si slede nedaleč trije ponikalni potoki, ki pripadajo povodju podzemeljske Temenice. Meglenski potok je dolg le slab kilometer in izginja v požiralniku Ušivek. Naslednja ponikalnica je Lukovski potok, ki oddaja vodo v Gabrovški jami. Tretja ponikalnica je Dobravski potok, ki stopa pod vasjo Dolenja Dobrava iz ožje doline na široko odprta travniška tla in ponikne pod vasjo Jezero. Ob neopaznih rupah jih zamočvirajo zdaj višje, zdaj nižje, do koder pač seže njihov površinski tok. Lukovski in Dobravski potok ponikata komaj pol kilometra narazen (Savnik, 1962).

Povprečni letni pretok Temenice med letoma 1961 in 1990 na vodomerni postaji Rožni vrh znaša $0,9 \text{ m}^3/\text{s}$ (Površinski vodotoki..., 1998). Vodna gladina skozi leto precej niha. Najnižja je pozimi in poleti. Upad gladine je odvisen od količine padavin in izhlapevanja poleti. Maksimalni pretok je v marcu in novembru in je posledica taljenja snega in padavin. Minimalni pretoki so značilni za poletne mesece – avgust in september. Ima dežno snežni režim.

Slika 8: Zaradi plitvo vrezane struge Temenica ob deževju pogosto poplavlja, april 2005:

1. struga Temenice
2. poplavna ravnica, ki je bila jeseni 2005 poplavljena
3. kulturne terase

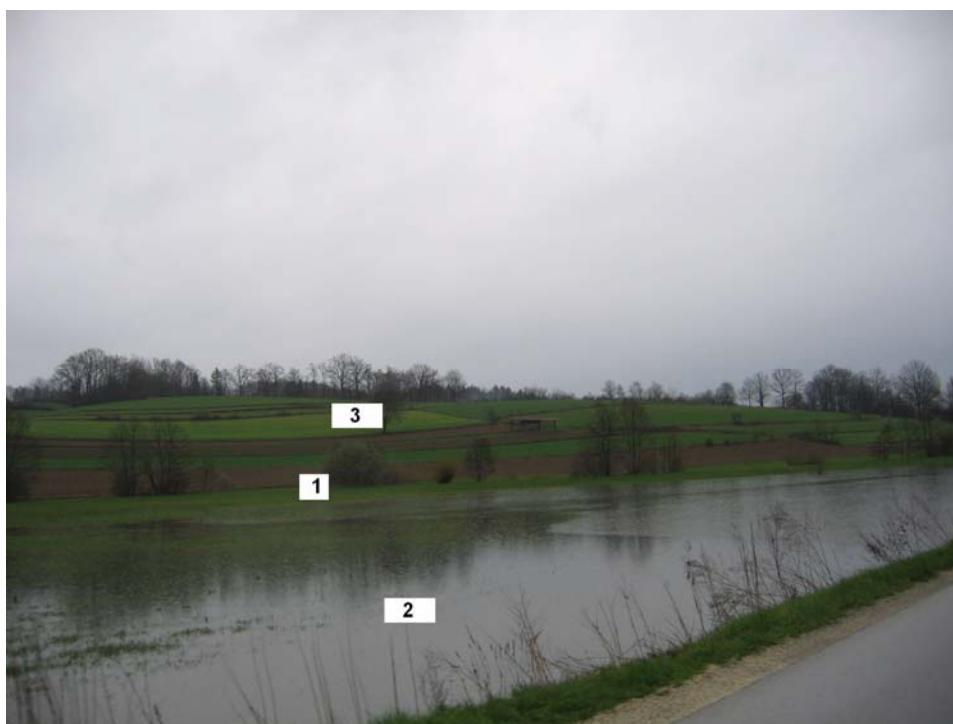

Foto: M. Nose

2.4.1.3 Radulja

Reka Radulja izvira v zahodnem delu Raduljskega hribovja, 510 m visoko, pod vzpetino Koren, nad zaselkom Zvale. Dolga je 33 km. Pri Škocjanu v Krški kotlini (na nadmorski višini 155m) se izliva v Krko. Njeno celotno porečje je veliko 118 km^2 (Slovenija – pokrajina in ljudje, 1999). Ima razvejan rečni sistem. Radulja ima na območju občine Trebnje 3 desne in 7 levih pritokov in kar nekaj občasnih pritokov. Padavinsko zaledje meri 2700 km^2 (v njenem celotnem toku).

Povprečna gostota rečne mreže je $1110 \text{ m}/\text{km}^2$ (Površinski vodotoki...,1998)..

Reka Radulja z zadenjsko erozijo napreduje proti Mirni. Do konca široke Štatenberške doline teče v dinarski smeri. Pri Bitnji vasi, kjer se dolina razširi, poplavlja. Pri Brezjah pri Trebelnem zavije v alpsko smer. Med Štatenberkom in sotočjem z Gostinico teče še posebej počasi in v številnih okljukih. Z leve in desne pa dobi več kratkih pritokov, od katerih je

največja Gostinica. Po sotočju priteče v ožjo, do 150 metrov globoko deber, kjer dobiva pritoke le še z desne strani. Pri Klevžu Radulja priteče iz soteske in se v ostrem ovinku okrog Homskega hriba (380m) ob sotočju s potokom Lukovnikom obrne proti jugovzhodu (Slovenija – pokrajina in ljudje, 1999).

Radulja ima dežno – snežni režim. Prvi višek vode je marca in drugi novembra. Prvi nižek pa avgusta in drugi januarja. Vodomerna postaja na Radulji je pri Škocjanu, kjer je srednji letni pretok $1,8 \text{ m}^3/\text{s}$ (Površinski vodotoki...,1998).

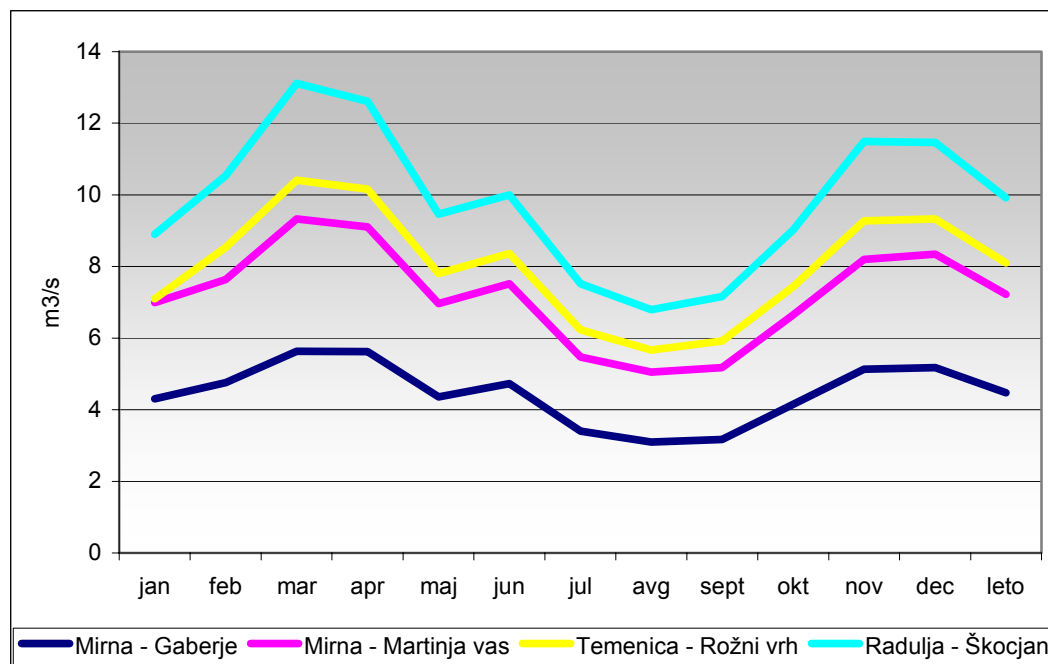
Preglednica 3: Povprečni mesečni in letni pretoki večjih vodotokov v občini Trebnje (m^3/s)

	jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	avg	sept	okt	nov	dec	leto
Mirna - Gaberje	4,31	4,75	5,63	5,62	4,36	4,73	3,4	3,1	3,17	4,15	5,13	5,17	4,48
Mirna - Martinja vas	2,68	2,89	3,7	3,48	2,6	2,79	2,07	1,95	2	2,5	3,07	3,17	2,74
Temenica - Rožni vrh	0,11	0,89	1,08	1,06	0,85	0,84	0,76	0,62	0,75	0,79	1,07	0,99	0,88
Radulja - Škocjan	1,8	2,01	2,7	2,45	1,65	1,64	1,29	1,12	1,24	1,58	2,22	2,14	1,82

Vir: Površinski vodotoki...,1998

Avtor: M. Nose

Graf 6: Povprečni mesečni in letni pretoki večjih vodotokov v občini Trebnje

Vir: Površinski vodotoki...,1998

Avtor: M. Nose

2.4.1.4 Stojee vode

V občini je tudi nekaj manjših jezer, ki pa so večinoma umetnega nastanka.

1. jezero pod Mirnskimi gradom

Pod Mirnskimi gradom je z zaježitvijo Vejarja nastalo umetno jezero. Domačini ga uporabljajo za kopališče. V zadnjih letih je bilo narejenih kar nekaj urejevalnih posegov v okolici (zvečanje pretoka skozi jezero oz. bazen in s tem večja kakovost, čistost vode, postavitve žičnate ograje), vendar jezerce še ni turistično zaživel, saj je bil marsikateri poseg nespametno narejen in je bil jezercu bolj v škodo kot v korist.

2. jezero pri Blatu pri Račjem selu

To umetno jezero je nastalo zaradi izkopavanja gline, za potrebe opekarne. Veliko je 1,8 ha. Leži ob vznožju Blaškega hriba nad močvirnim povirjem potoka Vejarja. Ribnik ima v lasti novomeška ribiška družina. V jezeru je veliko vrst rib, privlačen pa je tudi zaradi ostale zanimive favne in flore (Gognjavec, 2003), saj ribiška družina zelo vzorno skrbi zanj.

Slika 9: Zgledno urejeno jezerce pri naselju Blato

Foto: M. Nose

3. jezera pri Prelesju

Jezera ta jezera so umetnega nastanka. Nastala so z izkopavanjem gline za potrebe bližnje opekarne. Danes jih ureja ribiška družina.

2.5 PEDOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

Prst je pomemben dejavnik, ki vpliva na rast naravnega rastlinstva in razvoj kmetijstva ter vrste kulturnih rastlin, ki jih ljudje na določenem območju gojijo. Prst je različna na različnih območjih, saj je rezultat tako imenovanih pedogenetskih dejavnikov. Ti vplivajo na nastanek, lastnosti in razvoj prsti. Pedogenetski dejavniki so: matična podlaga, podnebje, relief, voda, živi organizmi, čas in tudi človek, ki v zadnjem času vse bolj vpliva na kvaliteto prsti.

Razločevati moramo dva podobna, a pomensko nekoliko različna termina: tla in prst. Pedološka, kmetijska in gozdarska terminologija uporablja termin tla za zgornji, prepereli sloj kamnine, kjer lahko uspevajo rastline. Pojem prst pa ima v geografiji ožji pomen in se nanaša na humozno, rodovitno zemljo. Tla so po pedološki klasifikaciji, že na primer slabo razvita prodišča, sipine in melišča (nerazvita tla), ki jih nikakor ne moremo imenovati prst (Stritar, 1990).

Prst lahko definiramo kot preperel in spremenjen del zemeljske skorje, ki se je spremenil zaradi delovanja živih organizmov, zraka, vode in sončnega obsevanja (Lovrenčak, 1994, str. 9).

Podatke o pedoloških razmerah v občini so mi posredovali na Biotehniški fakulteti, na Oddelku za agronomijo, kjer so mi izdelali pregledno pedološko karto občine v merilu 1: 80 000.

2.5.1 Pregled tipov prsti

Na obravnavanem območju se pojavljajo naslednji tipi prsti:

A. Avtomorfne prsti

A.1 Humusno akumulativne prsti

1. *rendzina (profil A – C)*

Nastaja na karbonatni matični osnovi in spada med humusno akumulativne prsti. Nahaja se na še čvrsti, neprepereli kamnini apnencu, pa tudi na dolomitu, ko so te kamnine že razpadle (Lovrenčak, 1994, str. 127). Humusni A horizont je že izoblikovan, vendar pa vsebuje veliko skeletnih delcev proda in peska. Debel je več kot 10 cm. Obogaten je z organsko snovjo (do 20 cm). Njena mineralna sestava je odvisna od sestave netopnih snovi, ki ostanejo po preperevanju matične podlage. Reakcija rendzine je nevtralna, propustnost za vodo in zrak pa dobra.

Pojavlja se: zahodni del občine, JZ od Dobrniča, večji del KS Trebelno, ob zgornjem toku reke Mirne, ob Radulji, širok pas ob desnem bregu Lanknice in skoraj vse do Mirne.

V občini Trebnje prevladuje sprsteninasta rendzina. Večinoma območja rendzine prerašča gozd, ponekod pa so tudi travniki in njive.

A.2 Kambične prsti

2. evtrična rjava prst (profil A – (B) – C)

Spada med kambične prsti.

Evtrične rjave prsti prevladujejo v porečju reke Mirne do kraja Mirna, severno od Straže pri Šentrupertu v povodju Globaščice in tudi ob potoku Laknica (na levi strani njenega porečja), v manjšem obsegu pa se ta tip prsti nahaja tudi na skrajnem južnem in velikem zahodnem delu krajevne skupnosti Trebelno, severnem delu krajevne skupnosti Svetinja in zahodnem delu krajevne skupnosti Dolenja Nemška vas.

Večina tega tipa prsti je nastala na klastičnih kamninah, na mešanih karbonatnih in nekarbonatnih kamninah. Evtrične rjave prsti so dobro nasičene z bazičnimi kationi (zlasti Ca in Mg). Prsti imajo dobre kemične lastnosti, zato so dobre za obdelavo (Lovrenčak, 1994, str. 128).

Slika 10: Razkrit stik evtrične rjave prsti in dolomita pri Dolu pri Trebnjem

Foto: M. Nose

3. distrična rjava prst (profil A – (B) – C)

Distrične rjave prsti imenujemo tudi kisle rjave prsti ali distrični kambisoli. Pri njih je pH vrednost pod 5,5, kar jih tudi razlikuje od evtričnih rjavih prsti. Nastale so na različnih nekarbonatnih kamninah, ki so revne z bazami (Lovrenčak, 1994, str.128).

Distrične rjave prsti na kvartarnih glinah in ilovicah se nahajajo SZ od Trebnjega (okolica Medvedjega sela in Pekla), ponekod v Vejarski kotanji, okolica Brezovice pri Mirni, okolica Jezera in Lukovka, SV od Mirne in na južnem delu Mirnske doline od Volčjih Njiv do Ostrožnika. Manjša površina je tudi v okolici Hrastovice. Ta tip prsti je psevdooglejen.

Distrična rjava prst na permo-karbonskih skrilavcih in peščenjakih se nahaja: večji del Šentrupertskega gričevja, širša okolica Gradišča pri Trebnjem, vzpeti svet od Žapuž pri Mirni do Debenca z okolico, območje med potokoma Gomilščica in Lanšpreščica, oklica Čateža pri Trebnjem in okolica Petelinjeka.

4. rjava pokarbonatna prst (profil A – (B) – C)

Tudi ta prst spada med kambične prsti. Nastala je na čistih apnencih in dolomitih, iz netopnega ostanka preperevanja teh kamnin. Pod humusnim A horizontom se pojavi kambičen (B) horizont, v katerem je večji delež gline, ki pa ni prenesena temveč je nastala na mestu. Te prsti so rumenkasto rjave barve z glinasto ilovnato do glinasto teksturo. Prst je dobro nasičena z bazami (Lovrenčak, 1994, str. 128).

Razširjene so na jugozahodnem delu občine, širša okolica Velikega Gabra, od Medvedjeka do Račjega sela, okolica Jezera, okolica Roženpelja, okolica Medvedjega sela pri Trebnjem, okolica Homa pri Šentrupertu.

Kjer je površje bolj položno so tudi kmetijsko pomembne, drugače pa na teh prsteh prevladuje gozd. Kakovost prsti v okolici naselji se je zaradi dolgoletnega obdelovanja močno poslabšala.

A.3 Eluvialno – iluvialne prsti

5. izprana prst (profil A – B – E – C)

Izprano prst imenujemo tudi luvisol. Ta tip prsti je akričen do zmerno akričen. Pri tem tipu prsti se z njenim staranjem iz zgornjih horizontov prenašajo (izpirajo) snovi v spodnje dele profila. Najpogosteje se izpirajo glinasti delci, zato nastaneta dva ločena horizonta in sicer E (eluvialni) horizont, ki je zaradi izpiranja svetlejšje barve in iluvialni B horizont, ki je temnejše barve, saj vsebuje več izpranega humusa in gline. Taka prst vsebuje malo hranljivih snovi. V E in A horizontu je reakcija kislja, v B horizontu, pa je kislost zmanjšana. Izprana prst je nastala iz kambične prsti (Lovrenčak, 1994, str. 129).

Nahaja se le v zahodnem delu občine: v krajevni skupnosti Šentlovrenc severno od Temenice, širše območje od Velike Loke do Občin, južno od Roženpelja, okoli Orlake, okolica Iglenska in Štefana pri Trebnjem.

B. Hidromorfne prsti

B.1 Nerazvite hidromorfne prsti

6. obrečna evtrična prst (profil (A) – C)

Nahaja se ob večini vodnih tokov, v nekoliko večjem obsegu pa: ob Bistrici pred Šentrupertom, ob Temenici pri Ponikvah, ob potokih Laknici, Cedilnici, Radulji in Mirni ter večini njenih pritokov.

Spada med hidromorfne prsti. Ta tip prsti se razvije iz prodišč in drobno zrnatih usedlin vzdolž vodnih tokov. Začetni horizont vsebuje malo organskih snovi. Gladina talne vode je blizu površja in v prsti lahko poteka oglejevanje. Na obrečnih prsteh se lahko razraščajo vrbišča, ponekod pa so na njih tudi travniki (Lovrenčak, 1994, str. 130).

B.2 Pseudogleji

7. pseudoglej (profil A – Bg – C)

Nastane zaradi začasnega zastajanja padavinske vode, ki ne more takoj odteči, ker je v profilu slabo propusten horizont. Pseudoglej delimo na pobočni in ravninski. Pri ravninskem je daljša mokra faza, ker voda zaradi ravnega reliefa počasneje odteka. V občini je ves pseudoglej distričen, kar pomeni, da ima kislo reakcijo in nizko nasičenost z bazami (Lovrenčak, 1994, str. 131).

- pobočni pseudoglej: od Bistrice pri Mokronogu do Hrastnega
- ravninski pseudoglej: od Škrljevega do Slovenske vasi

B.3 Glejne prsti

8. hipoglej

Vejarska kotanja, vzhodno od Mirne ob potoku Bistrica, širše nižinsko območje med Puščavo in Hrastovico, ozek pas ob celotni Temenici.

Pri hipogleju oglejevanje poteka pod vplivom talne vode.

9. amfiglej

Ta tip prsti spada med hidromorfne prsti, v podskupino glejev ali močvirno glejnih prsti. Pri amfiglejih oglejevanje povzročata površinska poplavna in talna voda, tako se v profilu odražajo hipoglejne in epiglejne značilnosti z vmesno plastjo, ki je slabo oglejena (Lovrenčak, 1994, str. 132).

V občini se amfiglej pojavlja v širši okolici Rakovnika pri Šentrupertu in ob potokih Lanšpreščici, Gomilščici in Zabrščici.

Zaradi izredne litološke pestrosti, hkrati pa različnih tipov reliefa in različnih talnih vodnih razmer, je v občini Trebnje prisotnih veliko tipov prsti. Prevladujejo rjave pokarbonatne prsti, veliko je tudi rendzin, sledijo evtrične rjave prsti na laporju in flišu. Kjer potoki poplavlajo (Mirnska dolina) so tudi oglejene prsti.

2.5.2 Pedosekvence

»Pedosekvenca je združba ali več združb tal (prsti), ki se pojavlja na isti ali podobni matični osnovi« (Stritar, 1990, str. 31).

V občini Trebnje ločimo naslednje pedosekvence:

1. *Pedosekvenca na trdnih karbonatnih kamninah (apnenec in dolomit)*

To so praviloma plitve prsti z zelo razgibanim reliefom. Ta vrsta prsti je primerna za živinorejo (v večini za manj intenzivno), deloma pa tudi za vinogradništvo, čeprav marsikje dominirajo gozdovi.

Te prsti so na območju Dobrniške kotline, Sela Šumberka in na delu Trebelnega.

2. *Pedosekvenca na mehkih karbonatnih kamninah (lapor)*

Te prsti so zelo primerne za vinograde in sadovnjake.

Na obravnavanem območju se ta tip pojavlja na vzhodnem delu občine.

3. *Pedosekvenca na nekarbonatnih kamninah*

To so kisle rjave prsti. Zanje so značilna predvsem gozdna rastišča, kjer prevladujejo združbe iglavcev. Na tem tipu prsti je razmeroma malo kmetijskih zemljišč.

Ta tip prsti se pojavlja v višjeležečih območjih po vsej občini.

4. *Pedosekvenca na ilovicah in glinah*

To so rjave oglejene prsti, oglejene prsti in psevdogleji. Značilnost takih prsti je, da so slabo prepustne za vodo in zrak, zato pa so tudi preveč vlažne in na njih prevladuje hidrofilna vegetacija.

Te prsti se nahajajo: Mirnska dolina, porečje reke Temenice.

5. *Pedosekvenca na prodih in peskih*

To so obrečne prsti, rjave prsti in rjave lesivirane prsti. Take prsti so zelo rodovitne, vendar jih je v občini Trebnje zelo malo. Nahajajo se na nekaterih odsekih pritokov reke Mirne. Zaradi rodovitnosti so na njih predvsem njive.

2.6 RASTLINSTVO

Sedanjo prevladujočo vegetacijo predstavljajo mešani gozdovi; zavzemajo dobro polovico površja. Največ jih je na osojnih in v višjih legah. Najmanj gozdov je v Temeniški in Mirnski dolini, največ pa na območjih Kremenjaka, Ostrega vrha in Trebelnega. V gozdovih prevladujejo bukve, slede gabri, hrasti in smreke, manj pa je macesnov, borov, jelk, brez, topolov, maklena in kostanja. V najnižjem delu Mirnske doline so manjši hrastovi gozdovi, kar kaže na panonski podnebni vpliv. Največ čistih bukovih gozdov je na Kremenjeku in na Ostrem vrhu, čisti smrekovi gozdovi pa so v okolici Velike Loke. S pogozdovanjem, ki je v šestdesetih letih zajelo večje površine na Vrbovski in Koritniški gmajni v okolici Dobrniča, v okolici Stehanje vasi in Jelševca ter na Cerovski gmajni pri Radni vasi, so širili zlasti smreko ter zelen in črn bor. Kvalitetnejšemu visokemu čistemu gozdu bukev in smrek pripada približno polovica celotne gozdne površine, ostalo pa je nizek manj kvaliteten gozd. Na zakisanih gozdnih tleh je mnogo rese, na dobrih tleh pa robida. Podrast močno zastopata črni trn in praprot (Krajevni leksikon Slovenije, 1971, str. 584)

2.6.1 Gozdno rastlinstvo

»Gozdovi simbolizirajo Slovenijo. Poraščajo več kot polovico slovenske pokrajine in so skupaj z gozdnatim prostorom njena bistvena prvina: čistijo zrak in vodo, preprečujejo erozijo, uravnavajo podnebje, so življenjski prostor številnim živalim in rastlinam, ljudem omogočajo oddih in rekreacijo, dajejo les in druge dobrine ter omogočajo ohranitev podeželja in tamkaj živečih ljudi« (Perko, 1995, str. 6).

Perko uvrsti gozdove v občini Trebnje v preddinarsko fitoklimatsko območje.

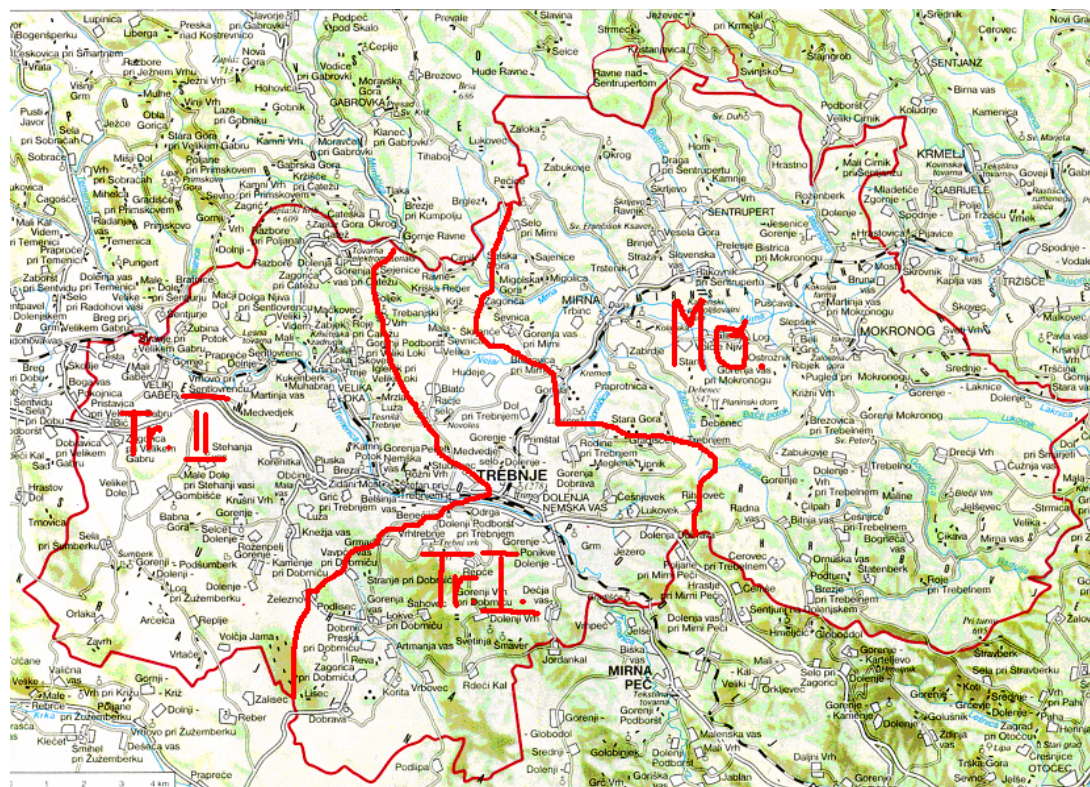
Gozd porašča dobrih 53 % občine. Gozdovi večinoma nesklenjeni. Vmes so večje jase ali kulturne površine. Najmanj gozdov je v Temeniški in Mirnski dolini, največ pa na območju Kremenjaka, Ostrega vrha in Trebelnega.

Delež gozda je odvisen od litološke in pedološke podlage, občutljivosti na erozijo, od naklona, ekspozicije in oddaljenosti od naselij.

Prevladujejo aconalne gozdne združbe. Razvile so se pod vplivom litološke in pedološke osnove, ekspozicije in naklona. Največ je različnih gozdnih združb bukve. Te zavzemajo skoraj 90 % vseh gozdnih površin v občini (Topole, 1998).

V občini so tudi conalne gozdne združbe, ki so prisotne na 12 % gozdnih površin. V občini so to preddinarski gorski in podgorski bukov gozd ter združba gabra in belkaste belkice (Topole, 1998).

Karta 5: Meje gozdnogospodarskih enot v občini Trebnje²

Vir: Krajevni leksikon Slovenije, 1995

Avtor: M. Nose

Občina Trebnje je razdeljena med tri gozdnogospodarske enote:

1. Trebnje 1

Gozdnogospodarska enota Trebnje 1 obsega 23 % površine občine Trebnje, gozd pa pokriva 56 % njene površine (4250,8 ha gozda).

Proces zaraščanja kmetijskih površin z gozdom je neznamenit in zajema 54 ha površin (manj kot 1% površine gozdnogospodarske enote), od tega se več kot polovica zaraščanja »vrši« v samem gozdnem prostoru. Najbolj gozdnata sta KO Ponikve in Korita.

Površine družbenih gozdov so se v postopku denacionalizacije bistveno zmanjšale (iz 486 ha na 145 ha nezasebnih gozdov).

Zasebnih gozdnih posestnikov je 3076, povprečna gozdna posest je velika 1,32 ha. Že tako majhna gozdna posest je še razdrobljena na več prostorsko ločenih parcel. Skoraj 95 % lastnikov ima manj kot 5 ha gozda, več kot 30 ha pa ima en posestnik (lastnik Cerkev). Interes lastnikov za gozd je majhen in se odraža v načinu gospodarjenja.

² Meje gozdnogospodarskih so narisane ročno, zato niso točne.

Lesna zaloga je nadpovprečna, vendar v prvem debelinskem razredu (deblo: 10-30 cm), kar ni najbolj ugodno. Skupna lesna zaloga znaša 428,2 m³/ha, od tega pa je večino pripada listavcem 8168,2 m³/ha). Med ohranjene gozdove štejemo 54 % gozdov (do 30 % tuje vrste) (Gozdnogospodarski načrt..., 2002).

Preglednica 4: Zastopanost gozdnih združb v enoti Trebnje 1 v odstotkih

gozdne združbe	%
gozd gradna in belega gabra (QCh)	30
gozd gradna in belega gabra z belkasto belkico (QCl)	1
predinarski bukov gozd (HF)	1
gorski bukov gozd (EF)	1
gradnovo bukov gozd (QF)	42
acidofilni bukov gozd (BF)	22
bukov gozd s konopnicani (DF)	1
acidofilni borov gozd (VP)	0,2

Vir: Gozdnogospodarski načrt..., 2002

Avtor: M. Nose

2. Trebnje 2

Ta gozdnogospodarska enota obsega 23 % površine občine Trebnje oz. 4250,8 ha gozda na skupni površini 8819,39 ha. Gozdnatost tega območja je 52 %. Povprečna velikost posesti je 2,04 ha. Drevesna sestava je zelo ohranjena, saj sta deleža izmenjanih in močno spremenjenih gozdov zelo majhna (2,8 %). V veliki večini so to nasadi smreke, rdečega in zelenega bora ter nekaj macesna. Lesna zaloga znaša 260,9 m³/ha, pretežni del pa prispevajo listavci (67%). Denacionalizacija ni prinesla bistvenih sprememb v lastništvu gozda, ki je še vedno večinoma v lasti zasebnikov. Povprečna velikost posesti je 2,04 ha, velika večina posesti pa je v velikosti od 1– 10 ha (Gozdnogospodarski načrt..., 2004).

Preglednica 5: Zastopanost gozdnih združb v enoti Trebnje 2 v odstotkih

gozdne združbe	%
acidofilno bukovje	39
gradnovo bukovje	26
gaber in hrastovo gabrovje	29,3
submontansko bukovje	5,8
termofilni grmičasti listnati gozd	0,3
acidofilni rdeči bor	0,3

Vir: Gozdnogospodarski načrt..., 2004

Avtor: M. Nose

3. Mokronog

Lesna zaloga v gozdnogospodarski enoti Mokronog je 250 m³/ha, letni prirastek pa znaša 6 m³/ha. Enoto pokriva približno 60 % gozda oz. 8209,65 ha (Mori, 2005).

Preglednica 6: Zastopanost gozdnih združb v enoti Mokronog v odstotkih

gozdne združbe	%
gozd bukve in gradna (QF1)	20
južnoalpski gozd rdečega bora (MP)	1
predinarski bukov gozd (HF)	70
gozd hrastov in črnega grohorja (LQ)	1
gozd bukve in gabrovca (OF)	1
gozd bukve in velike mrtve koprive (LF)	2
gozd črne ali sive jelše (Agl)	1
gozd belega gabra (QC)	2
gozd belega gabra in evropske gomoljščice (RC)	1
gozd bukve in rebrenjače (BF)	1

Vir: Mori, 2005

Avtor: M. Nose

2.6.1.1 Gozdne združbe

»Gozdna združba je skupnost različnih rastlin in živalskih vrst, kjer so osnovne graditeljice drevesne vrste. Navadno jo sestavljajo rastlinske plasti (drevesna, grmovna, zeliščna in mahovna plast). Določen tip gozdnih združb je razvit v enakih ali podobnih življenjskih razmerah in ga odlikujeta posebna floristična sestava in struktura« (Enciklopedija Slovenije, Zv. 3, 1989, str. 336).

1. Listnati gozdovi

1.1 Gozdovi na gleju in psevdogleju

1.1.1 Gozd črne ali sive jelše

Gozd črne ali sive jelše (Agl) se po karti gozdnogospodarske enote Mokronog nahaja ob potoku Lukovnik (Mori, 2005). Na vegetacijski karti gozdnih združb Novo mesto pa je na tem območju označena združba navadnega gabra in bele jelke.

Na poplavnih ravninah je večji del leta gladina talne vode visoka, občasno pa je visoka tudi rečna voda. Te ravnice porašča obrečni gozd oz. log. V tej združbi črne ali sive jelše rastejo z njimi tudi vrbe, jeseni, javorji in bresti. Ta gozd igra pomembno varovalno funkcijo, saj uravnava vodni tok in ščiti obrežje pred erozijo.

1.1.2 Gozd belega gabra in evropske gomoljčice

Nahaja se v okolici Rakovnika pri Šentrupertu in na manjšem območju v okolici Mokronoga, Na vegetacijski karti gozdnih združb Novo mesto je na tem mestu opisana združba doba in navadne smreke (Marinček et al., 2003).

Topoletova v svoji knjigi *Mirnska dolina* tu opisuje združbo hrasta doba in belega gabra. Ta naj bi bila razvita na aluviju, na srednje močnem gleju in ima pomembno vlogo pri ohranjanju ekološkega ravnovesja. Prav zaradi občutljivosti te združbe, bi vsako poseganje v njeno ekološko ravnovesje (melioracija...) vplivalo na njen obstoj, še posebej znižanje nivoja talne vode. Nekdanji obseg te združbe je bil mnogo večji, a ta gozd je bil že zgodaj izkrčen v vlažne travnike (Topole, 1998, str.86).

Slika 11: Del še ohranjenega gozda hrasta doba in belega gabra pri Volčjih Njivah

Foto: M. Nose

Vse te družbe so si na nek način podobne, do razlikovanja med avtorji je prišlo zaradi različnih ocen katera drevesna vrsta prevladuje. Gozd gabra in evropske gomoljčice se glede na višino talne vode prepleta z gozdom doba in evropske gomoljčice. Obe združbi se pojavljata na občasno poplavljenih rastiščih, kjer prevladujejo psevdoglejene in oglejena prsti. V gozdni plasti prevladujejo gaber, smreka, dob (<http://gis.zrc-sazu.si/zrcgis>). Premočni posegi v združbo lahko povzročijo tudi večjo primes in prevlado črne jelše (Marinček et al., 2003, str. 29).

1.2 Gozdovi na kisli rjavi in sprani rjavi prsti

1.2.1 Acidofilni bukov gozd in gozd bukve in rebrenjače (BF)

Acidofilno bukovje je najbolj zastopano v osrednjem in jugozahodnem delu enote Trebnje 2, posamič pa tudi v severovzhodnem delu te enote. V združbi prevladujejo bukev, smreka, graden. Vmes zasledimo tudi pionirske vrste kot so: beli gaber, cer, črni gaber itd. Združba uspeva na višini od 250 – 550 m nadmorske višine, na podlagi iz apnenca in gline.

Acidofilni bukovi gozdovi v enoti Trebnje 1 so poimenovani kot združba BF (združba bukve in rebrenjače). Združba uspeva na diluvialnih ilovicah, apnencih ter dolomitih, ki jo pokrivajo kislja rjava tla, na nadmorski višini 260 – 480 m (okrog Račjega sela, Ponikev in južno pobočje Grmade). Prevladujoči drevesni vrsti sta smreka in bukev, pomemben odstotek pa predstavlja tudi hrast.

Na območju enote Mokronog gozd bukve in rebrenjače porašča večinoma nekarbonatna tla, distrične raje kisle in zelo kisle ter zelo globoke prsti in rankerje. Združba je izredno kisloljubna in uspeva v vseh ekspozicijah, a še bolj v osojah (Topole, 1998, str. 85).

1.3 Gozdovi na pokarbonatni prsti in rendzini

1.3.1 Gozd gradna in belega gabra in gozd gradna in belega gabra z belkasto belkico

Na nižjih legah (Dobrniska in Temeniška dolina) uspeva nižinski gozd gradna in belega gabra (QCh kot osrednja oblika in QCl kot oblika z belkasto belkico). Nahaja se v glavnem na apnencih in diluvialnih ilovicah. Predvsem v višjih legah najdemo srednje globoka rjava pokarbonatna tla na apnencih, v nižinskem svetu pa globoka izprana rjava tla na nanosih. Poleg prevladujočega ravnega terena pokriva združba tudi kotanjast in vrtačast teren. Med drevesnimi vrstami prevladuje vmesno vnesena in pospeševana smreka, sledijo ji graden, beli gaber in bukev.

Graden je poleg belega gabra najpogostejša drevesna vrsta ravninskih gozdnih združb. Graden je toploljubna in svetloljubna vrsta, beli gaber pa lahko raste tudi kot grmovje, saj dobro prenaša senco. Poleg tega je tudi manj zahteven, kajti uspeva v vseh legah. Korenine belega gabra so tik pod površjem, medtem ko korenine gradna segajo precej globoko. Graden za svojo rast potrebuje celoletno preskrbo s humusom in ker liste odvrže šele spomladi, mu zelo koristi humus jeseni odpadlega gabrovega listja (Geister, 1999).

1.3.2 Združba bukve in tevja (HF)

Združba je razširjena po celotni enoti Mokronog, razen njenega osrednjega dela, in obsega 70 % njenega površja. Na gozdni enoti v Mokronogu so mi ta gozd opisali kot preddinarski podgorski bukov gozd, bolj natančno gre za združbo bukve in navadnega tevja, kakor je tudi poimenovana na vegetacijski karti gozdnih združb Novo mesto. Obe poimenovanji sta uporabljeni tudi v drugi literaturi.

Združba je aconalna in uspeva vse od nižin pa do nadmorske višine 600 m. Uspeva na vseh ekspozicijah (na prisojnih sega nekoliko više) in na nagibih od 10° do 25°. Kjer je podlaga apnenčasta opazamo tudi veliko kamnitost, na dolomitni matični podlagi pa prevladujejo gladka pobočja. Prsti so na splošno rodovitne, tla pa zelo obstojna. Prevladujejo rjave

pokarbonatne, izprane, srednje globoke do globoke prsti. Drevesno plast gradi predvsem bukev. Navadna smreka je primešana posamično ali v skupinah (Marinček et al., 2003, str. 45; Marinček, 1987).

Zaradi ugodnih ekoloških razmer, v katerih uspevajo podgorski bukovi gozdovi, je bilo območje zelo ugodno za poselitev. Prav zaradi tega, so se že od nekdaj tu prepletali kmetijski, gozdarski in naselitveni interesi. Gozdovi so se ohranili predvsem na bolj odročnih mestih in slabših rastiščih (Marinček et al., 2003, str. 46; Marinček 1987, str. 73).

1.3.3 Gorski bukov gozd

Gorskih bukovih gozdov (EF) je na območju občine le majhen odstotek in spadajo med preddinarske gorske bukove gozdove. Pojavljajo se na apnencu v višjih legah (Ostri vrh). Nahajajo se nižje od podgorskih gozdov, saj ekspozicija nanje vpliva močneje kot nadmorska višina. Tu je srednje globoka do globoka pokarbonatna prst, ponekod je prisotna tudi rendzina. Kljub različni zgradbi prsti, so edafske razmere pod gorskimi bukovimi gozdovi zelo stabilne in prst je zelo rodovitna. Poleg močno prevladujoče bukve, se pojavlja še gorski javor, manj pa graden. Čeprav v gozdnogospodarskem načrtu gozdogospodarske enote Trebnje 1 ni natančneje opredeljena združba glede na kratico EF sklepam, da gre za združbo bukve z dveheterolistno konopnico (*Enneaphyllo – Fagetum*) (Marinček, 1987, str 76).

Gozd uspeva na nadmorski višini 600 – 900 m, na prisojnih legah pa uspevajo tudi na nadmorski višini od 400 m (Marinček, 1987, str 76).

Prav na območju Ostrega vrha preddinarski gorski bukov gozd opravlja varovalno funkcijo.

V skupino preddinarskih gorskih bukovih gozdov spada tudi bukov gozd s konopnicami, ki ga najdemo ponekod na območju gozdnogospodarske enote Trebnje 1.

Združba je zelo stabilna in se v primeru izkrčitve hitro ponovno zaraste (Topole, 1998, str. 85)

1.3.4 Gradnovo bukov gozd

Gradnovo bukovje se pojavlja na skrajnem JZ in na SZ delu enote Trebnje 2, v okolici Stehanje vasi, JV od Belšinje vasi. Bukev zastopa 50 % te združbe. Ostali del predstavlja graden in beli gaber. Iglavcev je cca. 20 % (smreka). Združba najbolj uspeva na podlagi apnenca in dolomita.

V enoti Trebnje 1 prevladujejo gradnovo – bukovi gozdovi (QF), večinoma na apnencih in globokih tleh. Rastišča so pretežno na gladkem do valovitem terenu, v večji meri pa združba uspeva na jarkastem do grebenastem terenu (Sv del KO Lukovek, Trebanjsko Bukovje, Ostri vrh in Liseč). Smreka je umetno vnesena.

Slika 12: Trebanjsko Bukovje

Foto: M. Nose

Gradново bukov gozd je razširjen po celotni enoti Mokronog in obsega 20 % njenega površja.

Na vegetacijski karti gozdnih združb Novo mesto je na istem območju prikazana združba bukve in pravega kostanja, vsaj na območju katerega še zajema ta karta.

Združbo bukve in pravega kostanja imenujemo tudi zmerno kisloljubni bukov gozd in je omejen na nadmorske višine 300 - 700 m nadmorske višine. Je aconalna. Vezana je na zmerno kisle nekarbonatne kamnine. Tu so srednje globoke do globoke, zelo skeletne distrične prsti. Rodovitnost prsti je odvisna od njene globine in preskrbe z vodo, ki je večja na osojnih legah. V komentarju h karti gozdnovegetacijskih združb je omenjeno, da v drevesni plasti poleg bukve prevladuje graden in pravi kostanj, prav zaradi tega je po mojem mnenju prišlo do različnega poimenovanja združb. Graden je bolj pogost v prosvetljenih prostorih, kostanj pa v bližini kmetij in vinogradniških območij.

V zadnjih letih je veliko kostanja uničil kostanjev rak (Marinček et al., 2003, str. 85).

Na kopastih grebenih in na prisojnih pobočjih so večji del gozdov izkrčili za vinograde. Pretežni del teh gozdov danes izkoriščajo za drva, ponekod pa tudi še steljarijo (Marinček et al., 2003, str. 87).

1.3.5 Gaber in hrastovo gabrovje

Hrastova gabrovja se pojavljajo v nižje ležečih dolinah do 600 m nadmorske višine (Z od Dobrniča, SV od Šumberka, v okolici Medvedjeka, J od Krtine). V manjših površinah pa se pojavljajo po vsej gozdnogospodarski enoti Trebnje 2.

V lesni zalogi prevladuje smreka, sledijo bukev, hrast, beli gaber...

1.3.6 Submontansko bukovje

Sklepam, da gre v tem primeru za gorski bukov gozd, ki je že opisan v podpoglavju 1.3.3 in spada v skupino preddinarskih gorskih bukovih gozdov, bolj natančno: bukov gozd s konopnicami.

1.3.7 Gozd bukve in gabrovca (OF)

Pojavlja se v manjših krpah v okolici Mokronoga in S od Drage pri Šentrupertu.

Združba je edafsko mezoklimatsko pogojena. Je aconalna. Gozd je termofilan in raste na humidnih rastiščih, le na izrazito prisojnih legah. Gozd prerašča strma gladka pobočja, v katera so vrezani globoki jarki. Izpostavljen je ekstremnim temperaturnim razmeram tekom dneva in leta. S tem je povezano tudi intenzivno mehansko preperevanje kamnin. Matično osnovo tvori dolomit. Prevladujejo srednje globoke zelo skeletne rendzine, v jarkih pa so rjave rendzine in plitva rjava tla (Marinček et al., 2003, str. 66).

Pri tej združbi je zelo dobro razvita grmovna plast. Rastišča združbe bukve in gabrovca spadajo v razred varovalnih gozdov. Krčenje gozda za pašnike je izredno nevarno za razmah erozije, spremenjena mikroklima pa onemogoča ponovno zaraščanje pašnikov z bukvijo in gabrovcem (Topole, 1998, str. 85).

1.3.8 Gozd hrastov in črnega grohorja (LQ)

Razširjen je od Volčjih Njiv vse do Pugleda pri Mokronogu.

Na približno istem območju se na vegetacijski karti gozdnih združb Novo mesto pojavlja združba navadnega gabra in dišeče lakote, ob Bačjem potoku in majhno območje ob potoku Javor pa je predstavljena združba navadnega gabra in bele jelke.

Združba hrastov in črnega grahorja se pojavlja na strmih, izrazito prisojnih, kamnitih pobočjih. Prevladujejo žepasto razvita rjava pokarbonatna tla. Čeprav je združba razširjena na prisojnih pobočjih, se v njej pojavlja razmeroma malo heliofilnih in termofilnih rastlinskih vrst (<http://gis.zrc-sazu.si/zrcgis>).

Združba gradna in črnega grahorja je floristično obubožana združba črnega gabra in puhavca. Gospodarski pomen teh gozdov je manjši.

Tudi združba navadnega gabra in dišeče lakote je večinoma drugotna združba. Le da ta uspeva na prvotnih rastiščih predgorskih bukovih gozdov. Ta združba naj bi rasla predvsem na apnenčasti podlagi, pa tudi ponekod na dolomitu. Na našem območju prevladuje dolomit. Prsti so rjave pokarbonatne in biološko zelo aktivne.

1.3.9 Gozd bukve in velike mrtve koprive (LF)

Pojavlja se na območju Sabanskega Bukovja SV od Okroga; na karti gozdnih združb Novo mesto to območje ni več zajeto.

Gozdovi bukve in velecvetne mrtve koprive so conalni gozdovi spodnje gorske stopnje v nadmorskih višinah 600 - 900 m. Strmina je zmerna, mestoma so zakraseli platoji. Navadno je zelo izražena površinska kamnitost; prevladujejo osojne lege. Geološka podlaga so predvsem apnenci, redkeje dolomitni apnenci in dolomiti. Najpogostejša so plitva do srednje globoka, zelo skeletna rjava pokarbonatna tla, ki se prepletajo s srednje globokimi rendzinami.

Gorski bukovi gozdovi spadajo med najkakovostnejše bukove gozdove pri nas. Gozdov na rastiščih te združbe niso krčili za kmetijsko rabo (<http://gis.zrc-sazu.si/zrcgis>).

1.3.10 Gozd belega gabra (QC)

Pokriva manjše območje severno od Zabukovja, na karti gozdnih združb Novo mesto pa to območje ni več zajeto.

Združba uspeva na gričevnatem terenu, predvsem na svežih do odcedno mokrih tleh. Raste na svetlem ali delni senci (Godet, 1998, str. 242), na splošno pa je ta gozd toploljuben. Matična podlaga je dolomit. Raste na nadmorski višini do 400 m, zelo redko višje.

2. Iglasti gozdovi

2.1 Gozdovi na kisli rjavi prsti

2.1.1 Acidofilni borov gozd

Acidofilni borovi gozdovi (VP) uspevajo na ravnem do valovitem terenu grebenov in širokih hrbtov s plitvimi tlemi, v severnem delu gozdnogospodarske enote Trebnje 1. Prevladujoča drevesna vrsta je rdeči bor, ki se mu pridružujeta še smreka in graden (Gozdnogospodarski načrt..., 2002).

Rdeči bor je najpogostejši spremljevalec in tudi indikator t.i. degradiranih gozdov, saj je zelo občutljiv na onesnaženost zraka. Gospodarsko je bor manj pomemben, vendar je njegova ekološka pomembnost toliko večja, saj je razširjen na prsteh slabše kakovosti (Remic, 1975).

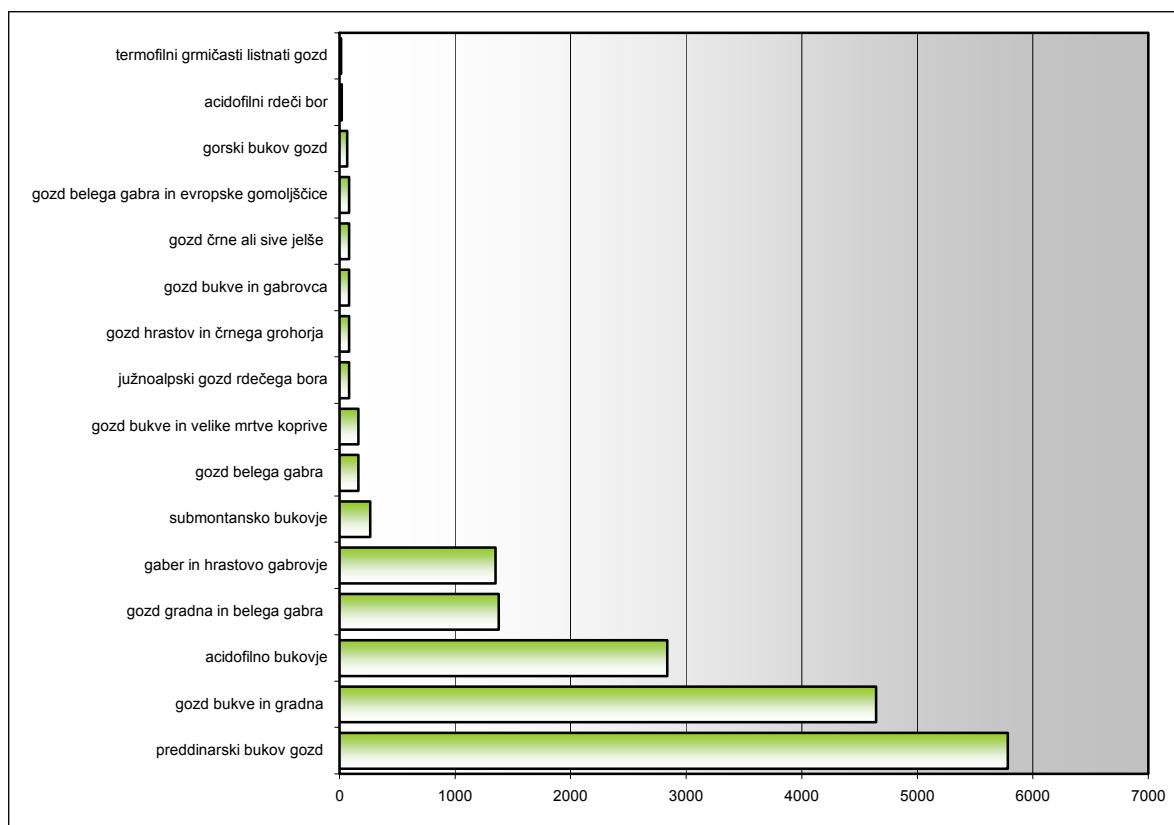
Združba je aconalna in je edafsko pogojena. Kot potencialno naravna vegetacija se je ohranila na edafsko revnih rastiščih. Matično podlago gradijo izrazito kisle kamnine. Prevladujejo srednje globoka distrična rjava tla, na strmejših grebenih pa tudi rankerji. Biološka aktivnost tal je zelo majhna.

Te gozdove so v preteklosti močno siromašili s steljarjenjem. V njih so pridobivali zlasti steljo orlove praproti (Marinček et al., 2003, str. 91).

2.1.2 Južnoalpski gozd rdečega bora

Južnoalpski gozd rdečega bora (MP) nastopa v združbi z borovnico. Nahaja se med potokoma Bistrica in Jeseniščica in na Petelinjeku. Uspeva na edafsko revnih rastiščih, kjer listavci ne morejo uspevati. Matično podlago gradijo izredno kisle kamnine in na njih prsti s kisló reakcijo – pH od 4 do 5. V bližini kotline in naselji je gozd zaradi prekomernega izkoriščanja oz. steljarjenja močno degradiran. Prevladujejo rjave globoke do srednje globoke prsti z labilno strukturo in slabo rodovitnostjo (Marinček et al., 2003, str. 91).

Preglednica 7: Razširjenost posameznih gozdnih združb v občini Trebnje v ha

Vir: Gozdnogospodarski načrt..., 2002; Gozdnogospodarski načrt..., 2004; Mori, 2005

Avtor: M. Nose

2.6.1.2 Funkcije gozda

1. Ekološke funkcije

Med ekološke funkcije spadajo: varovanje gozdnih zemljišč in sestojev, hidrološka funkcija, biotopska in klimatska funkcija. Gozd varuje plodna tla pred erozijo, varuje biotsko pestrost, to je življenje mnogoterih živalskih in rastlinskih organizmov, ki so nujni za nemoteno življenje ekosistemov, čistijo vodo in uravnavajo enakomerni odtok padavinskih voda v vodotoke (številni izviri voda so v gozdovih). Gozdovi blažilno vplivajo na klimo z

uravnavanjem temperature; so ponor ogljikovega dioksida, najpomembnejšega toplogrednega plina, ki dolgoročno usodno spreminja klimo na našem planetu.

Funkcija varovanja gozdnih zemljišč in sestojev je poudarjena na pobočjih Lisca, kjer je površje zelo zakraselo, njegova kamnitost pa presega 50 % ozemlja. Tu je tudi nevarnost erozije. Ta funkcija je nadalje poudarjena tudi v Zagorici, Zaplazu, kamnolomu Sv. Ana in tudi na strmem in skalovitem površju v okolici Ostrega vrha.

Slika 13: Južno kamnito pobočje Lisca, kjer gozd opravlja varovalno funkcijo

Foto: M. Nose

Hidrološka funkcija gozda je zelo poudarjena ob večjih vodotokih – Temenici, Mirni, Radulji in ob nekaterih izvirih ter na vseh območjih pridobivanja pitne vode.

Biotopska funkcija je poudarjena na območjih kjer so mravljišča, gnezdišča redkih ptic (Sv. Ana), ob nekaterih kraških jamah in na Ostrem vrhu, kjer se nahaja medvedji brlog in so v njegovi okolici prepovedani vsi gozdnogospodarski posegi.

Klimatska funkcija je poudarjena v okolici vinogradniških naselji Lisec, Medvedjek, Debenec, Šentrupertsko gričevje in še nekatera druga. Pomembno vlogo imajo tudi gozdni otoki v okolici Trebnjega. Ti zmanjšujejo klimatske ekstreme (Gozdnogospodarski načrt..., 2002; Gozdnogospodarski načrt..., 2004; Mori, 2005).

2. Socialne funkcije

Socialne funkcije gozdov so povezane z različnimi dejavnostmi človeka v gozdu. Te funkcije na prvi pogled niso materialno ovrednotene, vendar nedvomno predstavljajo za človeka veliko, vsestransko, posredno tudi materialno vrednost. Mednje spadajo: zaščitna funkcija – varovanje objektov, rekreacijska, turistična, poučna, raziskovalna, higiensko zdravstvena, funkcija varovanja naravne in kulturne dediščine in drugih vrednot okolja, obrambna in estetska funkcija.

Zaščitna funkcija gozdov se v večini primerov pokriva s predeli s poudarjeno varovalno funkcijo (Šumberk, Lisec).

Turistična in rekreacijska – predvsem so na tem območju številni domači obiskovalci, učna pot, “pasje” in “konjske” steze, prostori za piknik, nabiranje sadežev in zelišč. Konkretno so ta območja v oklici rekreacijskega centra Vita, v oklici vikend naselji (sprehajaci), celotna okolica Trebnjega v nekoliko manjši meri pa tudi okolica Mirne, Šentruperta in Mokornoga, gozdna učna pot po Trebanjskem bukovju in ponori Temenice. Turistična funkcija je še posebno poudarjena v okolici ruševin znamenitih objektov in cerkva.

Estetsko funkcijo opravljajo slikoviti gozdovi v oklici Trebnjega in Slovenske vasi. To funkcijo opravlja tudi gozd, ki zakriva moteče objekte v gozdu – npr. Vita center, smetišče.

Funkcija ohranjanja biotske raznovrstnosti je poudarjena v okolici kraških jam in udorov – Marjetna jama, Volčja jama, pa tudi tam kjer so stalna jezera in studenci. Ta funkcija pa je poudarjena tam, kjer je kakšno redko drevo – kačja smreka.

Kulturna funkcija gozda se izraža v okolici spomenikov in ruševin gradov in cerkev (Sela Šumberk, Lanšprež...)

Poučna funkcija je poudarjena ob gozdnih učnih poteh (Trebanjsko Bukovje) (Gozdnogospodarski načrt..., 2002; Gozdnogospodarski načrt..., 2004; Mori, 2005).

4. Proizvodne funkcije

Med proizvodne funkcije spadajo tiste, ki so najbolj neposredno povezane z materialnimi koristmi. Najpomembnejša je lesno proizvodna funkcija, ob tem tudi pridobivanje drugih gozdnih dobrin (na primer nabiranje gozdnih sadežev in zelišč) ter lovnogospodarska funkcija (gospodarjenje z gozdno divjadjo).

Lesnoproizvodna funkcija ni zelo pomembna. Bolj za samooskrbo. Gozdni sestoj je določen kapital in predstavlja zadnjo rezervo za gospodarja v krizi (požar, ujma, dediščina, dota potomcem).

Druge gozdne dobrine - gobe, borovnice, rdeče jagode, maline, kostanj, zdravilna zelišča, lipovi cvetovi, jerebika, cvetje. To funkcijo opravlja gozd po vsej občini.

Lovnogospodarsko funkcijo ima gozd v občini bolj za »rekreativne« lovce (Gozdnogospodarski načrt..., 2002; Gozdnogospodarski načrt..., 2004; Mori, 2005).

Gozd kot prostorska rezerva je pri visoki stopnji gozdnosti možen potencial na površinah brez poudarjenih ekoloških in socialnih ali visoko vrednih proizvodnih funkcij.

S svojimi potrebami, delovanjem in izkoriščanjem človek od gozda vse več zahteva, raba postaja vse bolj raznovrstna. Vse funkcije gozda pa so medsebojno vzajemno pogojene, povezane in različno kombinirane. Zaradi njih se določeni pojavi v naravi spodbujajo ali pa zavirajo, vendar vse v okviru ekološke sprejemljivosti gozda.

Potrebe po ekoloških in socialnih funkcijah gozdov naraščajo zaradi stanja v okolju in potreb prebivalstva.

2.6.1.3 Obremenjenost gozdnega prostora

Območje občine Trebnje se, glede na obremenjenost gozdnega prostora, loči na tri dele, s specifično problematiko:

- Za osrednji, nižinski del ob Temenici, je značilna srednje velika gozdnatost in intenzivna kmetijska raba. To je tudi gosto naseljen prostor z intenzivno industrijo, obrtno in storitveno dejavnostjo. Glede na zelo velike ekološke obremenitve, je potrebno zadržati gozdnatost v sedanjem obsegu, kar pomeni, da morajo biti posegi v gozdu pri prostorskem načrtovanju zelo pretehtani, in uveljavljeni le v najnujnejših primerih. V tem predelu še posebej ohraniti primestni gozd na severnem robu Trebnjega, ki se je v nekaj desetletjih skrčil na minimum in postaja vse bolj nepogrešljiva dragocenost mest;
- Območje Suhe krajine je redko poseljen svet z visoko gozdnatostjo. Zaradi opuščanja kmetijskih površin se zemljišča še nadalje zaraščajo, kar negativno vpliva na krajinski izgled in življenjske pogoje tega področja. Manjši ali večji posegi v gozd, predvsem v smislu ohranjanja ter novega vzpostavljanja boljših kmetijskih površin, so v tem predelu dopustni, celo priporočljivi. Glede na občutljivost kraške podlage pa v ta svet nikakor ne sodijo posegi v smislu razvoja industrijskih, še posebej ekološko spornih dejavnosti;
- Za severne, gričevnate obronke je značilna pestrost matičnih podlag in s tem živahna površinska in krajinska razgibanost. Zato je pri načrtovanju posegov v gozd potrebna posebna pozornost mikro pogojem, pri čemer gre za nevarnost degradacij občutljivih gozdnih rastišč, erozij, motenj vodnega režima in ne nazadnje ohranitve krajinske avtentičnosti (Odlok o spremembah..., 2004).

2.6.2 Travniško rastlinstvo

Večina travnikov spada v drugotno rastlinstvo, saj je bil prvotno na tem območju gozd. Prevladujeta tipa gojenih travnikov in sicer suhi in mokri travniki, z mnogo bolj ali manj vlažnimi prehodi.

1. Mokrotni travniki

Na njih uspeva značilna vegetacija: modra stožka, rušnata masnica, razne vrste šašev, ločkov, močvirski oslad, močvirska preslica, travniška penuša, širokolistni munec, vrelka, grenka penuša, špajka, močvirski svišč, vodna kreša, močvirski ušivec, mrzličnik, kalužnica, bela čmerika, jesenski podlesek, trstje... (Krajevni leksikon Slovenije, 1971, str. 583).

Mokrotni travniki so se ohranili le še ob nekaterih potokih, zato je tudi tovrstno rastlinstvo ogroženo.

2. Suhi travniki in pašniki

Tu rastejo: čopasta hrušica, ovnič, pokončna stoklasa, oklasnica, smrdljiva kukavica, bodika, kravordeča krvomočnica, spomladanska resa, spomladanska torilnica, žanjevec, cipresasti mleček, pravi ranjak, orlica, rani mošnjak, podkvica, gorska detelja, bedrenec, črnoglavka, mračica, vrednik, prava lakota... (Krajevni leksikon Slovenije, 1971, str. 583).

3. Travniško rastlinstvo na zakisanih tleh

Pogoste vrste so: arnika, trizobka, majnica, lasastolistna bilnica, volk, jesenska vresa, srčna moč...(Krajevni leksikon Slovenije, 1971, str. 583).

Gnojeni travniki imajo majhno pestrost rastlinskih vrst. Dognojevanje s hlevskim gnojem povečuje vsebnost dušika na rastišču, dodajanje umetnih gnojil pa vsebnost mineralnih snovi v prsti. Na takih travnikih prevladuje združba visoke pahovke. Dajejo zelo dobro krmo, kosijo jih večkrat letno. Gospodarsko so zelo pomembni.

2.6.3 Živalstvo

Med visoko divjadjo je v gozdovih največ srnjadi, ki je v porastu, vendar zaradi množine kakovost upada. Razmnožuje se tudi zajec, kajti lisica (njegova glavna sovražnica) je bila zaradi stekline skoraj iztrebljena.

Stalno so v vsem gozdnatem območju občine divje svinje. Jelen in medved se gibljeta predvsem jugozahodno od Temenice, medved sicer bolj poredko, najpogosteje na območju Ostrega vrha, Lisca in Kremenjeka, medtem ko je jelenjadi več in kdaj pa kdaj zaide tudi severneje od Temenice, predvsem v območje Trebelnega in Čateža. Pojavil se je tudi jelen damjak, priseljuje se iz smeri Sevnice (www.trebnje.si).

Mala divjad (lisice, podlasice, jazbeci, kune, dihurji, divje mačke) živi povsod, kjer površje prekriva gozd. Lisic je mnogo manj kot nekoč, zato pa je veliko več drugih roparic, zlasti divjih mačk in kun. Tudi jazbecev, veveric in polhov je manj. Ob vodah se zadržujejo pižmovke in race mlakarice. V Mirnski dolini, delno tudi v Temeniški dolini so še sive čaplje, število le-teh pa se celo povečuje. V kotlini Račjega sela, v Mirnski dolini, okrog Šentruperta se zaradi naselitve zadržuje fazan. Jereb izumira zaradi povečanega števila ptic ujed, jerebica pa zaradi agrotehničnih ukrepov. Močno so še prisotne nekatere ptice, kot so šoje, vrane, srake, kavke, vrabci, sinice, liščki, krivokljuni, brglezi, lastovke. Med golobi prevladuje grivar, skalni golob je redkejši. Ujede zastopajo predvsem kanja, sledita skobec in sova duplarica. Kragulj je v upadanju. V rekah Temenica, Mirna in Radulja žive potočne in ameriške postrvi, kleni, kleniči, mreine, ščuke, krapji in podusti. Raki koščaki ali jelševci živijo samo še v pritokih večjih voda.

Med obravnavanimi živalmi so z zakonom zaščitene podlasica, vse čaplje, vidra, poljska jerebica, kanja in vse sove (www.trebnje.si).

3 DRUŽBENOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

3.1 PREBIVALSTVO IN POSELITEV

Za večino občine je značilna razpršena poselitev z velikim številom manjših naselji in zaselkov. Razpršenost gradnje stopnjujejo še vinogradniška območja, v katerih se je gradnja zidanic v zadnjih letih zelo razmahnila in posegla v prej še neposeljene predele. Večja naselja so predvsem v Mirnski dolini (Mirna, Šentrupert, Mokronog) in Dolenjskem podolju (Trebnje).

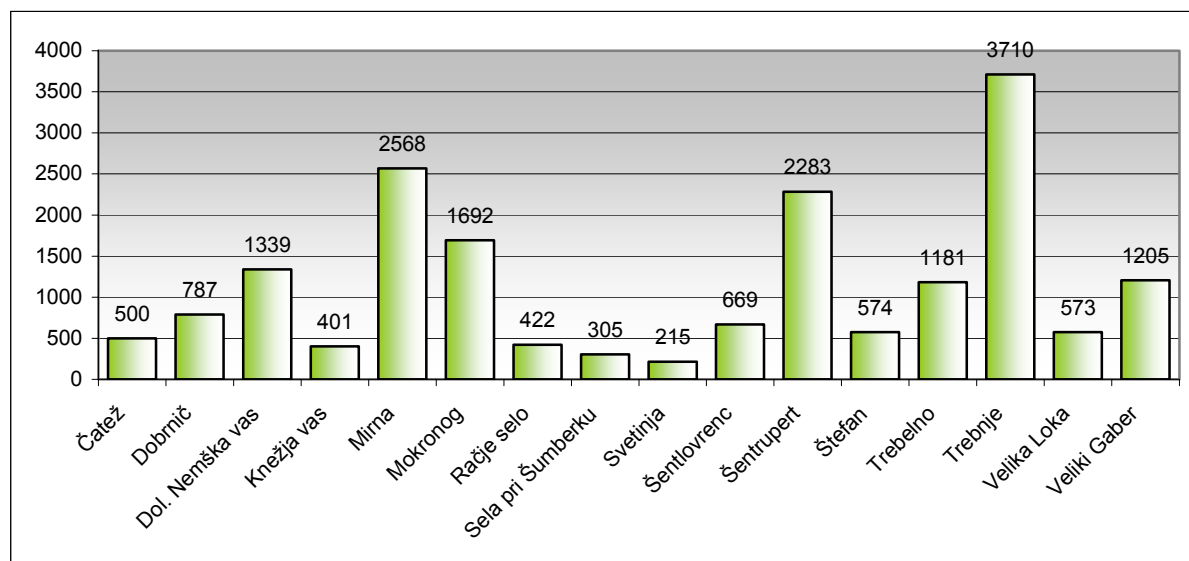
3.1.1 Število in gostota prebivalstva

Število prebivalcev je zelo spremenljiva količina. Odvisna je od naravnega in selitvenega spreminjanja števila prebivalcev. Najpogosteje ga prikazujemo s tremi kazalci: s skupnim prirastkom števila prebivalcev – ta je enak vsoti naravnega in selitvenega prirasta, oziroma absolutni spremembi števila prebivalcev s stopnjo skupnega prirastka – ta je enak seštevku stopnje naravnega prirastka in stopnje selitvenega prirastka oziroma spremembi števila prebivalcev na tisoč prebivalcev, z indeksom spreminjanja števila prebivalcev – ta je s sto pomnoženo razmerje med številom prebivalcev v dveh obdobjih.

Prebivalstvo je od leta 1869 do 1948 stalno naraščalo, potem pa je do leta 1961 nazadovalo v tem, da se je število prebivalcev povečalo le za 2 % v sto letih. V tem obdobju je število prebivalcev najbolj naraslo na Dobu zaradi Kazensko popoljševalnega doma, danes imenovanega Zavod za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni. Prebivalstvo se je potrojilo v Cvibljah, Odrgi, Puščavi, Šentlovrencu, podvojilo pa se je skoraj v vseh krajih v okolici Trebnjega, kot tudi v samem Trebnjem. Število prebivalstva je precej upadlo v Mokronogu, ko je propadla usnjarna, pa tudi v številnih drugih krajih. Vse te spremembe so bile posledica mehničnega gibanja prebivalstva, ker je večje izseljevanje kot priseljevanje in je komaj kaj možnosti za zaposlovanje izven kmetijstva (Krajevni leksikon Slovenije, 1971, str. 590).

Poselitev v občini je izrazito razpršena in neenakomerna, na kar kaže tudi število prebivalcev po krajevnih skupnostih.

Graf 7: Število prebivalstva po KS, 2002

Vir: Popis prebivalstva, 2002

Avtor: M. Nose

Preglednica 8: Število prebivalcev, površina krajevne skupnosti in gostota poselitve v posamezni KS, 2002

	število prebivalstva	površina KS v km ²	gostota preb (št. preb/km ²)
KS Čatež	509	10,9	46,7
KS Dobrníč	801	26,2	30,6
KS Dol. Nemška vas	1416	25,6	55,3
KS Knežja vas	416	10,3	40,4
KS Mirna	2591	31	83,6
KS Mokronog	1762	25,5	69,1
KS Račje selo	512	7,2	71,1
KS Sela pri Šumberku	327	16,8	19,5
KS Svetinja	235	6,1	38,5
KS Šentlovrenc	683	9,9	69,0
KS Šentrupert	2360	49	48,2
KS Štefan	589	7,6	77,5
Ks Trebelno	1222	48,2	25,4
KS Trebnje	3617	12,4	291,7
KS Velika Loka	574	11,6	49,5
KS Veliki Gaber	1179	18,8	62,7

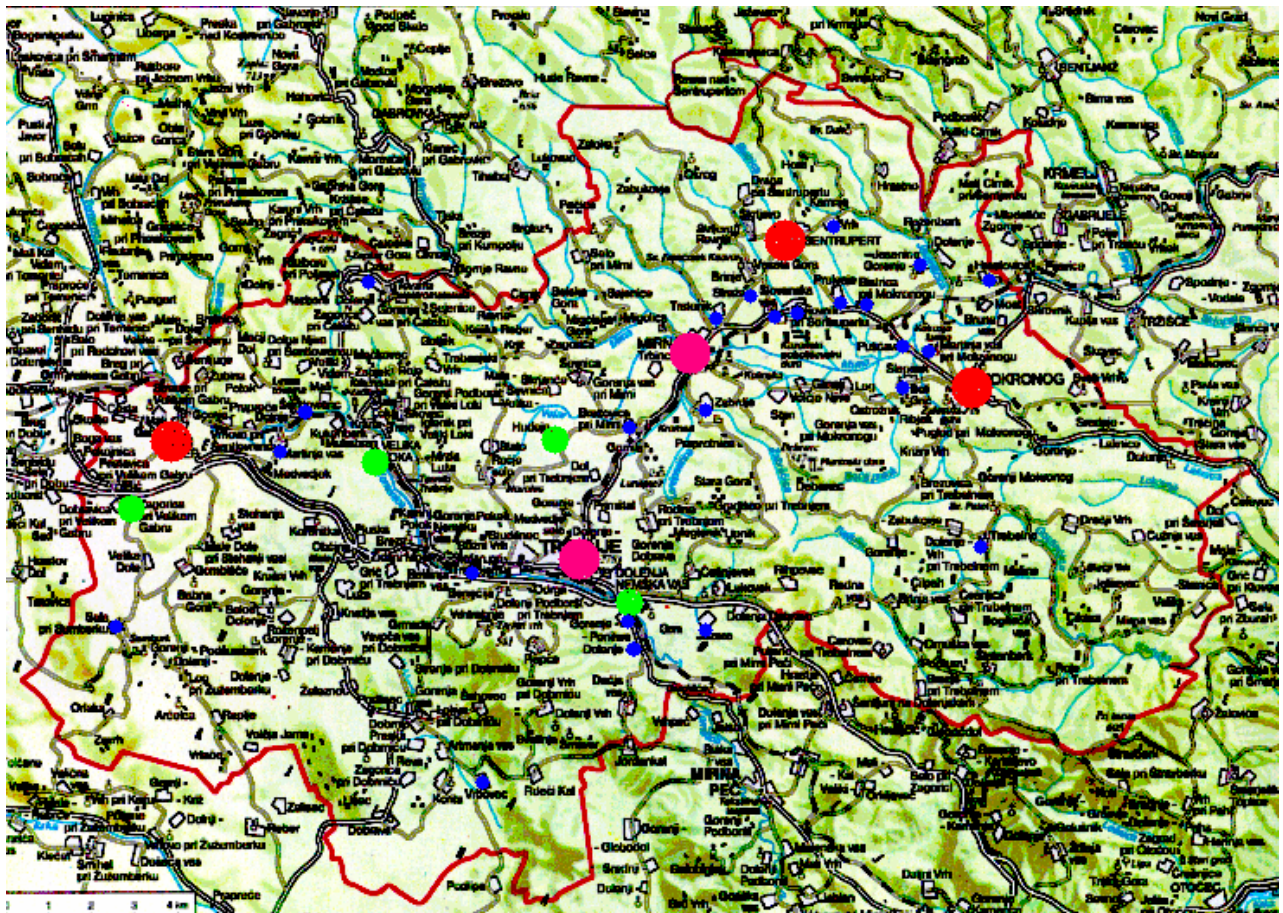
Vir: Popis prebivalstva, 2002; Občina Trebnje

Največ prebivalcev živi v krajevni skupnosti Trebnje, Mirna in Šentrupert, kjer je tudi največja gostota poselitve. V Trebnjem je gostota prebivalstva celo 291,7 preb./km². Najmanjša gostota poselitve je v krajevni skupnosti Sela pri Šumberku, Dobrníč in Trebelno.

Vrsta majhnih razloženih naselij in zaselkov daje vtis goste poselitve, čeprav je ta razmeroma redka. V občini je po podatkih za leto 2005 (junij) na površini 317,1 km² živel 18.814 ljudi. Gostota poselitve znaša 59 prebivalcev/km², slovensko povprečje v tem času je bilo 98,6 prebivalcev/km², kar pomeni, da je bila gostota poselitve pod slovenskim povprečjem. Po številu prebivalcev so to majhna naselja. V občini je kar 185 naselij, ki imajo manj kot 100 prebivalcev, kar predstavlja 84 % naselij. Doline so večinoma mokrotne, zato so vsa večja naselja nastala ob robu dolin.

Karta 6: Večja naselja v občini Trebnje

(Legenda: roza = naselji nad 1000 prebivalcev; rdeča = naselja od 300 – 700 prebivalcev; zelena = naselja od 200 – 300 prebivalcev; modra = naselja od 100 – 200 prebivalcev; ostala naselja imajo manj kot 100 prebivalcev)

Vir: Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 323

Avtor: M. Nose

Večina naselij je na nadmorski višini 200 – 400 metrov.

Ob popisu 2002 je bilo v občini v povprečju 83 prebivalcev na naselje, ravno tako leta 1991. Povprečno število članov gospodinjstva je bilo leta 2002 samo 3,1, leta 1991 pa 3,3. Podatki kažejo na to, da so naselja v občini majhna in da so tudi družine majhne.

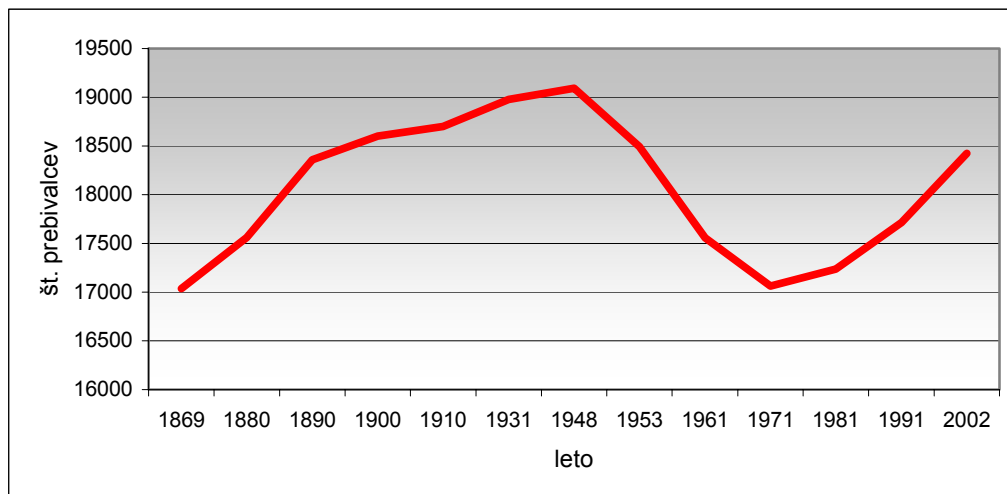
Preglednica 9: Število prebivalcev po popisih

leto	1869	1880	1890	1900	1910	1931	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2002
št. preb.	17036	17559	18357	18603	18701	18977	19093	18493	17556	17061	17237	17714	18424

Vir: Krajevni leksikon Slovenije, 1995; Statistični urad RS, 2005

Avtor: M. Nose

Graf 8: Spreminjanje števila prebivalcev po popisih

Vir: Krajevni leksikon Slovenije, 1971; Statistični urad RS, 2005

Avtor: M. Nose

Območje občine je bilo v preteklosti dokaj močno podvrženo izseljevanju. Z nastopom industrijske revolucije se znajde v težavah zlasti kmečko prebivalstvo, še posebno tisto, ki je živelo v vzpetih občine Trebnje. Izseljevanje je bilo tako močno, da se je izselil praktično celoten naravni prirastek prebivalstva, ponekod pa je bila načeta tudi prebivalstvena baza. Izseljevanje je bilo v tem obdobju usmerjeno zlasti v ZDA. To izseljevanje je imelo značaj »bega iz podeželja«, oziroma »beg v mesta« industrijsko razvitih dežel. Izseljevanje se je nadaljevalo tudi med obema vojnoma ter v povojnih letih, vendar se je spremenila smer izseljevanja. Izseljevanje poteka predvsem v Kanado, Argentino, Nemčijo in Francijo. Tu se ekonomskim vzrokom za izseljevanje pridružijo še socialni in politični. Ta obseg izseljevanja je bil nekoliko manjši. Se pa obseg izseljevanja poveča v petdesetih letih, ko se začnejo ljudje iz podeželja izseljevati v industrijsko razvita slovenska mesta (Genorio, 1984).

Leta 1869 je na prostoru današnje občine živelo 17036 ljudi. Do leta 1948 je število prebivalstva naraščalo kljub izseljevanju in žrtvam v vojni. Po letu 1948 je število prebivalstva upadlo v tolikšni meri, da je bilo 1966. leta samo 2 % več prebivalstva kot pred 100 leti. Po letu 1961 se izseljevanje zmanjša, čeprav se hribovita območja še vedno praznijo. Začnejo se kazati tendence rasti prebivalstva.

Leta 1971 se je s 17100 ljudmi skoraj izenačilo stanje z letom 1869. V naslednjih desetletjih je prebivalstvo stalno naraščalo, vendar v veliko manjši meri kot prej, saj je naravni prirastek 1972 znašal komaj 3,6 % (Režun, 1992).

Od leta 1971 število prebivalstva narašča. Naraščanje števila prebivalstva lahko v veliki meri pripišemo priseljevanju, saj se z izgradnjo avtoceste položaj občine prometno močno izboljšuje. Število prebivalstva narašča tudi zaradi nizkega odstotka izseljevanja.

Število prebivalcev nekaterih naselji, predvsem tistih ob populacijski osi in še nekaterih drugih, se je v zadnjih 120 letih bistveno spreminjalo, medtem ko je v nekaterih krajih ostalo na isti ravni. Glede na to so se naselja tudi prostorsko povečevala ali ostajala v istih okvirih (Režun, 1992).

Preglednica 10: Podatki o prebivalstvu med leti 1869 – 2002 za nekatera izbrana naselja v občini

naselje	1869	rang	1931	1961	1991	2002	rang	indeks 02/31	indeks 02/91
Čatež	130	8	135	109	90	106	7	78,5	117,8
Dobrníč	136	6	179	154	88	75	9	41,9	85,2
Mirna	292	3	417	550	1501	1465	2	351,3	97,6
Mokronog	843	1	798	700	702	700	3	87,7	99,7
Sela Šumberk	115	9	122	133	102	100	8	82	98
Šentrupert	316	2	373	336	357	348	4	93,3	97,5
Trebelno	134	7	165	133	104	110	6	66,7	105,8
Trebnje	210	4	344	571	2799	3150	1	915,7	112,5
Veliki Gaber	200	5	275	371	371	315	5	114,5	84,9

Vir: Režun, 1992, str. 54; Popis prebivalstva 2002

Avtor: M. Nose

Če primerjamo rang z leta 1869 z letom 2002, opazimo, da je prišlo do večjih sprememb. Največje naselje je bilo v leto 1869 Mokronog, sledila sta mu je Šentrupert in Mirna. Leta 2002 pa je največje naselje v Trebnje, ki se je na prvo mesto povzpelo iz četrtega. Sledita mu Mirna in Mokronog. Šentrupert je iz drugega mesta padel na četrto.

3.1.2 Selitveno spreminjanje števila prebivalcev

Selitveno ali mehansko spreminjanje števila prebivalcev opredeljujemo s tremi temeljnimi kazalci: priseljevanjem, odseljevanjem (izseljevanjem), selitvenim prirastkom.

Preglednica 11: Notranje selitve med občinami po spolu 2003

Skupni prirast			Notranje selitve med občinami								
skupaj	moški	ženske	Priseljeni iz drugih občin			Odseljeni v druge občine			Selitveni prirast med občinami		
			sk.	moški	ženske	sk.	moški	ženske	sk.	Moški	ženske
98	48	50	192	87	105	125	60	65	67	27	40

Vir: <http://bsp1h.gov.si>

Preglednica 12: Meddržavne selitve po državljanstvu 2003

priseljeni iz tujine			odseljeni v tujino			selitveni prirast s tujino		
sk.	državljeni RS	tujci	sk.	državljeni RS	tujci	sk.	državljeni RS	tujci
55	8	47	11	9	2	44	-1	45

Vir: <http://bsp1h.gov.si>

V letu 2003 se je v občino priselilo 247 ljudi, od tega 192 iz drugih občin Slovenije, 55 ljudi se je priselilo iz tujine.

Stopnja priseljevanja (koeficient imigracije) je znašala 13,2 ‰. Za Slovenijo v istem obdobju je stopnja priseljevanja znašala 14,3 ‰.

Iz občine Trebnje se je odselilo 136 ljudi, od tega 125 v druge občine, 11 pa v tujino. Stopnja odseljevanja je znašala 7,3 ‰.

Za Slovenijo v letu 2003 znaša st. odseljevanja (koeficient emigracije) 12,6 ‰.

Selitveni prirastek za občino Trebnje v letu 2003 znaša 111 ljudi. Stopnja selitvenega prirastka za občino je 5,9 ‰, povprečje za Slovenijo pa znaša 1,7 ‰.

Iz preglednice (notranje selitve med občinami) je razvidno, da ima občina pozitivni selitveni prirast iz ostalih občin Slovenije, tudi iz tujine beleži občina Trebnje pozitivni prirast.

Selitveno gibanje v občini Trebnje je ugodno, saj se je v njo več ljudi priselilo, kot pa iz nje izselilo. Tudi selitveni prirastek je tudi nad slovenskim povprečjem.

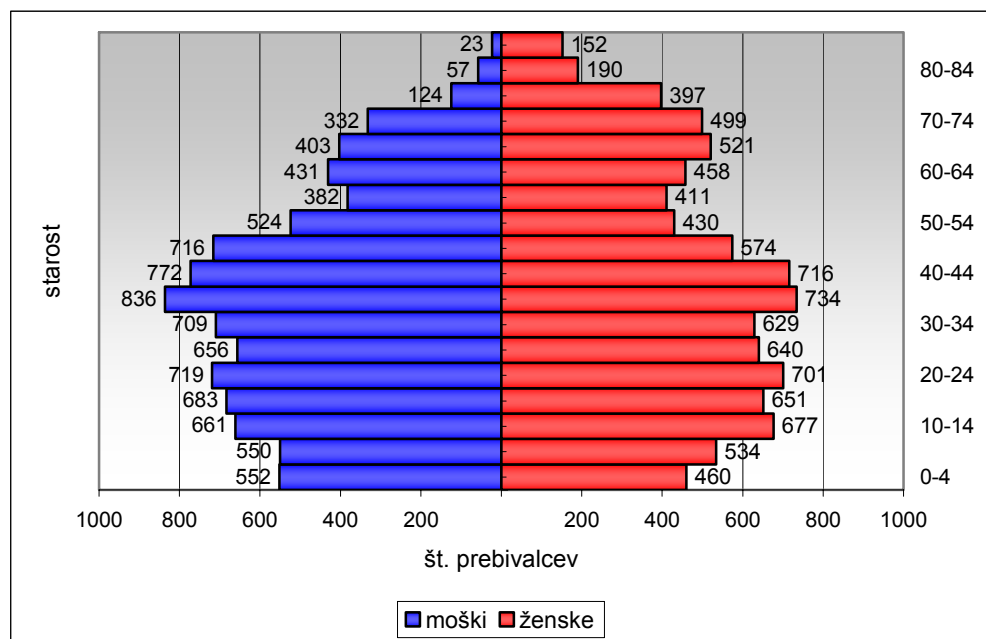
3.1.3 Spolna in starostna sestava prebivalstva

Preglednica 13: Prebivalci občine Trebnje po spolu in starostnih skupinah za junij 2005

Starostna skupina	skupaj	Moški	Ženske
0 - 4 leta	953	484	469
5 - 9 let	1028	530	498
10 - 14 let	1166	587	579
15 - 19 let	1367	686	681
20 - 24 let	1377	683	694
25 - 29 let	1460	742	718
30 - 34 let	1257	667	590
35 - 39 let	1483	798	685
40 - 44 let	1663	885	778
45 - 49 let	1408	761	647
50 - 54 let	1218	672	546
55 - 59 let	886	452	414
60 - 64 let	786	386	400
65 - 69 let	900	409	491
70 - 74 let	781	312	469
75 - 79 let	588	191	397
80 - 84 let	350	68	282
85 - 89 let	107	21	86
90 - 95 let	47	2	45
95 - 99 let	9	2	7
100 in več let	0	0	0
SKUPAJ	18814	9338	9476

Vir: Baza statističnih podatkov (podatki za junij 2005)

Graf 9: Starostna piramida, občina Trebnje, 2002

Vir: Popis prebivalstva 2002

Avtor: M. Nose

Po podatkih za junij 2002 je bilo v občini Trebnje 49,4 % moških in 50,6 % žensk.

Starostna sestava prebivalstva:

Glede na delež mladega (0-19 let), zrelega (20-59 let) in starega prebivalstva (60 in več let) ločimo več starostnih tipov. Štirje osnovni tipi so:

- Tip mladega prebivalstva (nad 35 % mladega in pod 8 % starega prebivalstva)
- Tip zrelega prebivalstva (pod 35 % mladega in nad 8 % starega prebivalstva)
- Tip starega prebivalstva (pod 35 % mladega in nad 12 % starega prebivalstva)
- Tip ostarelega prebivalstva (pod 30 % mladega in nad 15 % starega prebivalstva)

Leta 2002 je imela občina Trebnje 24 % mladega in 19 % starega prebivalstva, kar jo uvršča v tip ostarelega prebivalstva in tudi Slovenijo je uvrščena v ta tip prebivalstva. Deleža mladega in starega prebivalstva se čedalje bolj izenačujeta, kar ne kaže na ugoden razvoj prebivalstva v naslednjih letih, kljub naraščanju števila prebivalcev.

Indeks staranja prebivalstva, ki je razmerje med številom prebivalstva starejšega od 65 let in številom prebivalstva mlajšega od 14 let znaša 77,8 in je pod slovenskim povprečjem (96,3), kar v primerjavi vzpodbudno kaže na višji delež mlajše populacije v občini. Najštevilčnejša starostna skupina v občini je sestavljena iz prebivalcev v starosti 35 – 44 let (aktivna populacija). Povprečna starost prebivalcev občine je 39 let (Slovenija 39,5 let).

Če primerjamo starostno piramido prebivalstva z grafom gibanja prebivalstva po popisih za občino, pridemo do zanimive ugotovitve. Starostna piramida nam kaže, da število prebivalstva v občini upada, medtem ko graf kaže na konstantno rast prebivalstva od 1971. leta.

Na podlagi teh dveh podatkov lahko sklepamo, da je rast števila prebivalstva občine posledica priseljevanja, doseljuje se predvsem prebivalstvo v zreli dobi, odseljuje pa mlajša populacija. Leta 2002 je v občini Trebnje živel 4379 prebivalcev (24 %), ki so bili priseljeni iz drugih občin Slovenije ali iz tujine (326 prebivalcev).

3.1.4 Izobrazbena struktura prebivalstva v občini Trebnje

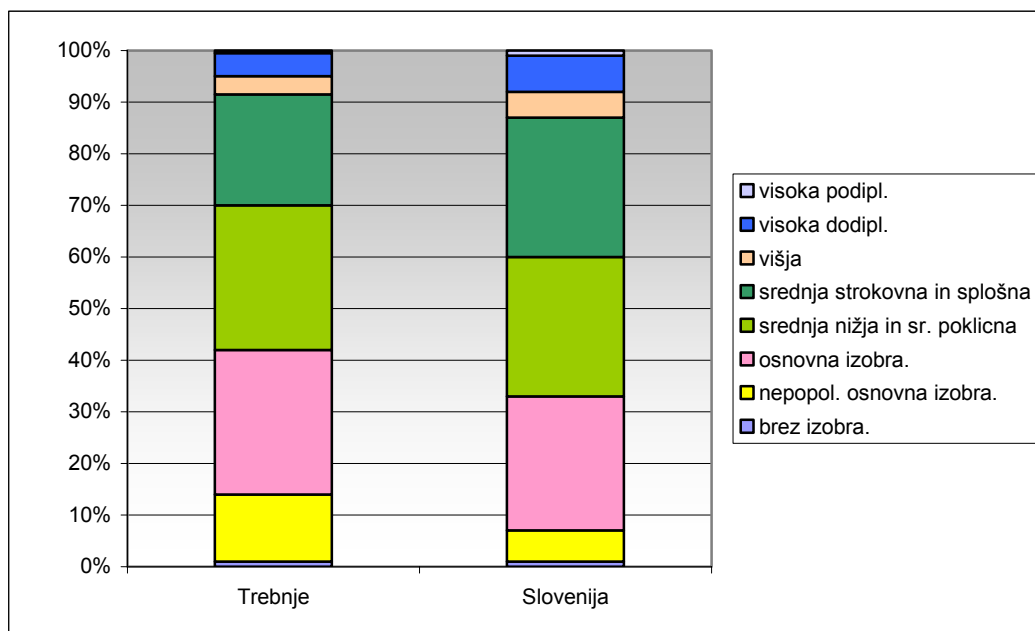
Eden pomembnejših vidikov razvoja določenega območja je izobrazbena struktura tam živečega prebivalstva.

Preglednica 14: Izobrazbena struktura prebivalcev občine Trebnje, starejših od 15 let

skupaj	brez izobrazbe	nepopolna osnovna izobr.	Osnovna izobrazba	srednja		višja	visoka	
				nižja in sr. poklicna	strokovna in splošna		dodipl.	podipl.
15020	130	1952	4184	4185	3272	561	667	69

Vir: Popis prebivalstva 2002

Graf 10: Prebivalci občine Trebnje in Slovenije, starejši od 15 let, po izobrazbi (v odstotkih)

Vir: Popis prebivalstva 2002

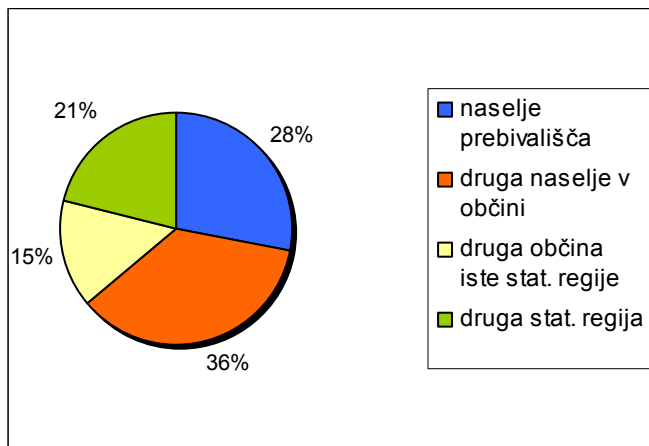
Avtor: M. Nose

Pri popisu 2002 je bilo v Sloveniji 1 % prebivalstva brez izobrazbe, enak delež je bil za Slovenijo. V občini je imelo nedokončano osnovno šolo 13 % prebivalstva, kar je več kot dvakrat toliko kot je povprečje v Sloveniji. 28 % prebivalstva (starejšega od 15 let) je imelo končano osnovno šolo, 49,5 % prebivalstva je imelo dokončano srednjo šolo, kar je nekoliko višje kot je povprečje v Sloveniji. 3,5 % jih je imelo višjo izobrazbo, visoko pa 4,5% prebivalstva (slovensko povprečje ob popisu 13 %). Skupina brez izobrazbe oziroma z osnovno izobrazbo pa zajema 28 % prebivalstva starega več kot 15 let (slovensko povprečje v tej skupini pri popisu znaša 33 %).

Prebivalstvo v občini Trebnje se lahko primerja s slovenskim povprečjem v srednješolskem izobraževanju, zelo visok pa je odstotek prebivalstva, ki nima dokončane osnovne izobrazbe. Občina zaostaja za slovenskim povprečjem tudi pri visoko kvalificirani delovni sili, po kateri je povpraševanje največje.

3.1.5 Migracijska struktura prebivalcev občine Trebnje

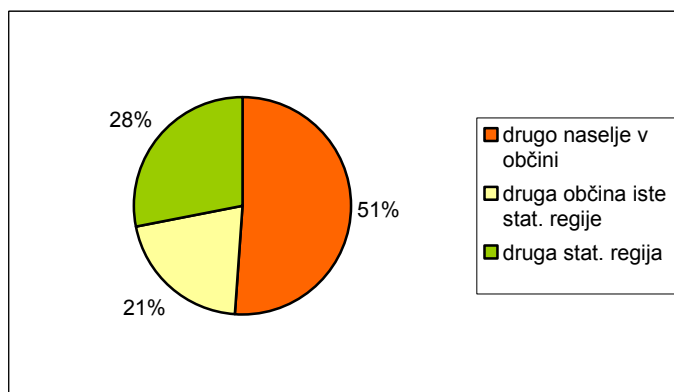
Graf 11: Delovno aktivno prebivalstvo občine Trebnje po kraju dela

Vir: Popis prebivalstva 2002

Avtor: M. Nose

Graf 12: Dnevni migranti občine Trebnje po kraju dela v Sloveniji

Vir: Popis prebivalstva 2002

Avtor: M. Nose

Več kot polovica prebivalstva občine dela v sami občini prebivališča, po odstotkih jim sledijo tisti, ki delajo v drugih statističnih regijah, na zadnjem mestu pa so tisti, ki so zaposleni v isti statistični regiji, vendar v drugi občini. Dnevni migrantov v občini je 5257.

Preglednica 15: Občina dela – delovno aktivni dnevni migranti občine Trebnje

občina dela	število preb.	občina dela	število preb.
Trebnje	2684	Škofljica	13
Novo mesto	1024	Mengeš	12
Ljubljana	852	Maribor	11
Ivančna Gorica	227	Koper	11
Grosuplje	109	Škocjan	9
Sevnica	71	Velenje	9
Žužemberk	25	Dolenjske Toplice	6
Celje	23	Vuzenica	5
Mirna Peč	20	Semič	5
Trzin	17	Kozje	5
Domžale	16	Laško	4
Brežice	14	Metlika	4
Litija	14	Kamnik	3
Kranj	13	Šentjernej	3
Križevci	13		

Vir: Popis prebivalstva 2002

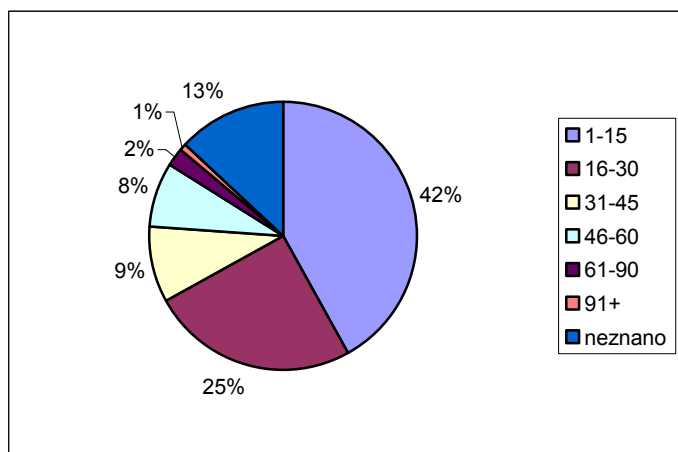
Avtor: M. Nose

Vsak dan na delo v drugi kraj odhaja 5222 prebivalcev občine, kar predstavlja kar 83 % vsega delovno aktivnega prebivalstva. Tistih, ki odhajajo na delo izven občine je 2538, kar je 40 % delovno aktivnih. Največ jih migrira v občine, ki imajo večja zaposlitvena središča in s tem večje možnosti za zaposlitev: Novo mesto, Ljubljana, Ivančna Gorica in Grosuplje. Nekateri dnevni migranti so zaposleni celo v Mariboru, Koprju, Križevcih, Vuzenici – ti kraji so od občine zelo oddaljeni. Žal se ne ve ali ti prebivalci dejansko živijo v občini Trebnje ali imajo tu le prijavljeno stalo prebivališče.

Če zraven prištejemo še dnevne migrante v šolo, ki jih je 3781, je skupno število migrantov v občini 9003. Največ jih migrira v glavna srednješolska in študijska središča: Novo mesto (823), Ljubljana (451), Ivančna gorica (266), Maribor (30), Sevnica (19). Znotraj občine obiskuje šolo izven kraja bivanja 2158 učencev.

Večina migrantov se vozi na delo z avtom (65%), sledijo jim tisti, ki hodijo peš ali se vozijo s kolesom. Le malo se jih vozi z vlakom ali avtobusom, kar bi lahko pripisali slabim povezavam in pogostosti javnega prevoza.

Graf 13: Čas vožnje do delovnega mesta, v eno smer, v minutah

Vir: Popis prebivalstva 2002

Avtor: M. Nose

Pomagamo si lahko tudi s podatki o času vožnje. Ugotovimo, da večina migrantov potrebuje do delovnega mesta do 15 minut (42 %), 25 % jih potrebuje 16 min ali več, le odstotek je tistih, ki potrebujejo več kot uro in pol.

3.1.6 Zaposlovanje

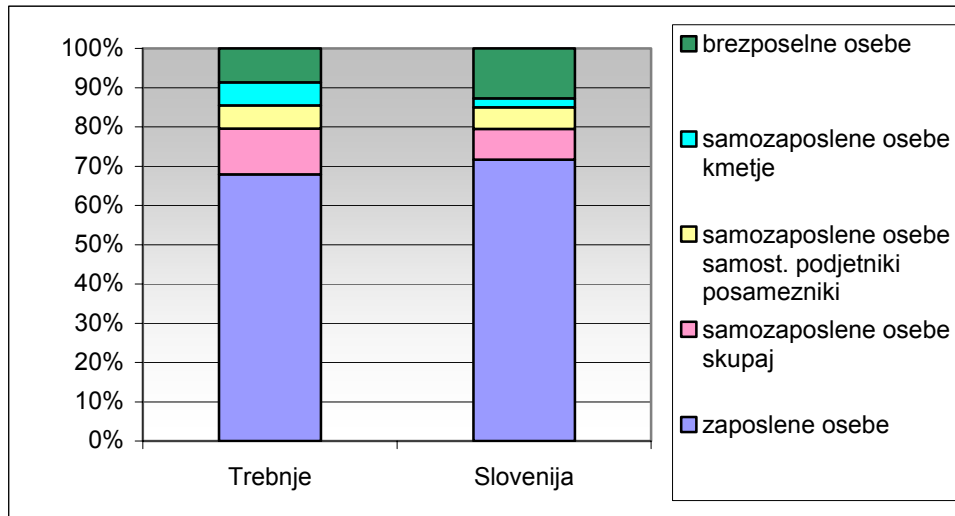
Ob popisu 2002 je bilo v občini 7664 delovno aktivnih prebivalcev, stopnja registrirane brezposelnosti pa je bila 10,9 %.

Preglednica 16: Zaposleni v občini Trebnje, 2002

delovno aktivno preb.	zaposlene osebe	samozaposlene osebe			brezposelne osebe
		skupaj	samost. podjetniki posamezniki	kmetje	
7664	6536	1128	569	559	837

Vir: Baza statističnih podatkov

Graf 14: Aktivno prebivalstvo po zaposlitvenem statusu in spolu v občini Trebnje in Sloveniji, 2002

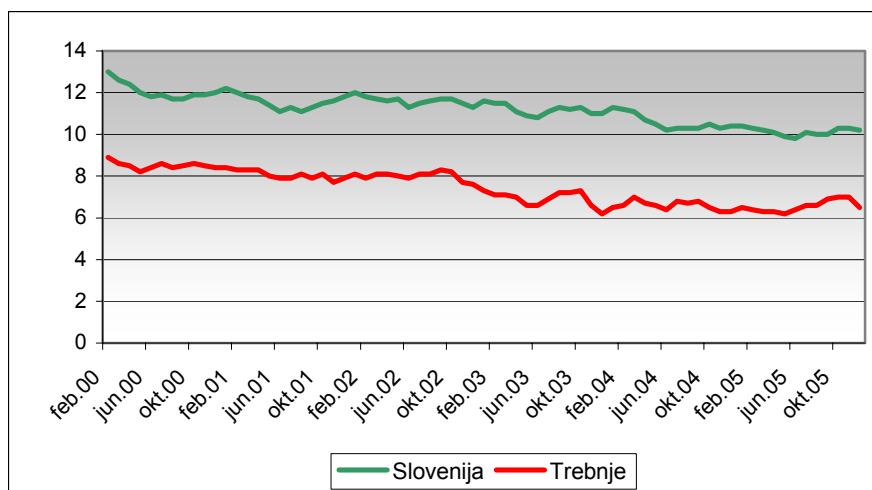

Vir: Popis prebivalstva 2002

Avtor: M. Nose

Ob popisu leta 2002 je bilo v občini Trebnje delovno aktivnega 34 % prebivalstva, do konca leta 2005 pa se je to število povečalo na 36 %. Od tega je bilo 81 % oseb zaposlenih in 18,6 % samozaposlenih, leta 2005 pa je bilo zaposlenih 84 % delovno aktivnih prebivalcev, samozaposlenih pa 16 %. V kategorijo samozaposlenih oseb štejemo tudi kmete, ki jih je bilo tega leta 13 % od vsega aktivnega prebivalstva, leta 2005 pa le še 9,7 %, kar pa je še vedno višji odstotek, kot je povprečje za celo Slovenijo.

Graf 15: Spreminjanje stopnje registrirane brezposelnosti od februarja 2000 do decembra 2005

Vir: <http://e-uprava.gov.si/ispo>

Stopnja brezposelnosti v občini kaže na ugodno stanje pri zaposlovanju, saj se ta vztrajno, čeprav počasi, znižuje. Stopnja registrirane brezposelnosti je bila v decembru 2005 6,5 %, v Sloveniji pa kar 10,2 %, tako da ostaja stopnja brezposelnosti pod državnim povprečjem.

3.1.7 Dejavnostna struktura prebivalcev občine Trebnje

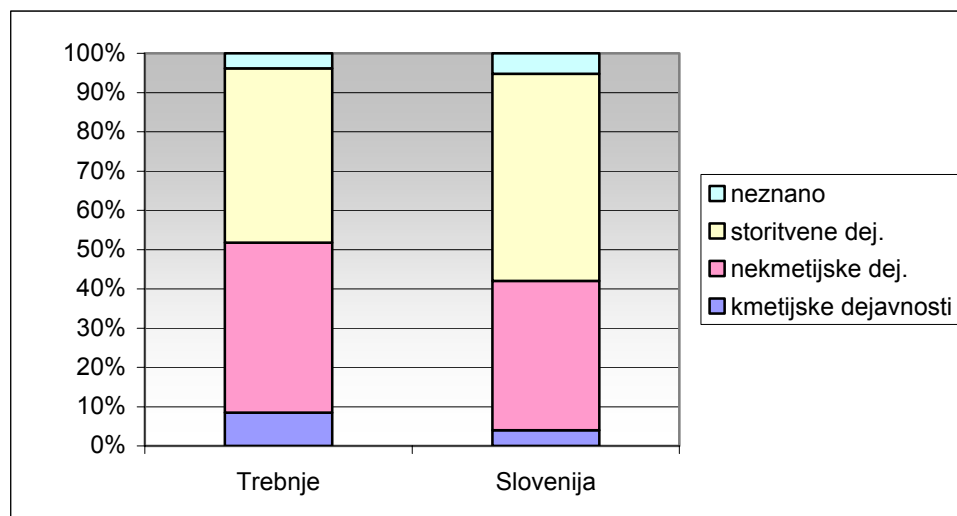
Občina Trebnje je imela po podatkih popisa 2002 7664 delovno aktivnih prebivalcev, kar je 42 % vseh prebivalcev občine, po popisu 1991 pa je bilo delovno aktivnih 50,7 %. Domnevam, da je prišlo do zmanjšanja števila prebivalcev, predvsem na račun večjega števila upokojencev.

Preglednica 17: Delovno aktivno prebivalstvo v občini Trebnje po dejavnosti, 2002

delovno aktivno preb.	kmetijske dejavnosti	nekmetijske dej.	storitvene dej.	neznano
7664	650	3315	3408	291

Vir: Popis 2002

Graf 16: Delovno aktivno prebivalstvo po dejavnosti v Sloveniji in občini Trebnje

Vir: Popis prebivalstva 2002

Avtor: M. Nose

Iz zgornjega grafa razberemo, da je delež zaposlenih v kmetijskih dejavnostih večji kot je povprečje v Sloveniji za skoraj 5 %. Skupini nekmetijskih in storitvenih dejavnosti sta najštevilčnejši. Delež nekmetijskih dejavnosti je v občini Trebnje celo nekoliko večji kot v Sloveniji, občina pa za slovenskim povprečjem zaostaja pri storitvenih dejavnostih.

3.2 LEGA IN OPIS NASELIJ

Razporeditev naselij in njihova podoba v občini Trebnje so rezultat zapletenega zgodovinskega razvoja, vpliva različnih kultur, gospodarskih in političnih sistemov ter pestrosti naravnega okolja. Občina ima 221 naselij. Mali Cirnik pri Šentjanžu in Roženberk pripadata območni geodetski upravi Sevnica, sicer pa sodita v občino Trebnje. Naselji Kostanjevica in Ravne nad Šentrupertom pa pripadata geodetski upravi Ljubljana, sicer pa sodita v občino Trebnje.

Občina je bila že zgodaj gosto naseljena. O tem priča gosta mreža prazgodovinskih in rimskih selišč, grobišč in mnogo najdb različnih predmetov.

Leta 1961 je bilo Trebnje največje naselje v občini, in tako je še danes. V času od 1961 do 2004 se je število prebivalstva povečalo za trikrat. Po velikosti Trebnjemu je pri popisu 1961 sledil Mokronog, v naslednjih popisih pa je na drugem mestu Mirna, katere prebivalstvo se je od leta 1961 tudi povečalo za trikrat. V Mokronogu se je število prebivalcev od 1961 rahlo zmanjševalo, le ob zadnjem popisu je mogoče zopet opaziti rahlo rast prebivalstva. Naselja, ki so bila blizu večjih naselij so v prejšnjem stoletju napredovala in povečevala število prebivalstva. Naselja, ki so bolj na periferiji in imajo slabo povezavo z večjimi kraji so po številu prebivalstva nazadovala. Izjeme so le tista naselja, ki imajo kakšne posebne zanimivosti – npr. naravne, kulturne.

Najgosteje poseljen je severni rob Temeniške in Mirnske doline, kjer je prebivalstvo skoncentrirano v urbaniziranih naseljih, kot so Velik Gaber, Velika Loka, Trebnje, Mirna, Mokronog, Šentrupert. V ravninskem delu Temeniške in Mirnske kotline zaradi vlažnosti in nevarnosti poplav naselji ni. Zelo slabo so poseljena tudi višja, osojna, gozdnata območja. Večina naselji v občini je gručastih, ponekod so razpotegnjena na višje ležečih terasah in položnih pobočjih. Pogoste so tudi obcestne vasi. Stari deli večjih naselij so pogosto gručasti, novejši deli pa so razloženi (Trebnje, Mirna, Mokronog). Manjši zaselki prevladujejo na višje ležečih hribčkih, samotnih kmetij je malo, oziroma jih skoraj ni.

Najvišje ležeče naselje v občini Trebnje je Hom (500 – 600 m), najnižje pa Dolenje Laknice (216 m).

Nad 200 prebivalcev imajo le naselja: Dolenja Nemška vas, Hudeje, Mokronog, Šentrupert, Velika Loka, Veliki Gaber, Zagorica pri Velikem Gabru, Mirna, Trebnje; od naštetih imata le Mirna (1457 preb.) in Trebnje (3033 preb.) nad 1000 prebivalcev. Večja naselja so razporejena na dnu dolin ali kotlinic in imajo dobro prometno povezavo, kar je tudi spodbujalo rast prebivalstva. Večini nadaljnje širjenje onemogočajo okoliška strmejša pobočja ali zamočvirjen svet, predvsem ob reki Temenici (Režun, 1992; www.stat.si).

Majhnost naselij in njihova razpršenost zahtevata gostejšo prometno mrežo, več komunalnih naprav in več javnih ustanov.

Trebnje

Trebnje je bilo proglašeno za mesto leta 1992. Razvilo se je na križišču proti Ljubljani, Novemu mestu, Sevnici in Žužemberku, na nadmorski višini 278 m. Prek Trebnjega je najbolj položen prehod v Mirnsko dolino, in tudi skozi Suho krajino mimo Dobrniča in Žužemberka. Na tem prehodu poti se je že zgodaj razvilo večje naselje. Staro jedro mesta z župnijsko cerkvijo stoji na nižji terasi na levem bregu Temenice, novejši del pa še širi severno od

železniške proge ob stari cesti Ljubljana – Novo mesto. Na desnem bregu Temenice stoji le Trebanjski grad in nekaj hiš. Zaradi reliefa (velik naklon, poplavna ravnica Temenice) se mesto ne more širiti proti jugu čez železniško progo in Temenico (Enciklopedija Slovenije, 1993).

Trebnje z okolico je bogato arheološko najdišče z dokazi o poselitvi vse od bakrene dobe. Najbolj pomembno vlogo je imel v času Keltov in kot Rimska postojanka. Podžupnija se prvič omenja 1163. Mimo Trebnjega je v turških časih vodila glavna vpadna pot proti Ljubljani. V tem času je bila tu naselbina Praetorium Latobiorum. V srednjem veku se je razvijal kot farna vas ter se preživiljal s tovorništvom. Razvoj so pospešili šele po 2. svetovni vojni zgrajeni industrijski obrati (Slovenija – pokrajine in ljudje, 1999).

Leta 1973 so se k Trebnjem priključila prej samostojna naselja: Prapreče, Pristava in Stari trg. Njegov hitrejši razvoj je omogočila železniška povezava (po 1958), ko je Trebnje postalo središče občine in je z industrializacijo dobilo številna nova delovna mesta. Ob cesti proti Mirni je ena največjih obrtnih con na Dolenjskem.

Slika 14: Mesto Trebnje iz zraka

Vir: <http://rsj.rutka.net/>

Mirna

Mirna je gručasto naselje, ki je zraslo ob velikem vodnem stekališču in križišču poti na zahodnem vstopu v Mirnsko – Moravško kotlino (Topole, 1998, str. 136). Sem se s severa in zahoda iz gričevja prebijejo rečica Mirna in pritoka Lipoglavščica in Vejar, z juga in jugovzhoda pa Gomilščica, Pravharica in Zabrščica. Mirna leži ob glavni prometnici med Dolenjskim podoljem in dolino Save proti Sevnici in ob poti, ki povezuje Mirnsko dolino z Litijo prek prevala Javorski Pil v Gabrovškem hribovju (Topole, 1998, str.150). Na razvoj Mirne je vplivala tudi železnica, ki ima postajo tik ob kraju. Naselje stoji na pred poplavami varnih obrobni terasah zahodnega dela Mirnske kotline, ki jo obdaja vinorodno gričevje. V

zadnjih 30 – ih letih se je število prebivalstva v tem kraju potrojilo (Enciklopedija Slovenije, 1993).

Mirna se prvič omenja 1216. leta v zvezi z mirsko gospoščino (Režun, 1992).

Večji del starejšega dela naselja je na desnem bregu reke Mirne, manjši del pa na levem bregu. Oba dela povezuje preko reke zidan most iz 18. stoletja. Z urbanizacijo se je Mirna razširila predvsem proti vzhodu, industrijski del pa južno od ceste proti Mokronogu.

Zaradi dobre prometne lege se je tu že v preteklosti koncentrirala trgovina, zlasti pa obrt, ki se je razvila v celo nekaj manjših, a naglo napredujočih industrijskih podjetjih v 50 – ih letih, tako da je danes industrijsko najbolj živahen kraj v Mirnski dolini.

Mokronog

Mokronog je nastal v Mokronoški kotlini ob cesti in železnici Trebnje – Sevnica. Kotlino obdajajo gozdnati hribi, pod katerimi so vinske gorice. Jedro kraja je po večini z nadstropnimi stavbami sklenjeno pozidano obcestno naselje, ki se rahlo vzpenja od severovzhoda proti jugovzhodu (Enciklopedija Slovenije, 1993). Stari del naselja je v plitvi kotanji, kamor se v Strajniški potok steka več manjših potokov. Zato je svet mokrotan, in prav to naj bi dalo kraju ime (Slovenija – pokrajine in ljudje, 1999).

Kraj z okolico je bil naseljen že v prazgodovinski dobi, v srednjem veku pa se je okoli fevdalnega gradu (verjetno je bil zgrajen že v 11. stol.) razvila pomembna srednjeveška naselbina (Dolenjska in Bela krajina, 1996, str.172). Prvič se omenja 1137. leta, 1279. pa je že omenjen kot trg. Mokronog je po drugi svetovni vojni gospodarsko precej nazadoval, ohranil pa je tradicionalne sejme. Večina ljudi je zaposlenih na Mirni (Enciklopedija Slovenije, 1993).

Danes je osrednji del Mokronoga razširjena ulica, okrog katere so nanizani župnijska cerkev, razvaline gradu ter strnjeno pozidane nadstropne stavbe. K naselju spadajo okoliški zaselki Dolina, Preloge, Sv. Florjan in Žalostna Gora, proti kateri se širi novejši del naselja (Slovenija – pokrajine in ljudje, 1999).

Šentrupert

To gručasto naselje je nastalo na desnem bregu potoka Bistrice v severnem delu dna Mirnske doline. K njemu sodita tudi zaselka Poštarje in Brod na levem bregu Bistrice. Niz srednjeveških hiš okrog župnijske cerkve kaže na obrtno tradicijo kraja (čevljarstvo). Pomen Šentruperta se je začel zmanjševati v 19. stoletju z razvojem industrializacije in železnice, ki se je kraju izognila (Enciklopedija Slovenije, 1999, str. 27). Šentrupert je bil v preteklosti naravno, kulturno in gospodarsko središče Mirnske doline, danes pa je njegovo vlogo prevzela Mirna.

Kraj je postal pomemben v srednjem veku, saj so imeli tu svoje posesti mnogi fevdalni gospodje (Celjski grofje, Turjačani, Habzburžani). Od takrat izvira še vedno ohranjena srednjeveška podoba Šentruperta – mogočna cerkev v središču, okrog nje pa krožna ulica s takrat imenitnimi hišami, trgovinami in gostilnami. V okolici Šentruperta je še danes mnogo slikovitih cerkva in gradov (Režun, 1992).

Slika 15: Šentrupert iz zraka

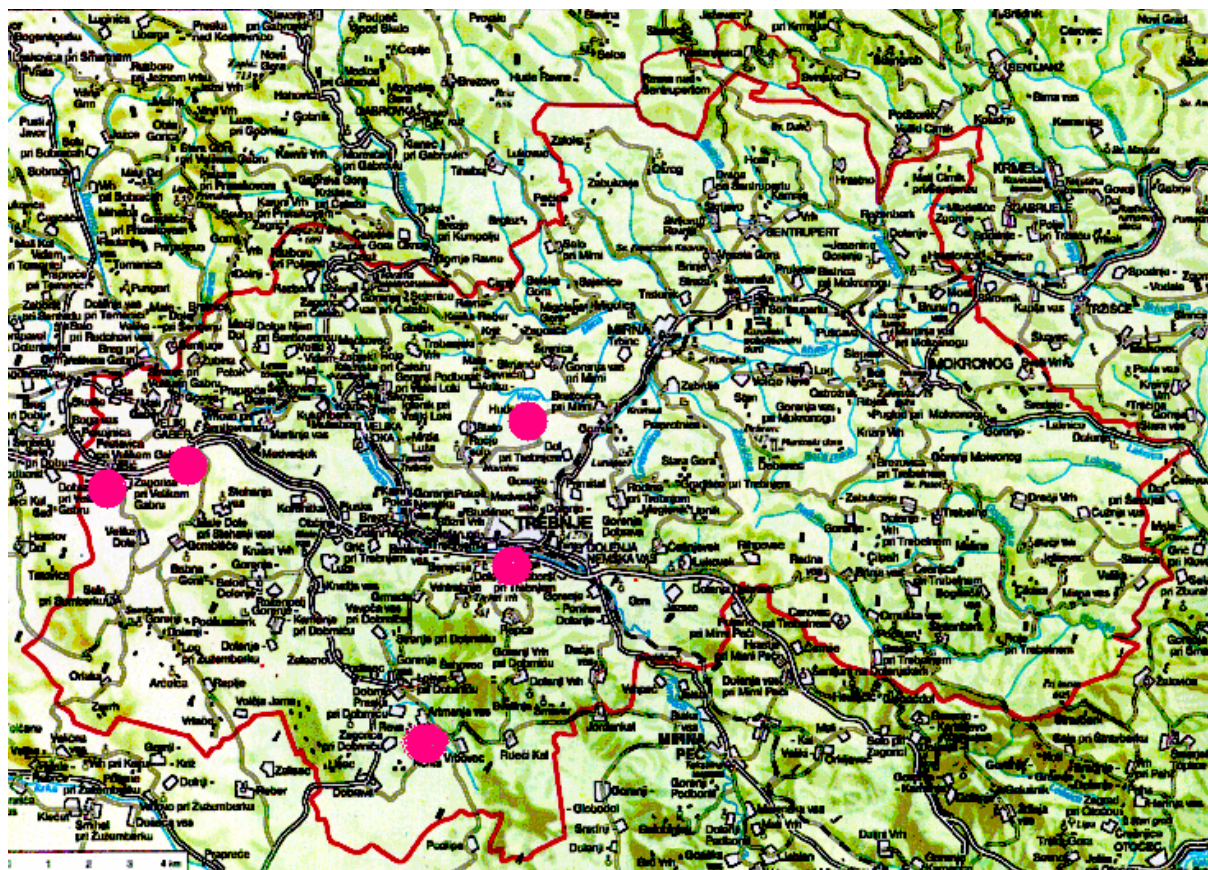

Vir: www.javornik.com/si/vandranje

3.2.1 Romska problematika

Po zadnjem popisu prebivalstva, se je za Rome identificiralo 16 prebivalcev občine, kar pa je zelo nerealna številka. Po podatkih občine iz leta 2004 se je za Rome izjasnilo 254 prebivalcev, realna ocena pa naj bi bila okoli 320 Romov, saj v občini živi mnogo Romov, ki so prijavljeni v drugih občinah. Romi živijo v petih večjih naseljih. Med njimi so največje Hudeje, v katerem živi približno 230 oseb. Romi živijo še v naselju Zagorica, Gline pri Velikem Gabru, na Mali Loki, v Koritih in v Trebnjem v starem gradu.

Slika 16: Naselja v občini Trebnje, v katerih prebivajo Romi

Vir: Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str.323
 Avtor: M. Nose

Romska skupnost se širi, saj je marsikateremu Romu cilj velika družina, kar ima za posledico izredno velik prirastek otrok, kar pa povzroča vrsto socialnih in ekonomskih težav. Romi pogosto povzročajo probleme, povezane z nasiljem, drogo in alkoholom.

Starostna struktura Romov (2004):

- 38 % Romov je mlajših od 15 let,
- skoraj 50 % jih je starih do 18 let,
- 1,6 % je starejših od 65 let,

Do 18. leta starosti rodi 44 % Romkinj (nekatero so tudi mlajše od 15 let).

Romska problematika:

1. Bivalne razmere so zelo različne. Nekatere družine so si ustvarile brunarice, ki zadostujejo za normalno življenje, mnogo družin pa še vedno živi v barakah, ki so za bivanje popolnoma neprimerne. Nobeno romsko naselje ni legalizirano, vsa so zelo zanemarjena. Občina se zavzema za postavitev vsaj nekaj bivalnih kontejnarjev.
2. Velike težave so na področju komunalne infrastrukture, saj je nanjo priključenih le malo družin, ki pa pogosto ne plačujejo svojih obveznosti. Zaradi pomanjkanja vode obstaja velika nevarnost nalezljivih bolezni, pa tudi higiena romskih otrok je slaba. Električno ima veliko družin do barak napeljavano nelegalno, v nekaterih romskih naseljih (Velika Loka, Korita, Zagorica) imajo Romi svoje agregate.
3. Nizka je tudi izobrazbena raven Romov. Osnovno šolo v Trebnjem je dolžnih obiskovati 35 otrok, vendar jo obiskuje le 32 otrok, mnogi od njih neredno. Občina si prizadeva čimveč otrok vključiti v osnovno izobraževanje in v vrtec, saj bi s tem močno izboljšali njihovo socializacijo. Center za izobraževanje in kulturo že 11 let izvaja program izobraževanja romskih otrok.
4. Socialni položaj Romov je slab. Večina jih živi od socialne pomoči in od otroških dodatkov. Od vseh je zaposlen le eden. Svoj socialni status si skušajo izboljšati z zbiranjem kosovnih odpadkov, nabiranjem gob, krajami, ropi, preprodajo orožja in drugimi kriminalnimi dejanji.

Občina si prizadeva urediti romsko problematiko, vendar projekti le počasi napredujejo, saj so vsa naselja nelegalna in tudi sredstev, ki so pridobljena na raznih programih in projektih ni možno porabiti, ravno zaradi takih ovir. Poleg navedenega, pa je tudi zelo slabo sodelovanje s predstavniki romskih skupnosti (www.lex-localis.info).

Slika 17: Romsko naselje Hudeje

Foto: M. Nose

3.3 INFRASTRUKTURNA OPREMLJENOST OBČINE

3.3.1 Prometna povezanost in dostopnost

Trebnje leži na enem najpomembnejših prometnih križišč na Dolenjskem, tako da je promet igral pomembno vlogo pri regionalnem razvoju.

Po Dolenjskem podolju teče po 2. svetovni vojni (1958) zgrajena t.i. Cesta bratstva in enotnosti, ki izkorišča traso, obstoječo v vseh zgodovinskih obdobjih. Železnica Ljubljana – Novo mesto je bila speljana mimo Trebnjega leta 1894. Leta 1908 so iz Trebnjega potegnili stransko normalnotirno rudniško progo do Krmelja, potem pa so z izgradnjo odseka Tržišče – Sevnica leta 1938 povezali Dolenjsko z Obsavsko regijo (Topole, 1998, str. 155).

Skozi Trebnje bo kmalu potekala trasa avtoceste, ki bo pomenila nove možnosti za razvoj.

Poleg avtoceste je najpomembnejša cesta iz Mirnske doline proti Sevnici.

3.3.2 Oskrba z vodo

Komunala Trebnje d.o.o. oskrbuje z vodovodom cca 67 % prebivalcev občine Trebnje. Neoskrbovanih s pitno vodo je cca 2 %. Ti se z vodo oskrbujejo iz kapnic, preostalih 31 % prebivalcev pa se z vodo oskrbuje iz vaških vodovodov, iz vodovoda Šentrupert in iz vodovoda Dana Mirna.

Komunala Trebnje ima v oskrbi 387 km vodovodov, 32 vodohramov, 25 črpališč in prečrpališč. Oskrbuje tudi 52 km kanalizacijskega omrežja, štiri čistilne naprave (Trebnje, Mokronog, Veliki Gaber, Čatež), dve deponiji (Cvibljje, Globoko) in 60 ekoloških otokov (<http://www.komunala-trebnje.si/RevidiranoLetnoPorociloZaLeto2004.pdf>).

Komunala Trebnje d.o.o. ima v oskrbi naslednje vodovodne sisteme:

- Temenica

Graditi so ga pričeli leta 1958 od Stične preko Velikega Gabra in Velike Loke do Trebnjega. Danes je to stari del sistema. Zaradi hitre rasti Trebnjega so morali začeti z izgradnjo novega črpališča v Šentpavlu, a je bila voda slabe kakovosti. Od leta 1989 črpajo vodo iz vrtine v Radnji vasi. Voda je kakovostna, vendar se pojavlja problem odlaganja apnenca na stene cevovodov. Vodovod Temenica oskrbuje krajevne skupnosti: Veliki Gaber, Sela Šumberk, Šentlovrenc, Velika Loka, Štefan, Trebnje, Dolenja Nemška vas, Račje selo, Dobrnič, Svetinja, del KS Mirna ter vasi Gornji Globadol, Srednji Globadol, Dolnji Globadol in Jordankal v občini Mirna peč, pa tudi nekatere zaselke v občini Litija in Ivančna Gorica. (www.komunala-trebnje.si/Sektor_vodooskrbe.htm).

- Mokronog

Vodo za vodovod Mokronog so od leta 1964 zajemali v izviru Bačje, toda voda je bila slabe kakovosti. Prav zaradi tega so leta 1994 izvrtali vrtino v Ribjeku (www.komunala-trebnje.si/Sektor_vodooskrbe.htm).

- Čatež

V KS Čatež je bil manjši vodovod z izviro Močile (kapaciteta 0,2 l/s), ki je bil zgrajen leta 1960. Voda iz tega vodovoda je bila nekakovostna. Leta 1986 so pričeli z izgradnjo novega vodovodnega sistema. Zdaj vodo zajemajo iz vrtine Dušice, ki pa je zelo kakovostna. Danes vodovodni sistem Čatež pokriva KS Čatež, del KS Mirna, Veliko Loko in Šentlovrenc (www.komunala-trebnje.si/Sektor_vodooskrbe.htm).

- Trebelno

Prvo zajetje je bilo Ribje, ki je imelo kraški značaj in je bilo z vidika onesnaženja neugodno. Leta 1999 so zagotovili nov vodni vir iz vrtine globoke 210 m (www.komunala-trebnje.si/Sektor_vodooskrbe.htm).

- Zaloka

Na tem območju so manjši vodni viri, iz katerih so se prebivalci oskrbovali s pitno vodo, še največ pa so uporabljali kapnice. Danes se zajetje nahaja v dolini Bistrice, vendar se kakovost vode v tem zajetju spreminja glede na vremenske pogoje. Zaradi pomanjkanja pitne vode je bilo v letu 2000 dodatno izvedeno drenažno zajetje za zajem dodatne manjkajoče količine pitne vode (www.komunala-trebnje.si/Sektor_vodooskrbe.htm).

V občini sta še 2 vodovoda, ki nista last komunale Trebnje. To sta vodovoda:

- Šentrupert

V Šentrupertu zajemajo vodo v dveh vrtinah – Kamenje in Hom, imajo pa tudi nekaj zbiralnikov. Leta 1958 je bil zgrajen prvi vodovod, ki pa je takrat zadostoval samo za potrebe Šentruperta. Prva vrtina je bila narejena tudi leta 1958, takrat kot vodovod. Kasneje so vodovod dograjevali in danes znaša skupna dolžina cevi 5300 metrov. V veliki večini so cevi ustrezne, le najstarejši deli vodovoda v Šentrupertu so še iz azbestnih cevi (Prah, 2006).

- Mirna

Mirnski vodovod ima v oskrbi tovarna Dana. Oni so začeli graditi prvo vodovodno omrežje 1968. leta iz vodnega zajetja v Zabukovju, pred tem pa je bilo vodno zajetje v Kraljevi dolini pri Zabrdju. Postopoma so na vodovod priključili celotno krajevno skupnost Mirna. Danes so na Mirni tri vrtine, in še dve, ki pa še nista priključeni. Glavni vod cevi je še iz azbesta. Kakovost vode redno preverja Zavod za zdravstveno varstvo Novo mesto, ki zagotavlja, da je voda primerna za pitje (Mandelj, 2006).

Preglednica 18: Osnovni podatki o vodni oskrbi v občini Trebnje

Podatki	vodovod Trebnje	vodovod Čatež	vodovod Trebelno	vodovod Mokronog	vodovod Zaloka	vodovod Mirna *	vodovod Šentrupert**
Količina distribuirane vode v m ³ na dan	1497	138	47	277	28	645	196
Število uporabnikov	8700	644	450	2055	477	2000-2400	-
Število priključkov	3064	494	120	658	257	615	402
Dolžina cevovodov (km)	291	21,2	9,2	37,5	28	18	5,3
% izgube iz omrežja	40 %	25%	25%	25%	5%	21%	14 m ³ /dan

Vir: Komunala Trebnje, Prah, 2006*, Mandelj, 2006**

Avtor: M. Nose

Zavod za zdravstveno varstvo Novo mesto je izdalo tudi Poročilo o zdravstvenem nadzoru pitnih vod v občini Trebnje v letu 2004, v katerem pa so zajeti samo vodovodi, ki jih ima v oskrbi Komunala Trebnje. Presojali so oceno zdravstvene ustreznosti pitne vode (presoja, ali in kako ugotovljena kvaliteta vode vpliva na zdravje ljudi) in oceno varnosti vodooskrbe (presoja, kako je oz. kako bi morda lahko celotna vodovodna infrastruktura vplivala na kvaliteto pitne vode).

Voda je bila zdravstveno ustrezna v vseh vodovodih, razen v vodovodu Zaloka, zaradi fekalne onesnaženosti, občasno pa se v tem zajetu pojavljajo tudi paraziti. Ocena varnosti vodooskrbe je bila pozitivna samo pri vodovodu Čatež, pri ostalih vodovodih je bila kakovost vode ocenjena kot neustrezna, predvsem zaradi neustreznega režima v posameznih varstvenih pasovih ter manj ali več znanih izgub vode na omrežjih (Poročilo o zdravstvenem nadzoru pitnih vod v občini Trebnje v letu 2004, 2005).

V preteklosti je bila voda zelo izkoriščena. Ljudje so jo uporabljali za poganjanje mlinskih koles in vodnih žag. Ob potokih so prali perilo in napajali živino. Te funkcije potoki danes nimajo več. Je pa voda iz potokov še vedno pomemben dejavnik v kmetijstvu in postaja vedno bolj pomembna. Uporablja se za namakanje kmetijskih površin, kar postaja vedno bolj pomembno zaradi nepredvidljivih vremenskih razmer. Namakajo predvsem vrtnine in jagodičevje.

Marsikje v občini so ob potokih osušili mokrišča in preuredili struge potokov in s tem posegli v naravni ekosistem. S temi postopki so povečali odtok vode in s tem znižali nivo podtalnice.

Vode so tudi veliko močnejše kot v preteklosti izpostavljene onesnaževanju, še posebno na kraškem območju. Vzrok je predvsem v pretiranem škropljenju in gnojenju.

3.3.3 Odvajanje in čiščenje odpadnih voda

Komunalno podjetje v Trebnjem ima v oskrbi 4 čistilne naprave: Trebnje, Mokronog, Veliki Gaber, Čatež; čistilno napravo na Mirni ima v lasti GOP d.o.o. Mirna.

V Trebnjem so septembra 2005 odprli sodobno čistilno napravo, ki bo služila predvsem prebivalcem mesta Trebnje in bližnjim naseljem.

Visoko prečiščene odpadne vode iz te čistilne naprave tečejo v reko ponikalnico Temenico in naprej v reko Krko, učinek čiščenja je zelo visok, tudi do 98 %, kar dokazujejo z rednimi meritvami s strani Zavoda za zdravstveno varstvo iz Novega mesta.

Čistilna naprava odstranjuje iz odpadnih vod trde delce, nitrata in fosfate. Suhe odpadne "tropine" pa odvažajo na deponijo Globoko. Zmogljivost naprave je 8000 populacijskih ekvivalentov PE, kar ustreza čiščenju odpadnih vod za 8000 ljudi, torej za mesto Trebnje in bližnjo okolico. Letno očistijo 216 m³ odplak (www.komunala-trebnje.si).

Čistilna naprava v Velikem Gabru ima zmogljivost 300 PE, čistilna naprava v Mokronogu pa 1000 PE. Voda iz slednje odteka v Strajniški potok. Čiščenje je le primarno. Letno očistijo 56000 m³ odplak. Čistilna naprava na Mirni ima zmogljivost 6000 PE, voda očiščena na terciarni ravni pa se izteka v reko Mirno. Letno se očisti 172000 m³ odplak (http://www.arso.gov.si/onesnazevanje_voda).

3.3.4 Odvoz in deponiranje odpadkov

V občini Trebnje se na leto zbere okoli 25000 m³ oziroma okoli 8000 ton odpadkov. Vpeljan je že sistem ločenega zbiranja odpadkov na ekoloških otokih.

- Cvibljje

Na deponijo so odlagali komunalne odpadke do leta 2004 (april), ko so pričeli s sanacijskimi deli oz. izvedli zaprtje deponije, odpadke pa pričeli deponirati na novo odprti deponiji v Globokem (www.komunala-trebnje.si/Sektor_splosne_Komunale.htm). Deponija je bila že polna, poleg tega pa je stala ne ustrežni lokaciji neposredno nad mestom Trebnje. V letu 2004 (do aprila) so v deponiji deponirali 2 545 280 kg odpadkov (Mejaš, 2005).

Slika 18: Deponija Cvibljje

Vir: www.komunala-trebnje.si/Sektor_splosne_Komunale.htm

- Globoko

Slika 19: Deponija Globoko

Vir: http://www.komunala-trebnje.si/Odprtje_deponije_8.jpg

Deponijo so začeli uporabljati maja 2004 in naj bi služila vsaj še 100 let. Je ekološko varno zgrajena, stran od večjih naselji. 30 do 40 % kompleksa je vidnega očem, od 60 do 70 % pa je zgrajenega pod zemljo. Razprostira se na 6 ha uporabne površine, za prihodnje pa je po prostorskih ureditvenih planih Občine Trebnje rezervirana za deponiranje odpadkov celotna dolina 25 ha (http://www.komunala-trebnje.si/Odprtje_deponije_Globoko.htm).

Na deponiji Globoko je bilo od maja do konca leta 2004 deponiranih 7 669 872 kg odpadkov (Mejaš, 2005).

4 GOSPODARSTVO

4.1.1 Kmetijstvo

Poljedelstvo se je na obravnavanem območju začelo že v mlajši kameni dobi. Povečalo se je v ilirsko – keltskem obdobju in za tem se je zelo povečevalo v rimski dobi in postalo v srednjem veku eno od temeljnih človekovih dejavnosti. Nove obdelovalne površine so pridobivali s krčenjem gozda. Krčenje je glede na povečano število ljudi dobivalo vse do 15. stoletja vse večji obseg. Mnoge površine, ki pa so jih le ti izkrčili, pa so se ob preseljevanju ljudstev spet zarasle. Ob ponovni kolonizaciji v zgodnjem srednjem veku je sledilo ponovno krčenje gozdov, predvsem v nižinskih predelih, za tem pa se je z višinsko kolonizacijo od 13. – 15. stoletja začel poseg v višje, bolj odročne in za obdelovanje manj primerne lege. S temi posegi je skozi stoletja nastala pokrajina z raznolikim in bogatim mozaikom kulturnih površin: v najbolj strmih, predvsem v osojnih legah, je ostal gozd, v ravninskih, položnejših prisojnih legaj pa so nastala polja, travniki, sadovnjaki in vinogradi (Režun, 1992).

Občina Trebnje, s skupnimi površinami 30805 hektarjev, spada med večje občine v Sloveniji. Od te površine je 13176 ha (42,8 %) kmetijskih zemljišč, 16700 ha pa gozda.

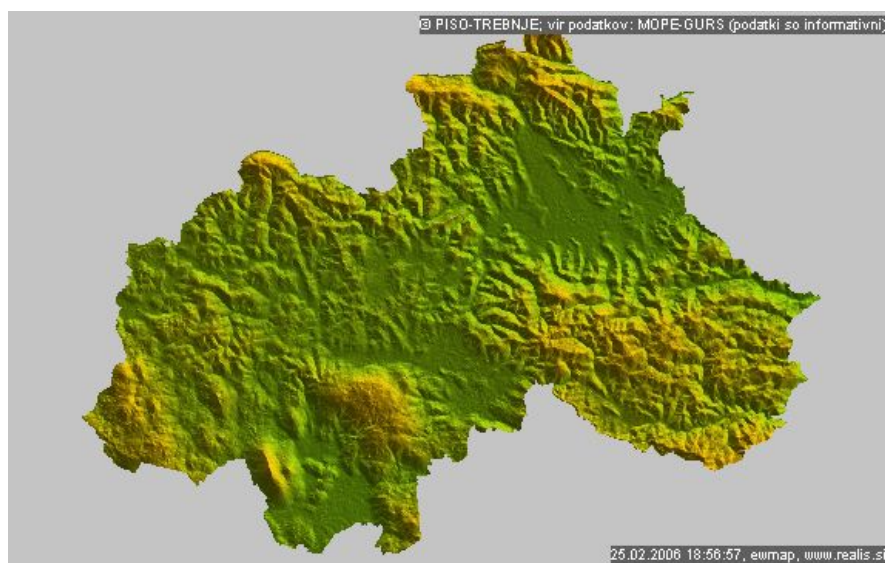
Občina ima reliefno zelo razgibano površje, kar vpliva tudi na kmetijstvo. Povprečna nadmorska višina je 347 m, povprečni naklon pa znaša 11,5 % (Perko, 1998, str. 280).

25 % površin je v nadmorskih višinah 250 – 300 m. V to območje spadajo: Mirnska in Mokronoška dolina, Dobrniška uvala, uvala pri Knežji vasi, Temeniška dolina in Vejarska kotanja.

Gričevja z nadmorskimi višinami 300 – 400 m zavzemajo 50 % občine. Gričevje prevladuje v Suhi krajini, S Raduljskega hribovja ter srednji in južni del Posavskega hribovja.

Nadmorske višine nad 400 m so v severnem delu Posavskega hribovja ter v srednjem in južnem delu Raduljskega hribovja in v skrajnem zahodnem delu Suhe krajine. Največje reliefne amplitude so v makroregiji Posavsko in Raduljsko hribovje.

Karta 7: Digitalni model reliefa

Vir: Prostorski informacijski sistem občin, 2006

Na območju občine Trebnje je bilo v letu 2000 (Dernulc in sod., 2002) naštetih 1828 kmečkih gospodarstev, ki skupno obdelujejo 9849,45 hakmetijskih zemljišč. Delež kmečkega prebivalstva je 15 % glede na celotno prebivalstvo v občini Trebnje (Kmetijsko gozdarski ..., 2002), leta 1970 pa je bilo še 47,9 % kmečkega prebivalstva (Krajevni leksikon Slovenije, 1971, str. 590). Posamezno kmetijsko gospodarstvo v povprečju obdeluje 5,1 ha kmetijske zemlje (Popis 2000), po podatkih katastra pa 6,5 ha kmetijske zemlje. Površina kmetijskih zemljišč odstopa od katastra zaradi zaraščanja, urbanizacije in drugačnega načina rabe (Razvoj kmetijstva v občini Trebnje 2001 – 2006, 2002). Prevladujejo mešane kmetije. Člani gospodinjstva so zaposleni v nekmetijskih dejavnostih.

V tabeli spodaj je podana tudi primerjava površine kmetijskih zemljišč leta 1969 in leta 2000 po podatkih popisa oziroma katastra. Razlike niso tako zelo velike. Še največja odstopanja so v zmanjšanju površin njiv, v tem obdobju pa se je povečala površina travnikov.

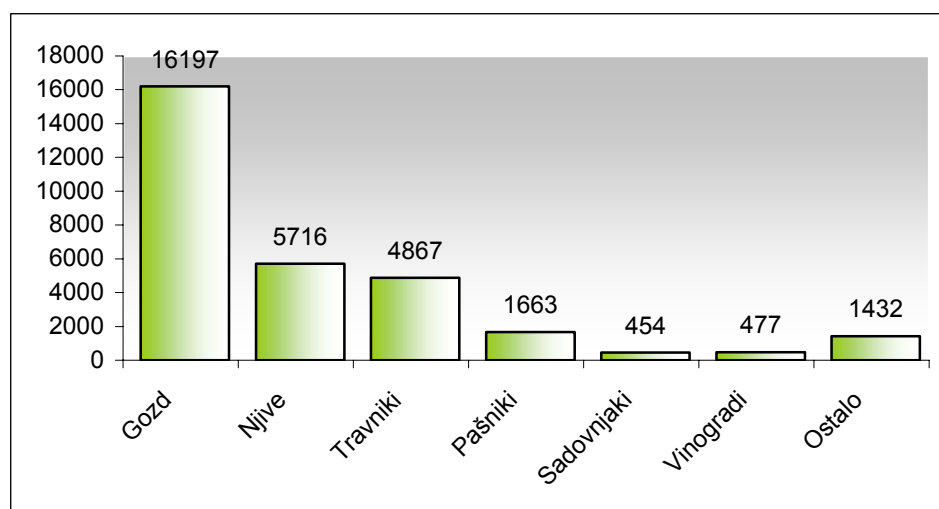
Preglednica 19: Površina občine Trebnje in površina zemlje po kulturah v ha (podatki katastra, Statistični popis kmetij za leto 2000, površine kmetijskih zemljišč 1969)

Območje občine	Gozd (ha)	Kmet. zemlj.	Delež kmet. z. (%)	Njive (ha)	Travniki (ha)	Pašniki (ha)	Sadovnjaki (ha)	Vinogradi (ha)	Ostalo (ha)
Kataster	16197	13176	42,8	5716	4867	1663	454	477	1432
Popis 2000	9537	10288	47,1	3231	6349		126 ekst. 8 int.	227	
1. 1969	16149	13548	44	6748	4241	1533	512	514	1126

Vir: Razvoj kmetijstva v občini Trebnje za obdobje 2001 – 2006, 2002; Krajevni leksikon Slovenije, 1971

Avtor: M. Nose

Graf 17: Površina kmetijskih zemljišč po kulturah v ha, po podatkih katastra

Vir: Kataster občine Trebnje

Avtor: M. Nose

Kmetijstvo v občini Trebnje se sooča z različnimi omejitvenimi dejavniki, ki močno vplivajo na njegov ekonomski rezultat. Značilno za celotno območje občine Trebnje je majhnost kmetij in močna razdrobljenost posestne strukture. 95 % kmetijskih zemljišč spada po sedanji klasifikaciji med območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko rabo (Razvoj kmetijstva v občini Trebnje 2001 – 2006, 2002). Kmetijska zemljišča so večinoma na tipičnem kraškem območju, za katerega je značilna kamnitost (velika nagnjenost zemljišč, vrtače, plitva tla), zato je območje za intenzivno kmetijsko obdelavo z mehanizacijo dokaj neprimerno. Ob tem reliefno razgibanem terenu je le malo območij, ki so ravninska, še ta pa so večinoma zamočvirjena (dolina reke Temenice in Mirne), tako da je res rodovitno ravninsko območje le Dobrniška kotlina (Kmetijsko gozdarski ..., 2002). Med naravnimi pogoji so pomembne podnebne razmere. Občina se nahaja v zmernem celinskem podnebnju, s povprečno dnevno temperaturo 9,7 °C in povprečno količino padavin 1250 mm. Povprečna letna količina padavin zadostuje za večino kulturnih rastlin, vendar pa je v zadnjih letih zaznati relativno velik upad padavin, kar povzroča daljša sušna obdobja. Poleg suše pa se v času od junija do septembra pogosto pojavlja toča, ki nemalokrat pušča ogromno in dolgotrajno škodo v poljedelstvu, sadjarstvu in vinogradništvu (Kmetijsko gozdarski ..., 2002).

Večji delež kmetijske proizvodnje temelji na **živinoreji**, kar je pogojeno z naravnimi razmerami. V strukturi kmetijskih zemljišč predstavljajo travnate površine 50 % površin in kar 95 % teh površin je na območjih z neugodnimi razmerami za kmetijsko pridelavo. Podatek, da je skoraj 70 % njivskih površin namenjenih pridelavi krme za živino, pa potrjuje, kako velik delež v kmetijstvu ima živinoreja. Živinoreja tako predstavlja več kot 80 odstotkov vrednosti organizirane kmetijske tržne pridelave v občini Trebnje (Kmetijsko gozdarski ..., 2002). Prevladujoča kmetijska dejavnost je tako govedoreja, osnovno in vodilno dejavnost le-te pa prireja mleka oz. reja krav. Ob živinoreji se v manjši meri pojavljajo še prašičereja, konjereja in reja drobnice. Med ostalimi vrstami živali na številnih kmetijah redijo perutnino za samooskrbo, podobno pa je tudi s konjerejo (Kmetijsko gozdarski ..., 2002; Dernulc in sod., 2002).

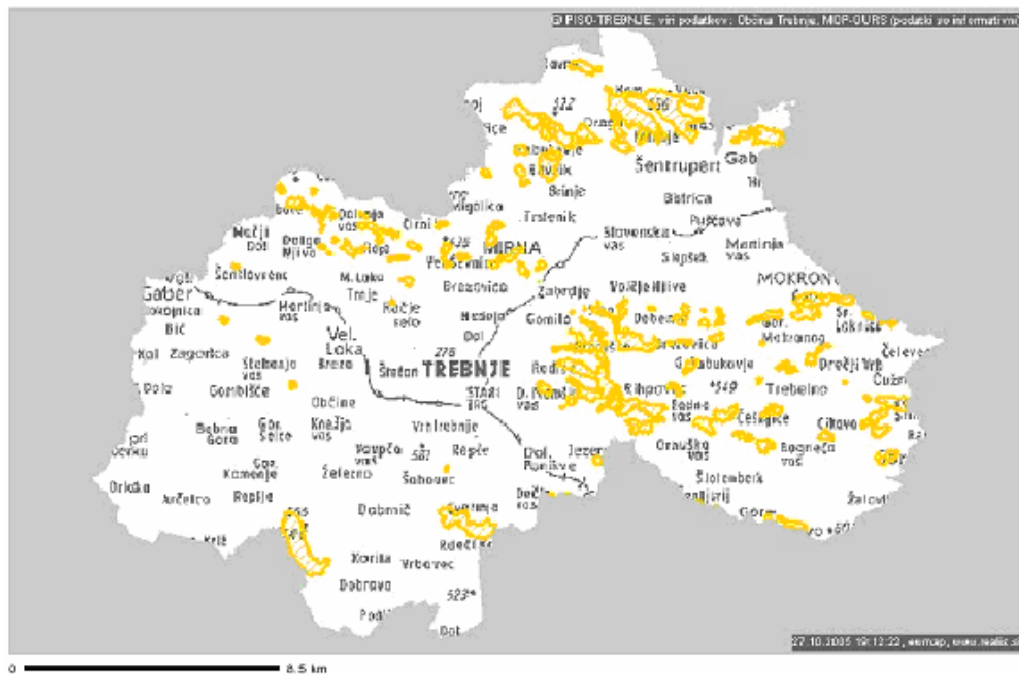
Ob živinoreji pa večji delež pridelane vrednosti predstavlja rastlinska pridelava, predvsem **poljedelstvo in zelenjadarstvo**. Med poljščinami prevladuje koruza ter pšenica in ječmen. Pidelava krompirja pa se je v zadnjih letih znatno zmanjšala zaradi nizke odkupne cene. S koruzo je zasejanih 42,5 % njivskih površin, sledi pšenica (20 %), krmne rastline (16,5 %), ječmen (7,9 %) in krompir (8,5 %) (Razvoj kmetijstva v občini Trebnje 2001 – 2006, 2002).

Območje občine Trebnje ima tudi ugodno klimo za gojenje toplotno zahtevnih rastlin, kot so plodovke in druge zelenjadnice. Zelenjavo v občini prideluje 100 kmetij, vendar pa se le kakih 10 % kmetij ukvarja z intenzivnim zelenjadarstvom. Na površini večji od 0,1 ha pridelujejo zelenjavo na 23 kmetijah, iz česar lahko zaključimo, da tem kmetijam pridelava zelenjave lahko pomeni omembe vreden vir dohodka (Razvoj kmetijstva v občini Trebnje 2001 – 2006, 2002).

Na območju občine je precej **sadovnjakov**, saj ima sadjarstvo v občini bogato tradicijo. Večji sadovnjaki so na Ponikvah, v Rodinah, nekaj pa jih je tudi ob vinogradih na Stanu, v Gradišču, Stari gori in na Medvedjeku. Večina nasadov je ekstenzivnih. Pri pridelavi sadja prevladuje pridelava jabolk. Prve manjše površine intenzivnih nasadov jabolk so bile v občini zasajene leta 1989. V zadnjih letih je opazen večji interes kmetovalcev za preusmeritev v sadjarstvo. V občini se tudi povečuje velikost površin zasajenih z jagodami (leta 2001 1,5 ha), te površine pa se še povečujejo. Nasadi jagod so na manjših kmetijah v okolici Trebnjega, Dobrniču in Ponikvah.

Območje občine Trebnje je s svojim gričevnatim reliefom in strukturo tal primerno tudi za gojenje nekaterih sort **grozdja**.

Karta 8: Območja vinogradov v občini Trebnje

Vir: www.geoprostor.net/piso

Vinogradi v občini Trebnje so del dolenskega vinorodnega okoliša, le ta pa je del posavske vinorodne dežele. Podatki o vinogradniških površinah v občini Trebnje so si nasprotujoči. Različni viri podajajo zelo različne številke:

- podatki Geodetske uprave Slovenije, Izpostava Trebnje : 476,7 ha površin, ki imajo vpisano kulturo vinograd
- register pridelovalcev grozdja in vina (vodi ga Upravna enota Trebnje): 545 vinogradnikov ima vpisanih le 116 ha vinogradov (v ta register so se dolgi vpisati vsi, ki imajo več kot 0,05 ha vinograda, v register pa se ne vpisujejo površine s samorodno trto)
- statistični popis kmetijskih gospodarstev leta 2000: 227 ha vinogradov (Razvoj kmetijstva v občini Trebnje 2001 – 2006, 2002, str.13).

Po velikosti so vinogradi majhni, saj je delež vinogradnikov, ki imajo manj kot 0,2 ha vinograda zelo visok (86,6 %). To vino je namenjeno samooskrbi in ni namenjeno prodaji na trgu. Število vinogradnikov, ki pridelujejo tržne viške pa je nizek, saj ima vinograde nad 0,5 ha površine 40 pridelovalcev oz 8 %.(Razvoj kmetijstva v občini Trebnje 2001 – 2006, 2002, str.13).

Poleg velikost je neugodna tudi starost vinogradov, saj jih je kar nekaj, ki bi bili potrebni obnove. Mladih vinogradov (do 5 let) je 17,7 %, starejših od 21 let pa je kar 37 % (Razvoj kmetijstva v občini Trebnje 2001 – 2006, 2002, str.14).

Grozdje je v pretežni meri namenjeno pridelovanju cvička, sortnih vin ter mešanih rdečih in belih vin. Največja sklenjena območja vinogradov so v Šentrupertskem gričevju in južno od Mirne (Debenec, Stara gora, Gradišče...).

Cena grozdja oz. vina je relativno visoka zaradi otežene obdelave (relief), majhnih površin, neizkoriščene opreme, veliko ročnega dela.

Slika 20: Južno pobočje Debenca, z zidanicami v več vzporednih nizih

Foto: M. Nose

Posestna struktura gozdov je zelo razdrobljena. Sama kvaliteta gozdov je zelo različna, prav tako tudi gospodarjenje z gozdovi (Kmetijsko gozdarski ..., 2002).

Površina gozda se povečuje, zaraščajo pa se kmetijske površine. Proces ogozdovanja in ozelenjevanja kmetijskih zemljišč je pospešen po drugi svetovni vojni. Najbolj intenziven pa je od leta 1980 dalje. Na zaraščanje kmetijskih zemljišč vpliva depopulacija, staranje prebivalstva in upadanje števila kmečkega prebivalstva oziroma poklicno prestrukturiranje. Proces ogozdovanja in ozelenjevanja je najbolj intenziven v regijah Suha krajina in Raduljsko hribovje (Marinčič, 2002).

Preglednica 20: Primerjava nekaterih strukturnih kazalcev kmetijske proizvodnje občine Trebnje v primerjavi s Slovenijo

Kultura/vrsta domačih živali	Enote	Trebnje	Slovenija
Pšenica	kg/ha	4200	3709
Ječmen	kg/ha	3800	3024
Koruza	kg/ha	6000	6937
Sladkorna pesa	kg/ha	46600	43106
Krompir	kg/ha	22000	19736
Jabolka	kg/ha	/	21695
Hruške	kg/ha	/	14460
Breskve	kg/ha	/	14974
Govedo	glav/kmetijo	9,7*	8,6*
Krave molznice	glav/kmetijo	5,6*	4,8*
Prašiči	glav/kmetijo	5,1*	8,8*

Vir: Kmetijsko gozdarski ..., 2002; Dernulc in sod., 2002*

Avtor: M. Nose

Intenzivnost pridelave večino poljščin v občini ocenjujemo na nivo povprečnih pridelkov v Sloveniji. Prav tako je z živinorejo.

Kmetijstvo v občini Trebnje ni konkurenčno s kmetijstvom v EU.

Realna spodnja meja za zagotavljanje paritetnega dohodka eni osebi z živinorejsko prirajo je 10 ha, takih kmetij pa je v občini Trebnje le 11 %. Ocenjujejo, da bi bil paritetni dohodek zagotovljen le 20 % kmetijam. Za paritetni dohodek v poljedelstvu pa je potrebno obdelovati 33 ha površin. Iz tega izhaja nevarnost socialne ogroženosti kmetij. Na kmetijah (ki imajo ustrezne pogoje) bi bilo potrebno povečati obseg reje oz. pridelave, na večini pa tudi intenzivnost kmetijske pridelave. Kmetijstvo bi bilo smiselno usmerjati v trajnostno oz. sonaravno kmetovanje. Za vse to pa bi bilo potrebno ljudi na podeželju izobraziti, saj ima kar 60 % gospodarjev kmetij končano le osnovno šolo ali pa še to ne.

V vinogradništvu bi bilo potrebno obnoviti nasade in povečati delež prodanega vina. Možnost pri trženju zagotovo predstavlja cviček, katerega mesto na vinskem trgu je že dobro prepoznavno.

Ob razvoju ekološkega kmetovanja bi bilo smiselno razvijati tudi dopolnilne dejavnosti na kmetijah kot je npr. turistična kmetija, pridelava domačega soka in kisa.

4.1.1.1 Povezava med tipom prsti in zemljiškimi kategorijami

Preglednica 21: Povezava med tipi prsti in zemljiškimi kategorijami

zemljiška kategorija	tipi prsti
njive	distrične rjave prsti, evtrične rjave prsti, rendzine, rjave pokarbonatne prsti
travniki	distrične rjave prsti, evtrične rjave prsti, rjave pokarbonatne prsti, rendzina, hipoglej, psevdoglej
vinogradi	distrične rjave prsti, rjave pokarbonatne prsti, hipoglej
sadovnjaki	distrične rjave prsti, rjave pokarbonatne prsti
pašniki	psevdoglej, rjave pokarbonatne prsti
gozd	vsi tipi prsti

Avtor: M. Nose

S primerjavo kart zemljiške rabe tal in pedološke karte lahko ugotovimo, da tip prsti vpliva na razširjenost posameznih zemljiških kategorij.

- Njive

Najprimernejše prsti za njivske površine so distrične rjave in evtrične rjave prsti. Zemljišča s temi tipi prsti spadajo med najkvalitetnejša kmetijska zemljišča. V občini Trebnje je največ kmetijskih površin ravno na teh tipih prsti v Suhi krajini in v Krškem gričevju; v Posavskem hribovju pa le na distričnih rjavih prsteh. Raduljsko hribovje ima velik delež teh tipov prsti, vendar tu zaradi neugodnih reliefnih razmer ni veliko njivskih površin. Povsod po občini najdemo njivske površine tudi na rjavih pokarbonatnih prsteh in na rendzini, čeprav sta ta dva tipa le pogojno primerna za njivske površine.

- Travniki

Uspevajo na vseh tipih prsti in se pogosto prepletajo z njivskimi površinami. Kjer so prsti kvalitetne (distrične rjave ali evtrične rjave prsti) jih je manj, saj tu prevladujejo njive. Njihova razširjenost je pogojena tudi z reliefom (doline, planote, položna pobočja gričev). V Dolenjskem podolju so najbolj razširjeni na hipogleju. Več kot polovico površin pa pokrivajo travniki na luvolu. Zelo majhne površine zavzemajo travniki na pokarbonatnih prsteh, rendzini in psevdogleju.

- Vinogradi

Pojavljajo se na rjavih pokarbonatnih prsteh, distričnih rjavih prsteh in rendzini, v Dolenjskem podolju pa tudi na izpranih prsteh. Na razširjenost vinogradov, poleg prsti, odločilno vpliva tudi ekspozicija površja – predvsem prisojna pobočja.

- Sadovnjaki

Sadovnjaki uspevajo v podobnih razmerah kot vinogradi.

- Pašniki

Pašnikov je v primerjavi z ostalimi zemljiškimi kategorijami zelo malo. Pojavljajo se na rjavih karbonatnih prsteh in na psevdogleju.

- Gozd

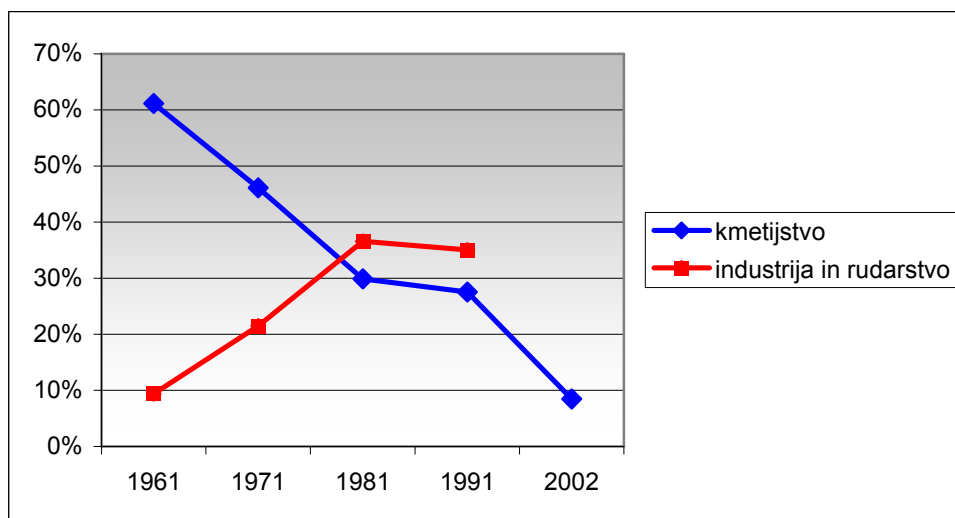
Gozd uspeva na vseh tipih prsti.

4.1.2 Industrija in rudarstvo

4.1.2.1 Industrija

Vse do 2. svetovne vojne je bila prevladujoča dejavnost ljudi, ki so živeli na tem območju, kmetovanje in domača obrt. Redkejšje dodatne dejavnosti so bile prevoznništvo, nekaj trgovine in gostinstva, nekatere nove obrti, kot so oglarjenje, žganje apna in opeke, kopanje železove rude ter uporaba vodne energije za mline, žage in kovačije (Režun, 1992).

Graf 18: Odstotek aktivnega prebivalstva zaposlenega v kmetijstvu ter v industriji in rudarstvu po popisih 1961 – 2002

Vir: Popisi prebivalstva 1961 – 2002

Avtor: M. Nose

Celotna Dolenjska regija se je lahko primerjala po razvitosti z ostalo Slovenijo vse do 2. polovice 19. stol. Poglavitni razlogi za stagnacijo so bili:

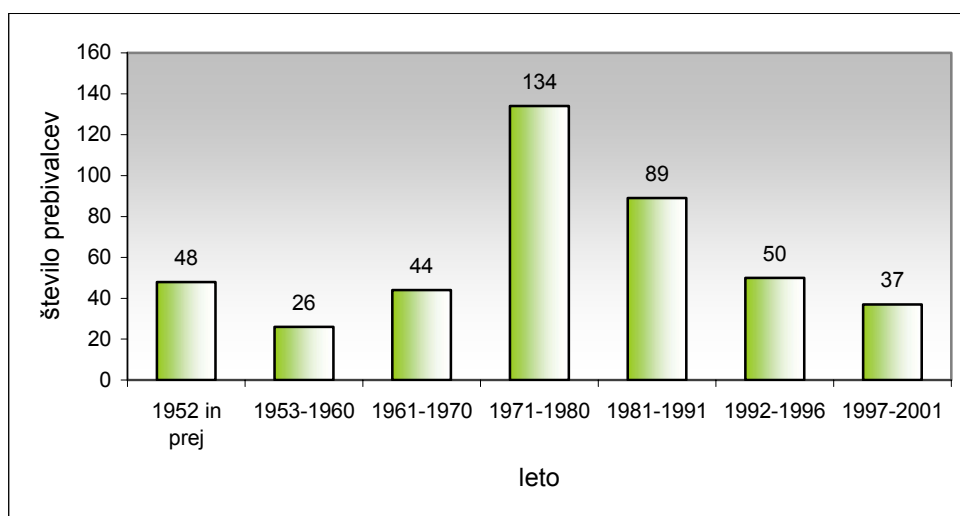
- dokaj pozna zgraditev železnice (skozi Mirnsko dolino 1908)
- pozna in skromna elektrifikacija (po letu 1920)
- šibka industrializacija (Vrišer, 1984, str.182)

Pred prvo svetovno vojno je začela obratovati usnjarna v Mokronogu, pa tudi nekaj drugih manjših obratov, ki so zaposlovali manjše število delavcev, vendar to ni okrepilo razvoj občine.

Povojna industrializacija je občino zajela šele konec petdesetih in začetku šestdesetih let (živilska industrija na Mirni, lesna in kovinska industrija v Trebnjem in industrija motornih vozil) (Vrišer, 1984, str.183).

Občina Trebnje je imela leta 1953 manj kot 2 % aktivnih prebivalcev v industriji, a se je ta delež leta 1981 zvišal na 44 % oz 37 %. Kljub temu je imela občina najmanjše število zaposlenih v industriji med vsemi Dolenjskimi občinami (Vrišer, 1984, str.185). Število ljudi, ki so se preživljali s kmetijstvom, je bilo v tem obdobju še vedno veliko. Ponekod v odmaknjenih krajih Raduljskega, Krškega hribovja še vedno več kot polovica.

Graf 19: Priseljeni v občini Trebnje po letu prve priselitve

Vir: Popis prebivalstva 2002

Avtor: M. Nose

Z razvojem industrije se je povečevalo tudi število priseljenih, ki jih je bilo največ med leti 1971 in 1980, kar sovpada z obdobjem najintenzivnejšega gospodarskega napredka.

Struktura gospodarskih dejavnosti na obravnavanem območju je sestavljena predvsem iz prehranske, pohištvene, konstrukcijske in montažne dejavnosti. Nosilci gospodarskega življenja občine so podjetja Trimo Trebnje (gradbeništvo), Akripol Trebnje (polimeri), TEM Čatež (elektromaterial), Bartog Trebnje (pnevmatike), TOM Mokronog (pohištvo), Unitehna Trebnje (obrtna zadruga – plastika, kovina, gradbeništvo, trgovina), Prevent Mirna, Dana Mirna, SEP Šentrupert in drugi.

Glavne ustanove za pospeševanje gospodarstva so Območna obrtna zbornica Trebnje, Območna gospodarska zbornica Novo mesto, podjetniški center in Kmetijsko gozdarski zavod Novo mesto.

Opazno je tudi povečanje števila gospodarskih družb in števila zaposlenih, dinamiko katerih prikazujeta preglednici 22 in 23.

Preglednica 22: Rast števila gospodarskih družb, zaposlenih in prihodkov po letih med 1999 in 2004

gospodarske družbe						
	2004	2003	2002	2001	2000	1999
število gospodarskih družb	191	186	171	160	173	182
število zaposlenih	2810	2736	2711	2564	2469	2239
skupni prihodki	88.347.838	77.177.966	65.052.499	58.198.061	50.647.729	36.676.327

Vir: Občina Trebnje in Strategija razvoja turizma v občini Trebnje, 2005

Avtor: M. Nose

Preglednica 23: Gibanje števila samostojnih podjetnikov, pri njih zaposlenih in prihodkov med leti 2002 in 2004

	2004	2003	2002	povprečna letna stopnja rasti
število s.p.	561	547	575	-
število zaposlenih	858	835	872	2,8
prihodki v tisočih SIT	20.333.353	18.085.511	17.588.822	7,5

Vir: Strategija razvoja turizma v občini Trebnje, 2005

Nekateri pomembnejši nosilci gospodarske dejavnosti:

- Trimo Trebnje

Podjetje se je specializiralo na področju jeklenih montažnih zgradb in drugih jeklenih konstrukcij, montažnih kontejnerjev in zvočnoizolativnih sistemov(www.trimo.si).

- TEM Čatež

TEM Čatež d.d. je proizvodno podjetje za izdelavo elektroinštalacijskega materiala, organizirano kot delniška družba v slovenski lasti. V treh desetletjih obstoja je podjetje preraslo iz proizvajalca enostavnih polizdelkov v vodilnega ponudnika končnih izdelkov stikal in vtičnic v Sloveniji (<http://www.tem.si/>).

- Bartog Trebnje

Osnovna dejavnost podjetja je zastopanje priznanih in uglednih tujih partnerjev ter distribucija širokopotrošnih avtomobilskih delov po Sloveniji in v zadnjem času vse bolj tudi po sosednjih državah. V letu 2001 so odprli prvo samostojno verigo hitrih servisov za vse

vrste vozil, strnjeno pod imenom B.H.S.. Danes ima zasebno podjetje BARTOG preko 50 zaposlenih, trguje z večino evropskih držav, promet pa se je v zadnjih letih nenehno povečeval in tako narasel na cca. 10 milijonov EUR letno (www.bartog.si).

- TOM Mokronog

Proizvodni program Toma obsega proizvodnjo sedežnih garnitur, postelj in vzmetnic, notranje opreme počitniških prikolic in avtodomov, plovil, igrač lastne znamke Fantomček. Trenutno je v skupini Tom zaposlenih okoli 400 ljudi. Skupino Tom sestavlja osem podjetij s 350-imi zaposlenimi. V letu 2004 so ustvarili skupni promet v višini 6,7 milijarde tolarjev in več kot 70 milijonov dobička, kar pomeni 50-odstotno povečanje glede na prejšnje leto vključno s saniranjem izgube (www.tom.si).

- Unitehna Trebnje

Obrtna zadruga Unitehna je ena izmed redkih obrtnih zadrug, ki je na slovenskem prostoru obstala tudi v času tranzicije in v vse težjih pogojih za poslovanje. Ustanovljena je bila leta 1984 in v tem, več kot dvajsetletnem obdobju, je vseskozi uspešno napredovala, se razvijala, prilagajala zahtevam tržišča, združevala kooperante ter jim nudila finančno in komercialno ter tehnično podporo. Zadruga deluje na področju industrijske kooperacije, gradbeništva, trgovine, uvoza in izvoza in kooperantom ter ostalim partnerjem nudi usluge s področja finančno - računovodskih storitev in svetovanja pri uvajanju sistemov vodenja kakovosti (<http://www.oz-unitehna.si/SLO/main1.htm>).

- Prevent Mirna

Podjetje Prevent izdeluje prevleke za avtomobilске sedeže, delovna oblačila in zaščitne rokavice. Večino proizvodov prodajo na tujem trgu velikim avtomobilskim proizvajalcem kot sta Volkswagen in Ford.

- Dana Mirna

Dana (ustanovljena 1952) se je iz nekoč iz domače žganjekuhe razvila v sodobnega proizvajalca rastlinskih specialitet, ki s kakovostno izbiro nastopa na svetovnem tržišču. Ima široko ponudbo alkoholnih in brezalkoholnih pijač, ki so pripravljene z upoštevanjem najvišjih standardov. Danes jim največ dobička prinaša izvirska voda Dana (www.dana.si).

- S.E.P. Šentrupert

Podjetje je bilo ustanovljeno leta 1995 z idejo pokriti potrebe tovarne avtomobilov REVOZ (Renault). Nastalo je kot mešano podjetje francoske firme SERIC 51 % in slovenskega obrtnika Franca Freliha. Podjetje je v osmih letih brez direktnih investicij zraslo iz 3 zaposlenih z enim izdelkom na tehnično zaključeno celoto, ki obvladuje vse funkcije poslovanja, zaposluje 80 ljudi in ustvari milijardo tolarjev prometa letno. Program podjetja sestavljajo komponente in gotovi izdelki katerih namen je zagotovitev funkcije pranja stekel v vozilih (<http://sep-slo.com/kontakti.html>).

4.1.2.2 Rudarstvo

Rudarstvo ni bilo nikoli močno razvito, je pa bilo kar nekaj manjših kopov. V preteklosti so tu kopali: železovo rudo na Velikem Cirkniku, manganovo rudo blizu Brezovice na Mirni, cinkovo rudo pri Cerovcu pri Trebelnem, ter svinčevo rudo pri Mokronogu. Glinene usedline v dnu Mirnsko - Mokronoške doline in Vejarske kotanje so omogočale delovanje opekarn v Prelesju in na Hudejah (Topole, 1998, str. 154).

V preteklosti je bil v Gorenji vasi pri Mirni dnevni kop lignita. Obratovati je začel že leta 1857. Leta 1912 so iz Gorenje vasi proti Mirni zgradili ozkotirno progo, ki je rudnik povezovala z železniško postajo na Mirni. Rudnik je obsegal 12 ha površin in je zaposloval 20 – 50 delavcev. 1946. leta je zasebnik prisilno prodal rudnik državi in potem so kopali rudo še kakih 10 let (Kiderič, 2004).

Do danes so se ohranili številni kopi dolomita, najbolj znana pa je po zalogah roženca na območju Irsovca, južno od Mirne, ekonomsko najpomembnejšem slovenskem nahajališču te mineralne surovine.

Kremenova ruda – kvarcit je bila na Mirni odkrita že v času 2. svetovne vojne. Leta 1958 je rudnik pričel z obratovanjem, predvsem zaradi interesa nemškega podjetja Didier, kateremu so redno dobavljali kvarcit. Kvarcit se uporablja za izdelavo ognjevarne silika opeke, ki se uporablja za zidanje visokih peči v železarnah, steklarskih peči in za proizvodnjo koksa. Letna proizvodnja znaša 3000 do 22000 ton. Leta 2001 so investirali v novo linijo drobljenja, sejanja in pakiranja kvarcita, ki je računalniško vodena. Ta proizvodnja granulata pomeni drobljenje kvarcita v različne frakcije. Večina prodaje je na slovenskem trgu, ostalo pa v Nemčiji in na Češkem. Povečujejo se tudi trgovanje s Hrvaško. Danes največ granulata prodajo na Češko (90 %) (Kiderič, 2004).

4.1.3 Promet

Sodobno prometno omrežje je eden najpomembnejših dejavnikov, ki kaže na razvitost dostopnosti do obravnavanega območja in povezovanje naselij znotraj obravnavanega območja.

Občina Trebnje je prometno lahko dostopna. Iz osrednje Slovenije je dostopna v manj kot 30 minutah, v večini po avtocesti. Iz vzhodnih regij iz smeri Zagreb mejni prehod Bregana-Brežice je občina dostopna v eni uri, iz severa iz Celovca preko Ljubelja mimo Ljubljane je dostopna v manj kot eni uri in pol. Od Trsta mimo Ljubljane je oddaljena približno 136 km oziroma dostopna v eni uri in petnajst minut. Od železniške postaje Ljubljana je postaja Trebnje oddaljena 56 km, od Novega mesta pa 20 km. Gostota lokalnega potniškega prometa je visoka (vsaj 15 krat na dan). Najbližje mednarodno letališče je Ljubljana in sicer oddaljeno 70 km oziroma dosegljivo v 45 minutah, sledita Trst in Celovec v oddaljenosti manj kot 140 km (Strategija razvoja turizma, 2005).

Preglednica 24: Kategorije cest glede na kategorijo in gostoto cestnega omrežja v km

	občina Trebnje	Slovenija
avtoceste		417
hitre ceste		60
hitre ceste - dvopasovne		82
glavne ceste	17	972
regionalne ceste	71	4810
lokalne ceste	245	31814
kategorizirane javne poti	424	18245
skupaj	757	56400
gostota km/km ²	2,39	2,78

Vir: Občina Trebnje in Direkcija za državne ceste

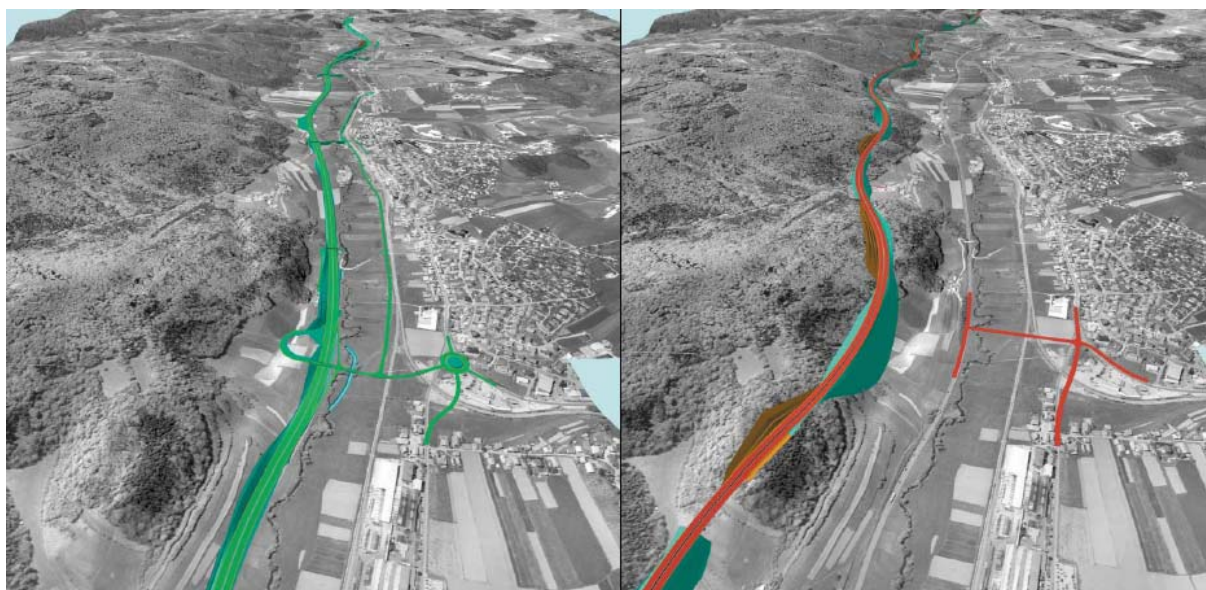
Avtor: M. Nose

Po podatkih občine Trebnje je skupna dolžina cest 757 km, gostota cestnega omrežja pa znaša 2,39 km/km², kar je malo pod slovenskim povprečjem. Podatek kaže zadovoljivo prehodnost in povezanost naselij znotraj občine. Poleg tega je po podatkih občine več kot 95 % vseh cest asfaltiranih.

Najpomembnejša cesta, ki poteka skozi občino je 10. evropski koridor Ljubljana – Zagreb – Beograd – Skopje – Solun.

V bližnji prihodnosti naj bi skozi Trebnje začeli graditi sodobno avtocesto, vendar pa se začetek njene gradnje vse bolj odmika zaradi nasprotovanj, kje naj bi le ta potekala.

Slika 21: Primerjava variant izgradnje avtoceste (levo – »Dolinska« varianta, desno – varianta »Bukovje«)

Vir: www.dars.si/pdf/zlozenka_trebnje_master_hi.pdf

Preglednica 25: Nekaj slabosti in prednosti obeh variant izgradnje avtoceste

»Dolinska« varianta		varianta »Bukovje«	
prednosti	slabosti	prednosti	slabosti
izkoristi koridor obstoječe ceste H1 in s tem manj posega v z gozdom bogat prostor	promet med izgradnjo avtoceste, bi bilo potrebno večkrat preusmeriti	promet po obstoječi cesti H1 bi potekal nemoteno	kljub novo izgrajeni avtocesti bo cesta H1 ostala zelo obremenjena
optimalno vključevanje Trebnjega	na obeh priključkih, bi bilo potrebno prestaviti oz. regulirati Temenico	avtocesta se v celoti izogne arheološkima območjema Benečija in Trebnje	velika prometna obremenjenost cest skozi Trebnje
v investicijo je vključena tudi povezava z Mirnsko dolino	gradnja avtoceste bi posegla v nekatera arheološka območja	vpliv na porečje Temenice ostane nespremenjen	večje število objektov (prodori, viadukti) in s tem daljši čas gradnje
izogne se arheološkemu območju Benečija	potreben bi bil dodaten čas za arheološka izkopavanja, s tem pa so povezani tudi dodatni stroški		obstoječa cesta H1 ostane velik vir onesnaževanja Temenice
Trebnje ostane vidno iz avtoceste in s tem potencialno turistično bolj vabljivo			hrup iz ceste H1 ni varovan
			velik poseg v naravni prostor (krčenje gozda)
			turistično postane Trebnje manj vidno

Vir: www.dars.si/pdf/zlozenka_trebnje_master_hi.pdf

Ko številnim prepirom v občini, o poteku avtoceste, ni bilo videti konca, se je vlada maja 2005 odločila, da je na tem odseku doljenjskega kraka slovenskega avtocestnega križa, najustreznejša t.i. pobočna različica. Druga možnost je bila t.i. dolinska trasa, ki bi bila cenejša, vendar manj ustrezna. Izbrana trasa poteka vsa zunaj koridorja sedanje hitre ceste, kar pomeni, da se ta ohranja kot vzporedna regionalna povezava, ki omogoča tudi prometno razbremenjevanje središča Trebnjega. Avtocesta naj bi bila zgrajena do leta 2008.

Preglednica 26: Dolžina železniških prog in gostota železniškega omrežja

	občina Trebnje	Slovenija
železnice	34,2	1228,7
Gostota km/km ²	0,11	0,06

Vir: Občina Trebnje in Slovenske železnice

Avtor: M. Nose

Po podatkih občine Trebnje je skupna dolžina železniških prog na obravnavanem območju 34,2 km, gostota pa 0,11 km/km², kar je nad slovenskim povprečjem.

4.1.4 Turizem

Turizem postaja vse bolj pomembna gospodarska veja, kljub vsemu pa ima v občini še vedno predvsem tranzitni značaj, zaradi pomanjkanja nastanitvenih zmogljivosti. Občina se kljub vsemu lahko ponaša s številnimi naravnimi in kulturnimi zanimivostmi. O bogati in pestri zgodovini pričajo številne prazgodovinske najdbe: sledovi jamskega človeka v Veliki jami, prazgodovinske gomile in naselbine – gradišča v okolici Trebnjega, Medvedjeka, Čateža, v Mirnski dolini v okolici Mirne, Mokronoga in na področju Trebelnega, ter ostanki mostičarskih naselij v okolici Šentruperta. Iz rimskih časov ostanki rimskih grobov, napisnih kamnov, ostankov zidov, novcev ali stare posode, kamniti reliefi s tremi poprsji v veži trebanjske cerkve, dela napisnega kamna, kamnit rimski lev na vrhu stopnišča na Trebanjski grad, ostanki zidov in grobišč, cevi rimskega vodovoda na Dobu.

V srednjem veku so nastali mnogi gradovi in le redki so se do danes ohranili (Trebanjski grad, delno obnovljen Mirnski grad, grad Mala Loka, grad Dob in Škrljevo, razvaline Mokronoškega gradu, gradu Kozjek in Šumbrek...). Na dogajanja v srednjem veku nas spominjajo srednjeveška trška naselja Mokronog, Šentrupert in Mirna. Na prisojnih pobočjih se vsem tem znamenitostim pridružijo še vinogradi. V turistično ponudbo se občina vse bolj vključuje kot vinogradniško območje. Vpeljane so bile nekatere »vinske ceste« in »vinske pešpoti«.

Poleg gradov so za obravnavano območje značilni številni sakralni objekti (cerkve, kapele s freskami...). V Mirnski dolini lahko vidimo mostove, kakršnih je Evropi zelo malo. Novejše zgodovinsko obdobje označuje razvoj gospodarskih središč (Trebnje, Mirna, Mokronog, Šentrupert) in razvoj obrtništva ter kasneje industrije, predvsem v Trebnjem in na Mirni, kar je povzročilo napredek in razvoj. Značilna arhitektura dolenjskega podeželja s konca 19. stoletja so kozolci - toplarji.

Skozi Trebnje poteka 15.poldnevnik, ki je v Trebnjem obeležen z veliko tablo, s kamnitim obeležjem na razgledni točki VrhTrebnje in sončno uro pri kamnitim obeležju.

Iz območja občine Trebnje so izhajali oziroma delovali številni pomembni ljudje med njimi tudi Friderik Baraga, slovenski misijonar, ki ga po svojem delovanju poznajo širom sveta, predvsem v Ameriki, kjer je kot misijonar tudi služboval. Baragov gradič v Mali vasi lahko predstavlja začetek in razvoj določenih oblik turizma v občini Trebnje. Poleg Friderika Baraga sta se v zgodovino zapisala tudi Pavel Golia, trubadur svojega časa in Sandi Leskovec, likovni ustvarjalec, ki je znan daleč po svetu kot samorastnik kipar - naivec (Strategija razvoja turizma, 2005).

Pred avtobusno postajo v Trebnjem je galerija likovnih samorastnikov. Prvi tabor naivnih umetnikov je bil 1968. S svojo galerijo in z delovnimi srečanji umetnikov je Trebnje znano po vsem svetu, saj so v galeriji velika dela umetnikov naive (Dolenjska in Bela krajina, 1996, str.159).

Narava bogastva so predvsem v privlačnem razgibanem reliefu z izrednimi višinskimi razlikami, menjavanje različnih tipov reliefa, ohranjena je naravna močvirska vegetacija, na katero je vezana specifična favna itd. (Topole, 1998, str. 156).

Naravne lepote državnega pomena v občini so: Ajdovska jama v Bajerjih, Velika Vratnica, Koprivnica, Mišnica, Lipa v Martinji vasi, potoki Mirna, Bistrica, Bačji potok, Pasja jama, nahajališče školj Ravne nad Šentrupertom, Rupa 1 in 2, Mala in Velika jama nad Trebnjem, Risanica, Radulja, nahajališče roženca Jersovec, opuščen rudnik Zapečar, Vejar in Grabnarjeva tepka (Odlok o spremembah in dopolnitvah..., 2004)

Občina Trebnje, glede na obstoječo ponudbo, razpolaga z dokaj pestro športnorekreativno ponudbo, ki se večinoma veže na naravne danosti: Baragova pohodna pot, gozdna učna pot Bukovje, Steklasova in Urbanova pohodna pot, Valentinov pohod... Urejene so tudi kolesarske poti.

Občina je privlačna tudi za gradnjo počitniških bivališč, predvsem v razgibanem območju vinskih gor, pa tudi v njenem južnem kraškem delu s prenekaterimi kraškimi lepotami.

V letu 2004 so bila na območju občine Trebnje 3 gostišča s skupaj 57 ležišči in en oddajalec privatnih sob s tremi sobami in 8 ležišči. Število prenočitvenih zmogljivosti že nekaj let stagnira, v primerjavi z letom 1990 pa se je število ležišč zmanjšalo skoraj za polovico. Iz teh podatkov lahko sklepamo, da turizem v občini ni spoznan kot perspektivna gospodarska panoga, saj njegova intenzivnost pada, oziroma stagnira, predvsem v smislu stacionarnega turizma (Strategija razvoja turizma, 2005).

Potrebno je omeniti, da občina Trebnje razpolaga s precej drugačnimi podatki o turistični zmogljivostih: od skupaj 237 ležišč je 184 ležišč, ki so na voljo preko celega leta in 53 ležišč, ki so turistom na voljo v zimskih in letnih počitnicah, medtem ko se v ostalem času leta polnijo s šolskimi skupinami (šole v naravi v okviru ČŠOD-eja).

Uradni podatki obsegajo samo registrirane turistične nočitve. Leto 1990 je bilo najuspešnejše poslovno leto, saj je bilo realiziranih kar 12137 nočitev, od tega nekoliko več kot 47 % nočitev tujih gostov. Najbolj krizno leto je bilo leto 1995, ko govorimo o obdobju balkanske krize, saj je bilo realiziranih komaj 591 nočitev s približno enakim deležem nočitev tujih gostov kot v letu 1990. Od leta 2000 naprej se je stanje začelo počasi stabilizirati. V obdobju 2000-2004 sta vidna dva občutna padca v številu realiziranih nočitev, to je v letu 2002 in 2004. Vzroke za padec gre iskati predvsem v uvedbi nove, zahtevnejše kategorizacije nastanitvenih objektov (zaradi tega se je verjetno zmanjšalo tudi število razpoložljivih prenočitvenih zmogljivosti) in trenutnih razmerah na svetovnem trgu (teroristični napadi, recesija, ipd.). V omenjenem obdobju pa se je zelo povečal delež nočitev tujih gostov in sicer s 75 % v letu 2001 na 90 % v letu 2003. V letu 2004 je občino obiskalo 1279 registriranih turistov, od tega 1155 tujcev. Skupaj je bilo 1627 prenočitev, od tega večinoma tujci, ki so v občini bivali povprečno 1,3 dneva. Zasedenost turistični zmogljivosti je bila v letu 2004 zelo nizka, komaj 7 %. Največ nočitev je v poletnih mesecih, sledi čas trgatve in novoletnih počitnic.

Občina se s turizmom zaenkrat ne identificira, prav tako je zavedanje in sprejemljivost turizma za domače javnosti na območju destinacije, po podatkih občine Trebnje, nedefinirano in mnenja o tem so deljena. Prebivalstvo naj bi si sicer želelo, da bi njihova občina v javnosti bila prepoznavna tudi kot zanimiva turistična destinacija, saj ima nešteto lokacij vrednih ogleda, vendar pa brez aktivne vpletenosti domačega prebivalstva v njeno nastajanje in delovanje ne bo prišlo do vidnejšega napredka (zatakne se vedno pri sodelovanju oz. izboljšavi turistične ponudbe). Vključno z obstoječimi turističnimi ponudniki, ki z občino in med seboj zelo slabo ali sploh ne sodelujejo.

Občina Trebnje ima turistični potencial, ki bi ga bilo potrebno izkoristiti, ampak to bo mogoče le z nekaterimi temeljitimi spremembami v organizaciji in mišljenju.

V Strategiji razvoja je podana tudi vizija razvoja turizma v občini:

- Destinacija Trebnje bo postala okolju prijazna turistična destinacija, privlačna v vseh letnih časih, primerna za enodnevni obisk ali krajši nekaj dnevni oddih;
- Razvijala se bo turistična ponudba, ki bo razpoznavna po individualnem pristopu do gosta, ki želi občudovati, spoznavati, aktivno in pasivno uživati neokrnjeno naravo, ki išče sprostitev, doživetja v domačem in gostoljubnem podeželskem okolju, in ki se rad vrača v preteklost in spoznava zgodovino, okuša vina in tradicionalno kulinariko.
- Turistični razvoj bo sledil načelom trajnosti predvsem pa ekološke sprejemljivosti, ki bo omogočal prebivalcem kakovostno bivanje v različnih življenjskih obdobjih, ustvarjal dodatne možnosti za zaposlovanje, omogočal podjetniško udejstvovanje oziroma ekonomsko trajnosten posel, ki bo na dolgi rok zagotavljal konstantne donose (Strategija razvoja turizma, 2005).

Občina se s turizmom zaenkrat ne identificira, prav tako je zavedanje in sprejemljivost turizma za domače javnosti nedefinirano in mnenja o tem deljena.

Slika 22: Obeležje 15. poldnevnika na VrhTREBNJEM

Vir: www.trebnje.si

5 SKLEP

Občina Trebnje leži v središču tranzitnih tokov in v osrčju dolenjske pokrajine, zato si zasluži v slovenskem prostoru večjo pozornost.

Meri 317,1 km², ima cca 18453 prebivalcev (junij 2005) in 221 naselij.

Občino lahko razdelimo na šest reliefnih enot: Posavsko hribovje, Mirnska dolina, Krško gričevje, Raduljsko hribovje, Dolenjsko podolje, Suha krajina. Prevladuje nizek gričevnat svet, ki je lahko prehoden. Njegova tektonska značilnost je interferenca alpske in dinarske smeri. Na severnem delu prevladujejo triasne in terciarne kamnine, na jugu pa močno prevladujejo kamnine triasa, jure in krede.

Podnebje je zmernocelinsko. Podnebne značilnosti občine Trebnje so rezultat panonskih in celinskih vplivov, ki jih modificira relief (nadmorska višina, površinske oblike...). Povprečna letna temperatura je 9°C, povprečna letna količina padavin pa znaša od 1100 do 1250 mm.

V občini so trije večje vodotoki: Mirna, Radulja in kraška Temenica. Cel JZ del občine je kraški, zato nima večjih tekočih voda.

Na območju občine je zelo veliko različnih tipov prsti. Prevladujejo rjave pokarbonatne prsti, veliko pa je tudi rendzin, sledijo evtrične rjave prsti na laporju in flišu. Tam, kjer potoki poplavlajo (Mirnska dolina), pa so tudi oglejene prsti.

Občina se uvršča v preddinarsko fitoklimatsko območje. Gozd porašča dobrih 53 % občine. Gozdovi so večinoma nesklenjeni. Vmes so večje jase ali kulturne površine. Najmanj gozdov je v Temeniški in Mirnski dolini, največ pa na območju Kremenjeka, Ostrega vrha in Trebelnega. Prevladujejo razne bukove združbe – preddinarski bukov gozd, gozd bukve in gradna, acidofilno bukovje. Sledijo združbe gabra. Nekaj je tudi borovih gozdov, ki so se ohranili le na revnejših rastiščih.

Vrsta majhnih razloženih naselji in zaselkov daje vtis goste poselitve, čeprav je ta razmeroma redka. V občini je po podatkih za leto 2005 (junij) na površini 317,1 km² živel 18.814 ljudi. Gostota poselitve znaša 59 prebivalcev/km². Gostota prebivalstva v občin stalno narašča, kar pa je rezultat priseljevanja. Veliko prebivalcev se na delo in šolanje vozi v Novo mesto. Večina prebivalcev je zaposlenih v nekmetijskih dejavnostih, stopnja nezaposlenosti pa pada. Najgosteje poseljen je severni rob Temeniške in Mirnske doline, kjer je prebivalstvo skoncentrirano v urbaniziranih naseljih, kot so Veliki Gaber, Velika Loka, Trebnje, Mirna, Mokronog in Šentrupert. V ravninskem delu Temeniške in Mirnske kotline, zaradi vlažnosti in nevarnosti poplav, naselji ni. Zelo slabo so poseljena tudi višja, osojna, gozdnata območja. Večina naselji v občini je gručastih, ponekod pa so razpotegnjena na višje ležečih terasah in položnih pobočjih. Pogoste so tudi obcestne vasi. Stari deli večjih naselji so pogosto gručasti, novejši deli pa so razloženi (Trebnje, Mirna, Mokronog). Na višje ležečih hribovskih prevladujejo manjši zaselki, samotnih kmetij je malo, oziroma jih ni. Večina naselji je na nadmorski višini 200 – 400 metrov.

Večino prebivalcev z vodo oskrbuje komunalno podjetje Komunala Trebnje. Največji problem so zastareli vodovodi, saj so izgube v omrežju kar 40 %. Odpadki se zbirajo ločeno, na novo odprti deponiji Globoko.

Prevladuje ekstenzivno kmetijstvo, s poudarkom na poljedelstvu in živinoreji, zato je kmetijska raba tal izredno pestra. Na razmeroma majhnem prostoru se izmenjujejo travniki, njive, vinogradi in sadovnjaki z gozdom.

Med večjimi industrijskimi podjetji v občini so tovarna montažnih objektov Trimo, tovarna elektromateriala Tem na Čatežu in tovarna pijač Dana na Mirni. Po osamosvojitvi je propadlo nekaj manjših obratov; hitro rast pa doživljajo obrtne dejavnosti.

Prometna infrastruktura v občini Trebnje, tako kot v celotni JV Sloveniji, ne sledi potrebam gospodarskega razvoja. Sedanji razvoj prometne infrastrukture, ki je osredotočen na izgradnjo avtocestnega omrežja, krepi gravitacijsko vlogo večjih urbanih središč in zapostavlja nekatera regionalna razvojna središča, kar vpliva na nadaljnje vzdrževanje njihovega obrobnege položaja in razvoj poselitve vzdolž koridorja avtocestnega križa, suburbanizacijo v širšem zaledju večjih mest in praznjenje prebivalstva na območjih, na katera gravitacijski vpliv razvijajočih se urbanih središč ni segel.

Kljub temu, da se občina ponaša s številnimi naravnimi in kulturnimi lepotami, ima turizem zgolj tranzitni značaj.

Nekatere smernice za urejanje in varovanje okolja v občini:

ohranjati območja mokrišč in naravnih značilnosti vodotokov, kot so meandri, soteske, kraški pojavi,

obnova vinogradov,

revitalizacija raznaravljenih vodotokov in obvodnega svet (predvsem to velja za reko Mirno, saj je osrednji del Mirnske doline z melioracijami izgubil nekdanjo pestrost),

sanacije kamnolomov,

usmerjanje gradnje ob upoštevanju tradicionalnih poselitvenih vzorcev in arhitekture.

Za prostor občine Trebnje so velikega pomena ugoden geografski položaj, značilnosti pokrajine, veliko kulturno – zgodovinskih spomenikov, mnoge etnografske zanimivosti in ekološko še dokaj neobremenjeno okolje.

6 SUMMARY

The Borough of Trebnje / The Trebnje Commune lies at the crossroads of transit flows and in the heart of the Dolenjska region. It deserves special attention due to its position.

It has a surface of 317.1 km², 18,453 inhabitants (June 2005) and 221 settlements.

The Commune can be divided into six relief units: Posavsko hribovje (the Posavje Hills), Mirnska dolina (the Mirna Valley), Krško gričevje (the Krško Hills), Raduljsko hribovje (the Radulja Hills), Dolenjsko podolje (Podolje of Dolenjska), Suha Krajina. Easily passable low hills prevail in this region. Their tectonic characteristic is interference of the Alpine and Dinaric directions. There are Triassic and tertiary rocks on the Northern part and the rocks of Trias, Jurassic and Cretaceous period strongly prevail on the South.

The climate is moderate continental. The climate characteristics of the Trebnje Commune are the result of Pannonian and continental influences being modified by the relief (sea level, forms of surface, etc.). An average annual temperature is 9 degrees C and the annual precipitation ranges from 1100 to 1250 mm.

There are three large water courses in the Commune: Mirna, Radulja and the Karst river Temenica. The complete South-West region of the Commune is of the Karst type and thus it has no large flowing rivers.

There are many types of soil in the region. Brown post-carbonate soils prevail, but there are also many rendzina soils, followed by eutrophic brown soil on clay and flysch.

The Commune is classified into the pre-Dinaric phyto-climatic region. The forest covers over 53 % of the Commune. It is mostly unconnected. There are large glades and cultivated surfaces between the forests. There are only few forests in the valleys of Temenica and Mirna, but the most forests are in the region of Kremenjek, Ostri vrh and Trebelno. Prevailing are various beech groups – pre-Dinaric beech forest, beech and sessile forests, as well as acidophilic beech forest. Groups of white beech are also common. There are also some pine forests that are preserved only in poor habitats.

A range of small settlements and hamlets gives the impression of a densely populated area, although it is not. In accordance with the data 2005 (June) 18,814 inhabitants lived on a surface of 317.1 km² in the Commune. The density amounts to 59 inhabitants/km². The density of inhabitants in the Commune increases constantly which is a result of immigration. Many inhabitants commute to schools and companies in Novo mesto on a daily basis. The majority of inhabitants are engaged in non-farming activities and the level of unemployment decreases. The most densely populated is the Northern edge of the valleys of Temenica and Mirna where inhabitants are concentrated in urbane settlements such as Veliki Gaber, Velika Loka, Trebnje, Mirna, Mokronog and Šentrupert. There are no settlements in the plane part of the Temenica and Mirna basin, due to humidity and danger of floods. Poorly inhabited areas are also high, shady and forest areas. The majority settlements in the commune are in groups, and are prolonged on some large high terraces and flat slopes. Villages along roads are frequent. Old parts of large settlements are often in groups and new parts are prolonged (Trebnje, Mirna, Mokronog). Small hamlets prevail on high hills; solitary farms are rare or non-existent. The majority of settlements are at a sea level of 200 to 400 metres.

Komunala Trebnje supplies the majority of inhabitants with water. The biggest problem is the old water-pipe system since the water loss amounts to 40 % in the network. A system of waste separation upon collection has been introduced. There are new dump places at Globoko.

Extensive farming prevails and a special emphasis has been placed on agriculture and cattle-breeding, and therefore the farming use of soil is very versatile. Meadows, fields, vineyards and orchards with forests change on a relatively small region.

There are some large companies in the Commune; among them are Trimo, the factory of pre-fabricated buildings, the factory of electrical materials Tem in Čadež, and factory of beverages Dana in Mirna. Some minor plants were closed after the independence of Slovenia, but craftsmen activities have grown quickly.

The traffic infrastructure in the Trebnje Commune, as in the complete in the South-East Slovenia, lags behind the economic development. The present development of the traffic infrastructure focused on the construction of motorway network strengthens the gravitation role of the large urbane centres and neglects some regional development centres. This phenomenon influences further maintenance of their marginal position and development of settlement along the motorway corridor, sub-urbanisation in the wide hinterland of large towns and moving of inhabitants from the areas with no gravitation influence of developing urbane centres.

In spite of the fact that the Commune prides in numerous natural and cultural beauties the tourism is only of transitional character.

Some guidelines for the arrangement and protection of the environment in the Commune:

- preservation of the wetland area and natural characteristics of watercourses such as meanders, gorges, Karst phenomena,
- reconstruction of vineyards,
- revitalisation of watercourses and the countryside along waters (this mainly applies to the river Mirna, since the central part of the Mirna valley lost its versatility due to melioration),
- recovery of queries,
- planning of construction under consideration of traditional settlement patterns and architecture.

The favourable geographic position, characteristics of the landscape and rich cultural and historic monuments, several ethnographic attractions and ecologically relatively unburdened environment are of essential importance for the region of the Trebnje Commune.

7 LITERATURA IN VIRI

1. Bartog d.o.o.
ULR: www.bartog.si (citirano 1.3.2006)
2. Banka statističnih podatkov.
ULR: <http://bsp1h.gov.si/D2300.kom/komstart.html> (citirano 18.12.2005)
3. Buser, S., 1973. Osnovna geološka karta SFRJ 1: 100.000 list Ribnica. Beograd, Zvezni geološki zavod.
4. Buser, S., 1974. Osnovna geološka karta SFRJ 1: 100.000. Tolmač za list Ribnica. Beograd, Zvezni geološki zavod.
5. Buser, S., 1984. Nekaj novosti v geologiji Dolenjske. V: Dolenjska in Bela krajina. 13. zborovanje slovenskih geografov, Dolenjske Toplice, 12. – 14. oktober 1984. Ljubljana, Geografsko društvo Slovenije, str. 26-38
6. Bernot, F., 1984. Opis klimatskih razmer v občini Trebnje, Novo mesto, Metlika in Črnomelj V: Dolenjska in Bela krajina. 13. zborovanje slovenskih geografov, Dolenjske Toplice, 12. – 14. oktober 1984. Ljubljana, Geografsko društvo Slovenije, str. 89 - 98
7. Čistilne naprave – podatki.
ULR: http://www.arso.gov.si/onesnazevanje_voda (citirano 3.2006)
8. Dana Mirna.
ULR: <http://www.dana.si> (citirano 1.3.2006)
9. Dars d.d.
ULR: http://www.dars.si/pdf/zlozenka_trebnje_master_hi.pdf (citirano 10.3.2005)
10. Dernulc, S., Iljaš, U., Kutin, B., Orešnik, I., Cunder, T., Golež, M., Juvančič, L., 2002. Popis kmetijskih gospodarstev Slovenije 2000 (rezultati raziskovanj, 777). Ljubljana, SURS, Ljubljana, 256 str.
11. Dolenjska in Bela krajina : slovstveni in kulturnozgodovinski vodnik po Sloveniji. 1996. Ljubljana, Zavod republike Slovenije za šolstvo, 314 str.
12. Državni portal Republike Slovenije.
ULR: <http://e-uprava.gov.si/ispo> (citirano 10.3.2005)
13. Enciklopedija Slovenije. Knj. 3 (Eg – Hab). 1989. Ljubljana. Mladinska knjiga, 416 str.
14. Enciklopedija Slovenije. Knj.7 (Mar – Nor). 1993. Ljubljana, Mladinska knjiga, 416 str.
15. Enciklopedija Slovenije. Knj.13 (Š - T). 1999. Ljubljana, Mladinska knjiga, 416 str.

16. Genorio, R., 1984. Selitvena dinamika v Dolenjski regiji s poudarkom na trajnem izseljevanju. V: Dolenjska in Bela krajina. 13. zborovanje slovenskih geografov, Dolenjske Toplice, 12. – 14. oktober 1984. Ljubljana, Geografsko društvo Slovenije, str. 209 - 220
17. Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Trebnje 1 (2001 – 2010). 2002. Novo mesto, Zavod za gozdove Novo mesto.
18. Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Trebnje 2 (2001 – 2010). 2004. Novo mesto, Zavod za gozdove Novo mesto.
19. Gams, I., 2003. Kras v Sloveniji v prostoru in času. Ljubljana, Založba ZRC, 516 str.
20. Gams, I., 1984. Regionalizacija nizke jugovzhodne Slovenije. V: Dolenjska in Bela krajina. 13. zborovanje slovenskih geografov, Dolenjske Toplice, 12. – 14. oktober 1984. Ljubljana, Geografsko društvo Slovenije, str. 7-26
21. Geister, I., 1999. Izbrana življenjska okolja rastlin in živali v Sloveniji. Ljubljana, Modrijan, 286.str.
22. Gognjavec, V., 1993. Hidrogeografske razmere v občini Trebnje s poudarkom na interdisciplinarnem preučevanju voda za vzgojno-izobraževalne namene : diplomsko delo. Maribor, Pedagoška fakulteta, 105 str.
23. Gregorčič, B., 2001. Morfološka izoblikovanost Mirnske doline in dela doline Temenice v odvisnosti od geološke zgradbe : diplomsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 92 str.
24. Interaktivna karta Slovenije.
URL: <http://gis.zrc-sazu.si/zrcgis/> (citirano: januar 2006)
25. Jeršič, M., 1984. Turistična geografija. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 195 str.
26. Kiderič, P., 2004. Gospodarski razvoj Mirne od 1918 do 2003 : diplomsko delo. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, 80 str.
27. Kje smo.
URL: <http://www2.arnes.si> (citirano 1.2.2006)
28. Klimatografija Slovenije. Količina padavin : obdobje 1961 – 1990. 1995. Ljubljana, Hidrometeorološki zavod RS , 366 str.
29. Klimatografija Slovenije. Temperatura zraka : obdobje 1961 – 1990. 1995. Ljubljana, Hidrometeorološki zavod RS, 356 str.
30. Klimatski podatki za meteorološke postaje v Sloveniji, 1961 – 1990. 1991. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo. (delovno gradivo za interno uporabo)

31. Komunala Trebnje d.o.o.
URL: http://www.komunala-trebnje.si/Sektor_vodooskrbe.htm (citirano 26.10.2005)
32. Krajevni leksikon Slovenije. 1995. Ljubljana. Državna založba Slovenije, 683. str.
33. Krajevni leksikon Slovenije. Knj. 2. Jedro Slovenije in njen JV del. 1971. Savnik, R., Planina, F., Šifrer, Ž. (ur.). Ljubljana, Državna založba Slovenije, 705 str.
34. Lovrenčak, F., 1994. Pedogeografija. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 178 str.
35. Ladišič, B., 1982. Hidrografske in speleološke karakteristike Temeniškega podolja. V: Dolenjski kras. Novo mesto, JK Vinko Paderšič-Batreja, 61 str.
36. Manjdelj, A., 2006. Vodovod Mirna. Mirna. (osebni vir, 2006)
37. Marinček, L., 1987. Bukovi gozdovi na Slovenskem. Ljubljana, Delavska enotnost, 153 str.
38. Marinček, L., Čarni, A., Košir, P., Marinšek, A., Šilc, U., Zelnik, I., 2003. Komentar k vegetacijski karti gozdnih združb Slovenije v merilu 1:50.000 – list Novo mesto. Ljubljana, Biološki inštitut Jovana Hadžija, ZRC SAZU, 103 str.
39. Marinčič, A., 2002. Prsti in njihova raba v občini Trebnje : diplomsko delo. Maribor, Pedagoška fakulteta, 79 str.
40. Marušič, I., 1998. Regionalna razdelitev krajinskih tipov. Knj. 3. Krajine subpanonske regije. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, 96.str.
41. Marušič, I., 1998. Regionalna razdelitev krajinskih tipov. Knj. 4. Kraške krajine notranje Slovenije. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, 136 str.
42. Mejaš, M., 2005. Delovanje Komunale Trebnje. Trebnje. (osebni vir, 2005)
43. Melik, A., 1962. Geografski pregled Dolenjske. V: Dolenjska zemlja in ljudje. Novo mesto, Dolenjska založba, 223 str.
44. Melik, A., 1959. Slovenija : Posavska Slovenija. Knj. 3. Ljubljana, Slovenska matica, 595 str.
45. Mori, J., 2005. Mokronog. Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Mokronog. Mokronog (osebni vir, 2005).
46. Namenska raba prostora.
URL: <http://www.geoprostor.net/piso> (citirano: 27.10.2005)
47. Novo odlagališče komunalnih odpadkov. 2004. Mesečnik, 8 (oktober 2004), str. 9
48. Obrtna zadruga Unitehna z.o.o.
ULR: <http://www.oz-unitehna.si/SLO/main1.htm> (citirano 5.3.2006)

49. Odprtje deponije Globoko.
URL: http://www.komunalatrebnje.si/Odprtje_deponije_Globoko.htm
(citirano:26.10.2005)
50. Odlok o spremembah in dopolnitvah prostorskih sestavin dolgoročnega plana občine Trebnje za obdobje 1986 do leta 2000 in srednjeročnega plana občine Trebnje za obdobje od leta 1986 do leta 1990. 2004. Trebnje (Uradni list Republike Slovenije, št. 59/2004)
51. Ogrin, D., 1996. Podnebni tipi v Sloveniji. Geografski vestnik, 68, str. 39-56
52. Pedološka karta občine Trebnje. 2005. 1: 80.000. Ljubljana. Geodetska uprava Republike Slovenije.
53. Pekolj, S., 1993. Oskrba s pitno vodo iz vodovodov v občini Trebnje : seminarska naloga. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 40. str.
54. Perko, D., 1998. Slovenske občine – številčni in statistični prikaz. Ljubljana, Mladinska knjiga, 320 str.
55. Osnovna geološka karta SFRJ. L33-79, Novo mesto. 1976. 1: 100.000. Beograd. Zvezni geološki zavod,
56. Osnovna geološka karta SFRJ. Tolmač za list Novo mesto. 1976. Beograd. Zvezni geološki zavod, 58 str.
57. Plut, D., 1999. Regionalizacija Slovenije po sonaravnih kriterijih. Geografski vestnik, 71, str.9-25.
58. Popis prebivalstva in stanovanj v SR Sloveniji, 31.3.1981: končni rezultati po občinah. 1982. Ljubljana, Zavod republike Slovenije za statistiko, 155 str.
59. Poročilo o izvedenih ukrepih pri reševanju romske problematike v občini Trebnje v letu 2004.
URL: www.lex-localis.info (citirano 20.02.2006)
60. Poročilo o zdravstvenem nadzoru pitnih vod v občini Trebnje v letu 2004. 2005. , Novo mesto. Zavod za zdravstveno varstvo Novo mesto, str.8
61. Prah, Milan, 2005: Vodovod Šentrupert. Šentrupert (osebni vir, 2006)
62. Premru, U., 1982: Geološka zgradba osrednje Slovenije. Geologija, 23, 2, str. 227 – 278.
63. Prežihov, Voranc, 1976: Izbrano delo. 5.zv. Ljubljana. Mladinska knjiga
64. Razvoj kmetijstva v občini Trebnje za obdobje 2001 - 2006. Novo mesto, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije: 65 str.

65. Remic, C., 1975. Gozdovi na Slovenskem. Ljubljana, Borec s poslovnim združenjem gozdnogospodarskih organizacij, 309 str.
66. Savnik, R., 1962. Nekateri problemi kraške hidrogeografije na Dolenjskem. V: Dolenjska zemlja in ljudje. Novo mesto, Dolenjska založba, str 15 – 30.
67. Seliškar, A., 1992. Vegetacija in flora Dolenjske. Dolenjski zbornik, str. 86 – 101. Novo mesto
68. S.E.P. Šentrupert.
ULR: <http://sep-slo.com/kontakti.html> (citirano 1.3.2006)
69. Slovenija : pokrajine in ljudje. 1999. Perko, D., Orožen Adamič, M. (ur.). Ljubljana, Mladinska knjiga, 735 str.
70. Spremembe in dopolnitve dolgoročnega in srednjeročnega prostorskega plana občine Trebnje za obdobje 1986 do 2000, dopolnjen 2002 (kartografski del). 2002. 1: 25.000. Ljubljana. Geodetski zavod Slovenije.
71. Strategija razvoja turizma v občini Trebnje – delovni dokument 21.11.2005. Hosting, 153 str.
72. Stritar, A., 1990. Krajina, krajinski sistemi. Raba in varstvo tal v Sloveniji. Ljubljana, Partizanska knjiga, 173 str.
73. TEM Čatež.
ULR: <http://www.tem.si/> (citirano 4.3.2006)
74. Tom d.d.
ULR: <http://www.tom.si> (citirano 1.3.2006)
75. Topole, M., 1998. Mirnska dolina : Regionalna geografija porečja Mirne na Dolenjskem. Ljubljana, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Založba ZRC, 175 str.
76. Trimo Trebnje.
ULR: <http://www.trimo.si> (citirano 1.3.2006)
77. Trebnje – karta občine in fotokarta mesta. 2003. 1:50.000. Ljubljana, Geodetski zavod Slovenije
78. Unitehna z.o.o.
ULR: <http://www.oz-unitehna.si> (citirano 1.3. 2006)
79. Uradna stran občine Trebnje.
URL: <http://www.trebnje.si> (citirano 18.1. 2005)
80. Vegetacijska karta gozdnih združb Novo mesto. 2003. 1: 50.000. Ljubljana, Biološki inštitut Jovana Hadžija, ZRC SAZU

81. Vrišer, I., 1984. Razvoj industrije v dolenjski regiji V: Dolenjska in Bela krajina. 13. zborovanje slovenskih geografov, Dolenjske Toplice, 12. – 14. oktober 1984. Ljubljana, Geografsko društvo Slovenije, str. 182 - 192
82. Revidirano letno poročilo javnega podjetja komunala Trebnje d.o.o. za leto 2004
URL: <http://www.komunala-trebnje.si/RevidiranoLetnoPorociloZaLeto2004.pdf>
(citirano 27.10.2005)

8 SEZNAM PRILOG

Kazalo slik

Slika 1: Položaj občine Trebnje na ozemlju republike Slovenije	5
Slika 2: Naseljenost občine v prazgodovini	8
Slika 3: Lepo odkrita guba plastnatih zgornjekrednih apnencev z gomolji roženca, ki se menjavajo s tankimi polami skrilastega laporovca, južno od železniške postaje pri Mirni.	14
Slika 4: Pogled na Vejarsko kotanjo iz južne strani	20
Slika 5: Karta večjih vodotokov v občini Trebnje	29
Slika 6: Reka Mirna teče skozi kraj Mirna pod znamenitim prekatnim mostom, ki ga je dala zgraditi že Marija Terezija. Struga je skoraj v celoti grobo regulirana.	30
Slika 7: Rupe, april 2005	32
Slika 8: Zaradi plitvo vrezane struge Temenica ob deževju pogosto poplavlja, april 2005:	33
Slika 9: Zgledno urejeno jezerce pri naselju Blato	35
Slika 10: Razkrit stik evtrične rjave prsti in dolomita pri Dolu pri Trebnjem	37
Slika 11: Del še ohranjenega gozda hrasta doba in belega gabra pri Volčjih Njivah	45
Slika 12: Trebanjsko Bukovje	48
Slika 13: Južno kamnito pobočje Lisca, kjer gozd opravlja varovalno funkcijo	52
Slika 14: Mesto Trebnje iz zraka	71
Slika 15: Šentrupert iz zraka	73
Slika 16: Naselja v občini Trebnje, v katerih prebivajo Romi	74
Slika 17: Romsko naselje Hudeje	75
Slika 18: Deponija Cviblje	80
Slika 19: Deponija Globoko	80
Slika 20: Južno pobočje Debenca, z zidanicami v več vzporednih nizih	85
Slika 21: Primerjava variant izgradnje avtoceste (levo – »Dolinska« varianta, desno – varianta »Bukovje«)	93
Slika 22: Obležje 15. poldnevnik na VrhTREBNJEM	97

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Povprečne mesečne in letne temperature v °C (obdobje 1961 – 1991)	23
Preglednica 2: Povprečna mesečna in letna količina padavin v mm (postaji Sevno in Mirna; obdobje 1961 – 1991)	24
Preglednica 3: Povprečni mesečni in letni pretoki večjih vodotokov v občini Trebnje (m ³ /s)	34
Preglednica 4: Zastopanost gozdnih združb v enoti Trebnje 1 v odstotkih	43
Preglednica 5: Zastopanost gozdnih združb v enoti Trebnje 2 v odstotkih	43
Preglednica 6: Zastopanost gozdnih združb v enoti Mokronog v odstotkih	44
Preglednica 7: Razširjenost posameznih gozdnih združb v občini Trebnje v ha	51
Preglednica 8: Število prebivalcev, površina krajevne skupnosti in gostota poselitve v posamezni KS, 2002	57

Preglednica 9: Število prebivalcev po popisih _____	59
Preglednica 10: Podatki o prebivalstvu med leti 1869 – 2002 za nekatera izbrana naselja v občini _____	60
Preglednica 11: Notranje selitve med občinami po spolu 2003 _____	60
Preglednica 12: Meddržavne selitve po državljanstvu 2003 _____	61
Preglednica 13: Prebivalci občine Trebnje po spolu in starostnih skupinah za junij 2005 _____	62
Preglednica 14: Izobrazbena struktura prebivalcev občine Trebnje, starejših od 15 let _____	64
Preglednica 15: Občina dela – delovno aktivni dnevni migranti občine Trebnje _____	66
Preglednica 16: Zaposleni v občini Trebnje, 2002 _____	67
Preglednica 17: Delovno aktivno prebivalstvo v občini Trebnje po dejavnosti, 2002 _____	69
Preglednica 18: Osnovni podatki o vodni oskrbi v občini Trebnje _____	78
Preglednica 19: Površina občine Trebnje in površina zemlje po kulturah v ha (podatki katastra, Statistični popis kmetij za leto 2000, površine kmetijskih zemljišč 1969) _____	82
Preglednica 20: Primerjava nekaterih strukturnih kazalcev kmetijske proizvodnje občine Trebnje v primerjavi s Slovenijo _____	86
Preglednica 21: Povezava med tipi prsti in zemljiškimi kategorijami _____	87
Preglednica 22: Rast števila gospodarskih družb, zaposlenih in prihodkov po letih med 1999 in 2004 _____	90
Preglednica 23: Gibanje števila samostojnih podjetnikov, pri njih zaposlenih in prihodkov med leti 2002 in 2004 _____	90
Preglednica 24: Kategorije cest glede na kategorijo in gostoto cestnega omrežja v km _____	93
Preglednica 25: Nekaj slabosti in prednosti obeh variant izgradnje avtoceste _____	94
Preglednica 26: Dolžina železniških prog in gostota železniškega omrežja _____	95

Kazalo grafov

Graf 1: Povprečne mesečne in letne temperature v °C (postaji Sevno in Mirna; obdobje _____)	23
Graf 2: Povprečna mesečna in letna količina padavin v mm (postaje Sevno in Mirna; obdobje 1961 – 1991) _____	24
Graf 3: Klimadiagram za meteorološko postajo na Mirni (obdobje 1961 – 1991) _____	24
Graf 4: Pogostost vetra po smereh v % za meteorološko postajo Sevno _____	25
Graf 5: Število dni s snežno odejo ob 7 uri, postaja Sevno _____	26
Graf 6: Povprečni mesečni in letni pretoki večjih vodotokov v občini Trebnje _____	34
Graf 7: Število prebivalstva po KS, 2002 _____	57
Graf 8: Spreminjanje števila prebivalcev po popisih _____	59
Graf 9: Starostna piramida, občina Trebnje, 2002 _____	63
Graf 10: Prebivalci občine Trebnje in Slovenije, starejši od 15 let, po izobrazbi (v odstotkih) _____	64
Graf 11: Delovno aktivno prebivalstvo občine Trebnje po kraju dela _____	65
Graf 12: Dnevni migranti občine Trebnje po kraju dela v Sloveniji _____	65
Graf 13: Čas vožnje do delovnega mesta, v eno smer, v minutah _____	67
Graf 14: Aktivno prebivalstvo po zaposlitvenem statusu in spolu v občini Trebnje in Sloveniji, 2002 _____	68
Graf 15: Spreminjanje stopnje registrirane brezposelnosti od februarja 2000 do decembra 2005 _____	68
Graf 16: Delovno aktivno prebivalstvo po dejavnosti v Sloveniji in občini Trebnje _____	69

Graf 17: Površina kmetijskih zemljišč po kulturah v ha, po podatkih katastra	82
Graf 18: Odstotek aktivnega prebivalstva zaposlenega v kmetijstvu ter v industriji in rudarstvu po popisih 1961 – 2002	88
Graf 19: Priseljeni v občini Trebnje po letu prve priselitve	89

Kazalo kart

Karta 1: Občina Trebnje, razdeljena na krajevne skupnosti	6
Karta 2: Geološka karta občine Trebnje	11
Karta 3: Delitev občine na reliefne enote	17
Karta 4: Hidrografska mreža	28
Karta 5: Meje gozdnogospodarskih enot v občini Trebnje	42
Karta 6: Večja naselja v občini Trebnje	58
Karta 7: Digitalni model reliefa	81
Karta 8: Območja vinogradov v občini Trebnje	84

Karte v prilogi

Karta v prilogi 1: Spremembe in dopolnitve dolgoročnega in srednjeročnega plana občine Trebnje

Karta v prilogi 2: Pedološka karta občine Trebnje z legendo

Karta v prilogi 3: Karta občine Trebnje